

Rammeplan og forskrift for

**FAGLÆRERUTDANNING
I FORMGIVING, KUNST
OG HÅNDVERK**

**Fastsatt 01.07.99 av
Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet**

INNHold

1. LÆRARUTDANNING	5
1.1 DEI ULIKE UTDANNINGSVEGANE	7
1.2 FRÅ BARNEHAGE TIL VAKSENOPPLÆRING	8
1.3 Å VERE LÆRAR	14
1.4 OPPGÅVER OG MÅL FOR LÆRARUTDANNINGA	19
2. FAGLÆRERUTDANNING I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK.....	25
2.1 FORMÅL OG EGENART	27
2.2 OPPTAKSKRAV OG STUDIEGRUNNLAG	28
2.3 OPPBYGGING OG ORGANISERING	29
2.4 VEILEDNING OG VURDERING.....	35
2.5 FRITAK.....	37
2.6 FRA RAMMEPLAN TIL FAGPLAN.....	38
3. RAMMEPLANER FOR FAGENE I UTDANNINGEN.....	39
3.1 GENERELT OM STUDIEENHETENE	41
3.2 PEDAGOGISKE STUDIER	43
3.2.1 PEDAGOGIKK.....	43
3.2.2. FAGDIDAKTIKK I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK	49
3.2.3 PRAKSISOPPLÆRING	53
3.3 FORMGIVING-, KUNST- OG HÅNDVERKSTUDIER	61
3.3.1 GRUNNSTUDIUM I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK.....	63
3.3.2 FAGLIG FORDYPNING I KUNST OG HÅNDVERK	71
3.3.3 FORDYPNING I FORMGIVING.....	77
3.3.4 IKT I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK.....	83
3.4 STUDIER AV KUNST OG FORMKULTUR OG FORMIDLING AV KUNST OG FORMKULTUR.....	87
3.4.1 KUNST OG FORMKULTUR.....	89
3.4.2 FORMIDLING AV KUNST OG FORM- KULTUR.....	93
3.5 PRINSIPPER FOR UTARBEIDING AV FAGPLANER FOR NYE FORDYPNINGSENHETER	97
4. FORSKRIFT OM FAGLIG INNHold OG VURDERINGSORDNINGER FOR FAGLÆRERUTDANNINGEN I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK	99

1. LÆRARUTDANNING

1.1 DEI ULIKE UTDANNINGSVEGANE

Pedagogisk arbeid i barnehage, grunnskole, vidaregåande opplæring og vaksenopplæring krev lærarar med solid profesjonell kompetanse på ei rekkje område. For å ivareta alle desse områda finst det fleire typar lærarutdanning. Dei ulike lærarutdanningstypane har mykje til felles, men utdanningsvegane skil seg frå kvarandre m.a. ved korleis dei rettar seg mot arbeid i ulike delar av opplæringssystemet og ved ulik vekt på fagleg breidd eller fordjuping.

Førskolelærerutdanninga er ei treårig utdanning som kvalifiserer for pedagogisk arbeid i barnehage, med 6-åringar i grunnskolen og med barn på tilsvarende utviklings-trinn i andre institusjonar og i skolefritidsordningar. Utdanninga omfattar pedagogisk teori og praksis og fagleg-pedagogiske studium i ei rekkje fag. Den fagleg-pedagogiske delen inneheld også ei valbar fordjuping i eitt fag, fagområde eller arbeidsområde. Det blir som regel lagt stor vekt på tverrfagleg organisering av utdanninga. Med eitt års vidareutdanning retta mot arbeid med barn i alderen 6-9 år, kan førskolelærarar tilsetjast for arbeid på heile småskoletrinnet i grunnskolen.

Allmennlærerutdanninga er ei fireårig utdanning som i hovudsak er retta mot pedagogisk arbeid i grunnskolen, og som m.a. førebur for klasselærafunksjonar. Ho kvalifiserer også for undervisning av vaksne i grunnskolefag. Utdanninga består av ein obligatorisk kjerne med pedagogikk, praksisopplæring og sentrale grunnskolefag, der fagstudium er kombinert med fagdidaktikk. Utdanninga gir i det fjerde året høve til å velje emne som rettar seg mot ulike fag og fagområde, mot spesielle arbeidsoppgåver eller mot spesielle trinn i grunnskolen.

Faglærerutdanninga er til vanleg treårig og omfattar fleire spesialiseringar med stor grad av fagleg fordjuping. Studiet omfattar pedagogikk, praksisopplæring og fagstudium som i hovudsak er konsentrerte til eitt eller nokre få fag eller fagområde. I fagstudiet inngår fagdidaktikk. Utdanninga kvalifiserer for undervisning på mellom- og ungdomstrinnet i grunnskolen, i vidaregåande opplæring, i ulike typar vaksenopplæring og i anna frivillig opplæring. For nokre fag og fagområde, særleg i praktiske og estetiske fagområde, kvalifiserer utdanninga også for småskoletrinnet.

Yrkesfaglærerutdanninga er treårig. Hovudmodellen byggjer på generell studiekompetanse, fagbrev, sveinebrev eller tilsvarende yrkesutdanning frå vidaregåande opplæring og praksis frå yrkeslivet. Den treårige utdanninga omfattar pedagogikk, praksisopplæring, ein fagleg del og fag- og yrkesdidaktikk. Desse til saman gir yrkesfaglærarane ein felles basis og utdanning både i breidda og djupna. Denne utdanninga gir grunnlag for pedagogisk arbeid i vidaregåande opplæring og vaksenopplæring, og kan gi kompetanse for å undervise i enkelte fag på mellom- og ungdomstrinnet i grunnskolen.

Praktisk-pedagogisk utdanning er ei eittårig utdanning der studentar som har fullført ulike fagstudium, kan kvalifisere seg for lærargjeringa. Denne lærarutdanninga byggjer på studium av universitets- og høgskolefag eller på ei yrkesutdanning kombinert med yrkest teori og praksis frå yrkeslivet. Praktisk-pedagogisk utdanning omfattar pedagogikk, praksisopplæring og fag- eller yrkesfagdidaktikk. Lærarar som tek praktisk-

pedagogisk utdanning, har vanlegvis ei utdanning med stor grad av fagleg fordjuping. Utdanninga kvalifiserer m.a. for arbeid med enkeltfag på mellomtrinnet, på ungdomstrinnet i grunnskolen, i vidaregåande opplæring og i vaksenopplæring.

Samisk førskolelærerutdanning og samisk allmennlærerutdanning er i hovudtrekk oppbygd og organisert som anna førskole- og allmennlærerutdanning, men har lagt stor vekt på samisk språk og kultur. Samisk lærarutdanning har som mål å utdanne lærarar for det samiske samfunnet. Utdanninga skal leggje til rette for at samiske elevar skal kunne bevare og vidareutvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Lærerutdanninga gir fullverdige og likeverdige kvalifikasjonar for å arbeide som lærarar både i det samiske samfunnet og i storsamfunnet. Fordi Noreg har den største delen av den samiske befolkninga i Norden, har vi eit spesielt ansvar for den samiske befolkninga. Derfor er samisk lærarutdanning lagt til rette også for studentar frå Sverige og Finland.

Eit særtrekk ved norsk lærarutdanning er ulike lærarutdanningstypar som gir overlappande mogelegheit for tilsetjing i forskjellige delar av opplæringssystemet. Tabellen som følgjer, viser arbeidsområde og tilsetjingsmoglegheiter for ulike lærarkategoriar.

	Barnehage	Grunnskole			Vidaregåande opplæring
	0-5 år	Småskoletrinn 6-10 år	mellomtrinn 10-13 år	Ungdomstrinn 13-16 år	16-18 (19) år
Førskolelærarar					
Allmennlærarar					
Faglærarar					
Prakt ped utd:					
- allmennfag					
- yrkesfag					

	Utdanninga er generelt sikta mot
	Mogelegheit for tilsetjing dersom læraren har spesielle fag eller ei spesiell utdanning (m.a. vidareutdanning)
	Tilsetjing avgrensa til nokre fag

Innanfor gjeldande forskrifter for tilsetjing er ein slik overlappande kompetanse meint å gi skoleeigarar den nødvendige fridomen til å setje saman lærarkollegium med utgangspunkt i behova ved den enkelte skolen.

Lærerutdanninga er ein del av Noregsnettet for høgare utdanning. Det inneber at utdanninga ved dei ulike lærarutdanningsinstitusjonane har klare fellestrekk som er med på å sikre enkle overgangar mellom institusjonane. Samtidig er institusjonane ulike ved at dei har kvar sin faglege profil og kvar sine faglege spesialitetar. Dette fører til mangfald og gir mogelegheiter for fagleg og pedagogisk spesialisering for studentar som ønskjer det.

1.2 FRÅ BARNEHAGE TIL VAKSENOPPLÆRING

Lærerutdanningsinstitusjonane har eit hovudansvar for å dekkje samfunnet sitt behov for kvalifiserte lærarar som kan arbeide med sikte på å realisere dei intensjonane og måla som er gitte for verksemda i opplæringssektoren. Dei ulike utdanningsvegane til læraryrket ber preg av særtrekk ved det nivået i opplæringssektoren som studentane blir utdanna for. Pedagogisk arbeid har likevel mange og klare likskapar på tvers av område og nivå. Det som er felles for alt lærararbeid, må derfor gjenspeglast i all lærerutdanning. Nokre viktige perspektiv på opplæring som bør inngå i alle former for pedagogisk verksemd, kan samanfattast slik:¹

Livslang læring

Kvar generasjon må få den opplæringa som skal til for å kunne ta hand om sitt eige liv, meistre oppgåver saman med andre og ta ansvar i heim, yrke og samfunn. Opplæringa skal leggjast til rette med tanke på eit livslangt læringsperspektiv. God samanheng mellom barnehage, grunnskole og vidaregåande opplæring og mellom grunnutdanning og etter- og vidareutdanning vil hjelpe til med å leggje forholda til rette for eit livslangt læringsløp. Dei ulike trinna i opplæringa, frå barnehage til vaksenopplæring, vil ha ulikt innhald og byggje på ulike tradisjonar, men skal samla utgjere ein heilskap. Opplæringa må på alle trinn motivere for vidare læring og utvikling.

Barnehagen er frivillig, men dei fleste barn har gått i barnehage eitt eller fleire år før skolestart. Måla og innhaldet for verksemda er omtala i rammeplan for barnehagen. Planen byggjer på ein pedagogikk som gir barn stor fridom i leik og utfalding, og som sameinar omsorg, tilsyn og læring. Barnehagen skal vere tilpassa lokale forhold, og skal gi gode og trygge vilkår for utvikling og aktivitetar i nær forståing og i nært samarbeid med heimen. Han skal avspegle dei verdiar og den kultur samfunnet byggjer på, og vise respekt for verdigrunnlaget i heimen. Barnehagen legg vekt på vekst og utvikling hos det enkelte barn. Det er lagt stor vekt på å utvikle basiskompetanse i sosialt samspel og kommunikasjonsevne. Læring i barnehagen går føre seg i uformelle kvardagsaktivitetar, men også i situasjonar styrde av vaksne. Mykje av opplæringa har samanheng med fag som barna seinare vil møte i skolen.

Grunnskolen omfattar alle barn i alderen 6-16 år. I læreplanverket for den 10-årige grunnskolen og det samiske læreplanverket står overordna mål, prinsipp og retningslinjer for opplæringa. Planverket inneheld også læreplanar for faga. Samtidig som læreplanverket er fagdelt, skal ein stor del av arbeidet gå føre seg på tvers av fag. Det er lagt vekt både på temaorganisering av innhald og på prosjektarbeid. Grunnskolen har fått eit klart medansvar for oppvekstmiljøet til barn og unge, m.a. har den fått ansvar for å gi barn i alderen 6-9 år tilbod om omsorg og tilsyn ut over skoledagen og skoleåret i den grad barna og foreldra ønskjer det. Arbeidet i grunnskolen er organisert i tre hovudtrinn, kvart med sitt særpreg både når det gjeld innhald og arbeidsmå-

¹ I det følgjande er ordet elev nytta om barn og unge i barnehage, grunnskole og vidaregåande opplæring og vaksne i vaksenopplæring. Foreldre er nytta som nemning både på foreldre og andre føresette. Ordet opplæring omfattar barnehage, skole og bedrift, og ordet lærar omfattar førskolelærar, allmennlærar, faglærar og lærar med praktisk-pedagogisk utdanning i allmennfag eller i yrkesfag.

tar. Med tanke på å sikre gode overgangar for elevane er det viktig å ivareta samanhengen mellom desse hovudtrinna, mellom barnehage og grunnskole og mellom grunnskole og vidaregåande opplæring.

All ungdom mellom 16 og 19 år har lovbestemt rett til tre års vidaregåande opplæring som anten gir yrkes- eller studiekompetanse. Læreplanverket for vidaregåande opplæring omfattar generelle og fagspesifikke mål for opplæringa. Den kompetansen elevane og lærlingane skal arbeide mot, er gitt gjennom mål og hovudmoment. Læreplanane er gjennomgåande for alle åra, og på yrkesfaglege studieretningar skal opplæring i skole og bedrift eller institusjon utgjere ein fagleg og pedagogisk einskap. Allmennfagleg opplæring gir studiekompetanse med mogelegheit for ulike typar fordjuping. Yrkesfagleg opplæring omfattar breie grunnkurs og fleire allmenne fag, og ho gir høve til eit vidt spekter av spesialiseringar fram til fag- og sveinebrev eller anna yrkesutdanning. Den yrkesfaglege og den allmennfaglege opplæringstradisjonen er no knytt nærare saman enn tidlegare. Alle studieretningar har nokre felles modular i allmenne fag. Dette kan medverke til å skape felles referanserammer, og det gjer det også mogeleg å kombinere yrkesopplæring med studiekompetanse.

Det finst også opplæring spesielt tilrettelagt for vaksne. Slik tilrettelegging vil m.a. innebere val av innhald, arbeidsformer og vurderingsformer med tanke på å utnytte den erfaringa som vaksne har frå arbeids- og dagleglivet. Læring basert på omfattande bruk av kommunikasjons- og informasjonsteknologi (IKT), kan vere spesielt aktuelt i ein slik samheng. Vaksne må dessutan ha mogelegheit til å dokumentere kunnskap og dugleik som dei har tileigna seg utanfor det formelle opplæringssystemet. Føremålet er å gi open og brei tilgang til alle typar opplæring og til å kunne få dokumentert ulike typar kompetanse, alt i eit livslangt læringsperspektiv.

Samanhengen mellom grunnskole, vidaregåande opplæring og vaksenopplæring med felles mål og intensjonar kjem spesielt fram i den felles generelle delen av læreplan for grunnskole, vidaregåande opplæring og vaksenopplæring.

Ein stor del av barn, unge og vaksne deltek i frivillig opplæring av ulike typar. Musikk- og kulturskole, opplæring innan idrett, foreiningsliv, ulike former for hobbyverksemd og forskjellige former for friundervisning er viktige supplement til anna opplæring. Dette er også viktige ledd i eit system for livslang læring.

Menneskesyn og verdier

Kristen tru og tradisjon pregar vår historie og vår samtid. Samtidig er dei humanistiske verdiane, representerte ved m.a. demokratiske og menneskerettslege prinsipp, ein naturleg del av verdigrunnlaget. Det norske opplæringssystemet byggjer på det synet at menneske er likeverdige, og at menneskeverdet er ukrenkjeleg. Opplæringa skal baserast på grunnleggjande kristne og humanistiske verdier som likeverd, menneskekjærleik og solidaritet. Ho skal gjere barn og unge fortrulege med vår felles kulturarv og medverke til å klargjere etiske prinsipp og normer. Samtidig skal ho førebu for eit samfunnsliv som er basert på fridom og sjølvstende for den enkelte, med ansvar for livet og velferda både til seg sjølv og andre. Opplæringa skal fremje respekt og toleranse for ulike kulturar og livssyn, og dermed motverke diskriminerande haldningar.

Ho skal dessutan fremje moralsk ansvar for det samfunnet og den verda vi lever i. Ho skal gi den enkelte hjelp til å realisere seg sjølv på ein måte som kjem fellesskapet til gode.

Opplæringa skal lære dei unge til å forstå moralske krav og bli fortrulege med det moralske fellesgodset i vår kultur. Dei skal lære å skilje mellom rett og gale, sant og falskt, godt og vondt og kunne ta ansvar for eigne handlingar. Opplæringa skal også vise at mennesket mot betre vitende kan handle på tvers av kva som er rett og sant og til skade for eigne og andre sine behov. Opplæringa må gi livstru og fundament som kan bere gjennom dei tilbakeslaga, krisene og konfliktane som livet byr på. Elevane må bli tekne på alvor, også når dei mislukkast, og få høve til å reise seg og byrje på nytt.

Dei verdiane som er nedfelde i kulturen, har ofte eit samansett opphav og røter i svært ulike tradisjonar. Dei har vorte utvikla gjennom debattar og brytingar, som ofte har medverka til å skape einskap og fellesskap på tvers av oppfatningar og overtydingar. Normer, etikk, sed og skikk kan endrast over tid, og ulike samfunn har ulike reglar for livsførsel. Slike reglar kan gjennomgå endringar og vil ofte vere gjenstand for debatt, refleksjon og kritikk. Opplæringa må klargjere skiljet mellom varige verdiar og normer og reglar som kan endrast, slik at barn og unge både får faste rettesnorer og mot til å ta eigne val.

Opplæringa byggjer også på prinsippet om at det er foreldra som har hovudansvaret for oppsedinga av barna. Derfor skal barnehage og skole arbeide i forståing og samarbeid med heimen.

Syn på læring

Læring går føre seg i familieliv, fritid, barnehage, skole og arbeidsliv. Barn har naturleg trong til å lære. For små barn er sosialt samspel og leik ei grunnleggjande livs- og læringsform. Barn er nysgjerrige og motiverte for å skaffe seg nye erfaringar og kunnskapar gjennom leik og utforsking av omgivnadene sine. Det er den gleda barn viser i leik og andre skapande aktivitetar, opplæringa skal byggje vidare på. Opplæringa skal gi høve til å utfalde seg ut frå eigne føresetnader og i samvær med andre. Læraren skal vere ein ressurs for barn og unge i læringsprosessen og leggje til rette for initiativ og gi fridom til val. Etter kvart som elevane blir eldre, skal dei ha eit aukande ansvar for eiga læring. Opplæringa skal ta omsyn til særtrekk i interesser og åtfærd hos gutar og jenter. Ho skal ta utgangspunkt i barn og unge si evne til innleving, oppleving, deltaking, erkjenning og meistring. Ho skal ta sikte på at dei unge tileignar seg kunnskapar, ferdigheiter og haldningar som gir grunnlag for meistring i kvardagslivet i skole, heim, arbeids- og samfunnsliv - også i eit samfunn som stadig er i fornying.

Eit slikt læringssyn byggjer på at elevane er nysgjerrige, har initiativ, har lyst til å utvikle seg og til stadig å lære og prøve noko nytt. Samtidig som opplæringa skal syte for tryggleik og trivsel hos elevane, er ho forplikta til å gi elevane utfordringar i samsvar med læreplanane. Ho skal utfordre motivasjonen til elevane og styrkje lysta deira til å gå laus på oppgåvene.

Opplæringa skal fokusere på læring og utvikling hos elevane og syte for at dei har høve til medverknad og individuell utfalding. Læring er eleven eller lærlingen sitt eige verk. Barn, unge og vaksne skal vere aktive, handlande, medverkande og sjølvstendige. Det skal leggjast opp til produktive aktivitetar der utviklinga skjer som ein konsekvens av ein læringsprosess med vekt på initiativ, eigen skapartrøng, samvær og samspel, og der det blir gitt høve til lek og til utforskande, skapande og praktiske arbeidsformer.

Tradisjonar for læring gjennom oppleving, arbeid og søking etter innsikt skal takast vare på. Opplæringa skal knytast til praktisk virke og til læring gjennom erfaring, og elevane skal møte teoribasert kunnskap. Opplæringa må samtidig vere forankra i kulturelle tradisjonar.

Fellesskap og tilpassing

Alle har same rett til opplæring uavhengig av bustad, sosial bakgrunn, kjønn, alder, etnisk bakgrunn og funksjonsevne. Det skal vere ei likeverdig og tilpassa opplæring for alle i eit samordna opplæringsystem. Barnehage og skole skal vere ein møteplass der elevane skal vere, virke og lære i fellesskap. Fellesskapstanken blir realisert gjennom utbygging av barnehagar i alle kommunane i landet og gjennom eit opplæringsystem med grunnleggjande like god kvalitet i alle delar av landet.

Opplæringa skal formidle erfaringar frå tidlegare generasjonar, markere ei historisk forankring og ta vare på vår felles kunnskaps- og kulturarv. Med nye minoritetar i norsk barnehage og skole må dei kulturelle felleselementa famne vidare og omfatte andre kulturar. Opplæringa skal leggje vekt på felles referanserammer og gi grunnlag for forståing og fortolking. Ho skal også gi grunnlag for å kunne ta aktivt del i fornying og vidare utvikling innan kultur- og yrkesliv.

Opplæringa skal fremje både nasjonalt og lokalt fellesskap. Læreplanane gir rom for nasjonalt mangfald og sjølvstende, profesjonalitet og fagleg skjøn for institusjonen og lærarane. Opplæringa skal vere prega av lokal aktivitet, slik at initiativ og kreativitet blant lokale krefter kan utnyttast. Både barnehage og skole skal leggje vekt på å styrkje kunnskapen om og tilknytninga til lokalsamfunnet, naturen, lokal kunst og kultur, næringar, tradisjonar og levesett.

Kravet om likeverd blir først oppfylt når det blir teke omsyn til at elevane er ulike i høve til m.a. kulturell bakgrunn, evner, interesser og kjønn. For å kunne ta omsyn til ulikskaapar i bakgrunn og føresetnader må opplæringa vere romsleg og inkluderande. Opplæringa skal tilpassast slik at alle blir respekterte og får høve til å oppleve glede ved å lukkast, og kunne meistre dei utfordringane dei får. Nokre elevar vil trenge ekstra oppfølging og hjelp både fagleg og sosialt. Opplæringa skal medverke til at alle får utnytta evnene sine, får eit positivt sjølvbilet og blir motiverte til innsats og til vidare læring og utvikling. Mangfald i bakgrunn og interesser må møtast med mangfald i utfordringar i barnehage, skole og lærebedrift.

Allsidigheit og spesialisering

Ramma for barn og ungdom sine opplevingar og erfaringar er i rask endring. Frå tidleg barndom blir mykje av tida brukt i ei organisert tilvere i ulike opplæringsinstitusjonar og gjennom styrde fritidsaktivitetar. Opplæringa må derfor føre til ei allsidig utvikling hos den enkelte, med vekt på læring, sosialisering og identitetsutvikling. I samspel med andre skal barn få høve til å utvikle ein basiskompetanse i sosial handlingsdugleik og evne til kommunikasjon i vid forstand. Dette skal skje i samspel med andre. Opplæringa skal både gi mogelegheit for fysisk-motorisk utvikling, utvikling av kunnskapar og evner, av personlege og sosiale eigenskapar og av etiske og estetiske perspektiv hos den enkelte. Samtidig skal opplæringa etter kvart som elevane blir eldre, gi mogelegheit for spesialisert kompetanse tilpassa ulike yrke og studium. Eit overordna siktemål er at opplæringa skal medverke til å utvikle “det integrerte mennesket”.

Gjennom eit engasjerande utviklings- og læringsmiljø, som styrkjer elevens sjølvrespekt og tru på egne føresetnader, skal opplæringa halde ved like og stimulere lysta til å lære meir og til å gå laus på nye og ukjende oppgåver. Opplæringa må gjennom arbeid med grunnleggjande kunnskapar og ferdigheiter gi føresetnader for vidare læring. Ho må gi elevane høve til å prøve ut og bruke ferdigheitene og kunnskapane sine. Ho må vidare fremje miljømedvit og forståing for at vi har eit felles ansvar for å sikre ei berekraftig samfunnsutvikling. Opplæringa skal gi innsikt i demokrati og setje den enkelte i stand til å påverke sin eigen situasjon. Samtidig som alle elevar må utfordrast til allsidig læring og utvikling, må dei også utfordrast til fordjuping og spesialisering. Dette kan skje gjennom ulike differensieringstiltak, prosjektoppgåver, tilval i grunnskolen og gjennom val av studieretning og fag i vidaregåande opplæring.

Utviklinga i samfunns- og yrkeslivet fører til endra kunnskapsbehov i dei fleste typar yrke. Dette stiller krav til høg kompetanse i befolkninga både av allsidig og spesialisert art, til etisk refleksjon og til evne til å kunne ta initiativ og fornye seg.

Samisk språk og kultur

Samisk språk og kultur er ein viktig del av norsk historie og samtid. Å leggje til rette for å ta vare på og vidareutvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv er ei sentral oppgåve for opplæringa på alle nivå. Opplæringa har eit todelt sikte.

For samiske elevar skal opplæringa vere med på å fremje samisk identitet og funksjonell tospråklegheit. Det samiske læreplanverket for den 10-årige grunnskolen medverkar til at opplæringa tek vare på og vidarefører den samiske kulturarven. Opplæringa skal ta vare på og vidareutvikle tradisjonar og kunnskapar som samla utgjer det samiske samfunnslivet og kulturfellesskapet. Samtidig skal opplæringa førebu elevane til å fungere godt i det samiske, det norske og det internasjonale samfunnet.

Andre elevar skal få innføring i samisk kultur og samfunnsliv som ein del av fedrelandet sin kultur. Samisk språk, kultur, historie og samfunnsliv er ein del av lærestoffet i læreplanar for fag i grunnskolen. Samisk litteratur inngår dessutan i norskfaget for alle elevar i vidaregåande opplæring.

1.3 Å VERE LÆRAR

Læreryrket

Læreryrket er samansett og krevjande. Arbeidet som lærar heng nøye saman med personlege eigenskapar og evner lærarar har til å skape sosialt samspel mellom menneske - og dermed kunne tilretteleggje og leie læringsprosessar. Yrket har som føresetnad at utøvaren har omfattande kunnskap, dugleik og innsikt henta frå fleire ulike kunnskapsområde. Det er forventa at lærarane kan opptre både som fagekspertar, kunnskapsformidlarar, rettleiarar, omsorgspersonar, oppdragarar og verdiformidlarar på ei og same tid. Vektlegginga av desse funksjonane er ulik alt etter særpreg på opplæringsinstitusjonen og alderen og funksjonsnivået til elevane.

I historisk perspektiv har dei ulike funksjonane som inngår i læreryrket, også vore tillagde ulik vekt og tyding. Dette blir klart gjenspegla i oppfatninga av læraren som kunnskapsformidlar og kunnskapskjelde i skolen. Mens denne funksjonen tidlegare blei sett på som den viktigaste, er det i dag andre sider som er minst like viktige. Lærarane er ikkje lenger den fremste kjelda til kunnskap slik som i tidlegare tider. I dag kan elevane sjølve innhente kunnskap m.a. frå bøker, radio, fjernsyn og gjennom datakommunikasjon. Det inneber at elevane kan ha ei langt meir aktiv rolle enn tidlegare, og dei har derfor fått eit større ansvar for eiga læring. For lærarane inneber dette at tilretteleggings- og rettleiingsfunksjonen er blitt viktigare.

Lærarar i barnehagen har alltid lagt vekt på det aktive barnet og i stor grad valt fagleg innhald etter barn sine interesser og behov. Rammeplanen for barnehagen har i tillegg gitt barnehagen eit meir forpliktande innhald. Dette fører til at lærarar i barnehagen i større grad enn tidlegare også må fokusere på dei fagområda barna skal møte.

Omfattande endringar i samfunns- og familiestrukturen har verka inn på oppgåvene og arbeidet til lærarane i grunnskolen. Gjennom lover og læreplanar er oppgåver som tidlegare blei ivaretekne av nærmiljøet og heimane, blitt overførde til skolen. Nye oppgåver og utvida ansvar har medført at læreryrket er blitt meir samansett og omfattande enn tidlegare. Dette har medverka til at krava til lærarane sin kompetanse har vorte skjerpa.

I vidaregåande opplæring møter lærarane nye utfordringar m.a. fordi ein større del av ungdomskullet søker vidaregåande opplæring, og fordi mykje av grunnopplæringa har fått ein breiare profil enn tidlegare. Lærarar i yrkesfag har ei særleg utfordring. Bedrifts- og næringsliv gjennomgår raske endringar. Det krev stor innsats av lærarane å halde seg oppdaterte slik at dei kan gi opplæring som er aktuell for lærlingar i møte med yrkeslivet.

Det er vidare rimeleg å rekne med at i tida som kjem, vil ein vesentleg større del av lærarane arbeide med vaksenopplæring. Dette inneber nye utfordringar både av fagleg, pedagogisk og organisatorisk art.

Til alle tider har lærarane sitt møte med elevane og elevane sitt møte med lærestoffet vore det grunnleggjande i all lærargjerning. Samtidig er det viktig å medverke til eit godt sosialt miljø i klassa eller gruppa av elevar. Det som skjer i samspelet mellom lærar og elev og i samspelet mellom elevane innbyrdes, har avgjerande innverknad på veksten og utviklinga hos elevane.

Lærarane sitt arbeid vil ofte vere eit vekselspel mellom omsyn til det som er aktuelt “her og no”, og dei meir langsiktige måla opplæringa siktar mot. Lærarane er forplikta til å la elevane møte det lærestoffet og dei arbeidsmåtane som er nedfelde i planverket, og arbeide systematisk og langsiktig for at alle skal få best mogeleg læringsutbytte. Samtidig må lærarane meistre augneblinkens kunst, vere spontane, ta opp det som elevane er opptekne av, og ta vare på initiativet og livsutfoldinga deira. Dei spontane utfordringane der lærarane må ta raske avgjersler i samspel med elevar i stadig skiftande situasjonar, er ein krevjande del av lærargjerninga. Samspelet med elevane kan vere komplisert fordi enkelte elevar kan ha store åtferdsvanskar. Det er ei vesentleg utfordring både å førebyggje og takle slike problem i forhold til den enkelte og i forhold til klassa.

Ein stor del av lærarane sitt arbeid går føre seg i direkte samspel med elevar og kollegaer. Samtidig er lærarane også aktørar i ein breiare samanheng. Den enkelte barnehagen eller skolen er del av eit større system. Lærarar har derfor også ansvar for kontakt og samarbeid med personar og institusjonar utanfor eigen institusjon.

Oppgåvene til lærarane kan løysast på ulike måtar, og dei vil variere med kva alder elevane er i, og kva karakter verksemda har. Faga som lærarane underviser i, og dei oppgåver den enkelte er pålagd, vil også ha innverknad på det arbeidet som skal utførast. Det er likevel ein del funksjonar som er felles for dei aller fleste lærarar. Nokre slike funksjonar er skissert nedanfor.

Læraren som formidlar, tilretteleggjar, arbeidsleiar og rettleiar

Lærarane skal fungere som faglege ressurspersonar, leggje til rette eit miljø for utvikling og læring og vere arbeidsleiarar og rettleiarar.

Læring og undervisning er ikkje det same. Læring skjer i både formelle og uformelle situasjonar og er noko som skjer med og i den enkelte person. God undervisning set læring i gang, men læringa skjer ved eigeninnsatsen til elevane. Lærarane skal stimulere denne prosessen. Lærarane må møte elevane med respekt og utforme oppgåver som tek omsyn til dei erfaringane elevane har frå før. Lærarane må også hjelpe elevane til å setje ny kunnskap inn i større samanhengar.

Lærarane må kunne det stoffet dei arbeider med, vere engasjerte av det og vite korleis det skal formidlast for å vekke vitelyst og interesse. Dei må vere gode forteljarar, kunne gi inspirasjon og samtidig tilpasse opplæringa til føresetnadene og mogelegheitene til den enkelte eleven. Det er viktig at ein lærar oppfattar behov for særskilt tilrettelagt opplæring, førebyggjer lærevanskar og er med på å gi tidleg hjelp.

Tilrettelegging av opplæringa er ei viktig oppgåve for lærarane. Dei må kunne leggje til rette det fysiske miljøet slik at det byr på utfordringar og variasjon, på mogelegheiter for lek, eksperimentering og læring. Lærarane må kunne ordne eit laboratorium eller ein verkstad som er funksjonell, sikker og gir mogelegheit for orden og effektivt arbeid. Lærarane skal også kunne leggje til rette for samarbeid med fritidsaktivitetar som skolen driv, med det lokale arbeidsliv og med andre instansar i lokalsamfunnet. Å leggje til rette opplæring for vaksne stiller spesielle krav. Opplæringa skal organiserast ut frå at vaksne ofte har lang livserfaring og spesielle plikter i sitt daglegliv. Det er eit grunnleggjande krav at opplæringa tek utgangspunkt i og vidarefører kunnskapar og erfaringar vaksne allereie har tileigna seg.

Lærarane er leiarar av arbeidsfellesskapet i klassa eller gruppa av elevar. Det er deira oppgåve å stå fram som tydelege leiarar som tek ansvar for å organisere verksemda med tanke på målretta verksemd, arbeids glede, godt samarbeid og utvikling av venskap. Når det gjeld ulike typar lærarsamarbeid, må lærarane kunne ta formelt eller uformelt leiaransvar. Som leiarar har lærarane ansvar for at opplæringa er i samsvar med lov og læreplanverk.

Gjennom rettleiing skal lærarane medverke til at elevane utviklar seg fagleg, personleg og sosialt. Rettleiing føreset at lærarane er faglege ressurspersonar, og at dei forstår kvar i læringsprosessen elevane er. Lærarane må observere prosessen, inspirere, stille spørsmål og medverke til at elevane kan tenkje og handle nytt. Elevane må få tilbakemelding på arbeidet sitt. Etter som elevane blir eldre, må dei få rettleiing i å ta ansvar for eiga læring, setje mål for eige arbeid, vurdere eigen innsats og resultatet av arbeidet. Elevane skal også delta i vurdering av læringsmiljøet ved institusjonen.

Læraren som medarbeidar overfor kollegaer, foreldre og lokalsamfunn

I all lærargjerning har samarbeid mykje å seie. Personalet skal fungere i eit fellesskap som deler ansvaret for utvikling av både institusjonen og elevane. Med ulike kunnskapar og ulik dugleik skal lærarane kunne utfylle og supplere kvarandre i eit kollegium. Lærarkollegiet skal framstå som ein ressurs for den enkelte elev når det gjeld læring og utvikling.

Den enkelte barnehagen og skolen skal med utgangspunkt i nasjonale planar ta felles avgjersler i forhold til lokale planar. Lærarane må kunne arbeide saman - innanfor og på tvers av avdelingar, klasser, trinn og fagseksjonar. Dei må kunne samarbeide om planlegging, gjennomføring og vurdering av verksemda til institusjonen. Med utstrekt bruk av arbeid på tvers av fag blir det stilt store krav til felles planlegging. Det same gjeld samarbeid med assistentar eller samarbeid der to eller fleire lærarar har ansvar for same elevgruppe.

I vidaregåande opplæring er samarbeid mellom allmennfaglærarar og yrkesfaglærarar og mellom yrkesfaglærarar med ulik fagbakgrunn spesielt viktig. Eit slikt samarbeid krev kjennskap til og respekt for kvarandre sin opplæringstradisjon, bakgrunn og spesifikke kompetanse.

Med nye yrkesgrupper knytte til verksemda i barnehage, skole og anna opplæring, må lærarane kunne samarbeide med ulike personar og instansar. Dei må samarbeide med morsmåslærarar, assistentar og personalet i skolefritidsordninga. Dei må også samarbeide med den pedagogisk-psykologiske rådgivingstenesta, barnevernet og eventuelt med oppfølgingstenesta. Dette kan bare fungere etter føremålet dersom medlemmene i fellesskapet samarbeider om å realisere felles mål i samsvar med dei nasjonale planane.

Foreldra har hovudansvaret for oppfostringa av barna sine. Kontakt mellom barnehage og skole og foreldre er derfor av avgjerande verdi. Lærarane må leggje vekt på å utvikle eit nært samarbeid med heimane. Samarbeidet må baserast på gjensidig respekt og vilje til å setje eleven i sentrum. Ein føresetnad for samarbeid er god kommunikasjon og gjensidig informasjon. Foreldre med framandkulturell bakgrunn, foreldre til barn med særlege behov og foreldre som ikkje lever saman, representerer på ulike måtar spesielle utfordringar.

Foreldre skal ha høve til å vere aktive med i utviklinga av barnehagen og skolen. Engasjementet til foreldra er svært viktig for motivasjonen til barn og unge og for val av vidare skolegang og yrke. Rettleiinga frå lærarane har størst gjennomslagskraft når lærarane samarbeider med foreldra. Å skape eit godt foreldreengasjement er derfor viktig langt opp i ungdomsalderen. Men samarbeidet med foreldra har ulik form på ulike trinn i opplæringa. Oppdraget til skolen i foreldresamarbeidet blir endra etter kvart som elevane nærmar seg myndigheitsalder. Dei unge blir gradvis meir sjølvstendige og må ta meir ansvar for eiga utvikling og eigne val.

Barnehage og skole har medansvar for utviklinga av det samla oppvekstmiljøet til barna. På alle nivå skal barn og unge gjere seg kjende med nærmiljøet og lokalsamfunnet. Samarbeid med musikk- og kulturskole, kulturliv, foreiningsliv og arbeidsliv i nærmiljøet kan gjere opplæringa spanande og meir verdifull. Barnehage og skole bør ha kontakt med frivillige organisasjonar, kyrkjelydar og lokale styresmakter. Det kan vere aktuelt med eit samarbeid med lokalt arbeidsliv m.a. med lokale arbeidstakar- og arbeidsgivarorganisasjonar. Eit gjensidig, aktivt og konstruktivt samarbeid mellom lokal- samfunn, arbeidsliv og skole kan medverke til å utvikle entreprenørskap, for eksempel gjennom elevbedrifter og andre samarbeidstiltak.

I yrkesopplæringa vil godt samarbeid med bedrifter og arbeidsliv vere avgjerande for at elevane skal få god og realistisk yrkesopplæring. Samarbeid mellom bedrift og skole vil også kunne medverke til å styrkje kompetansen til lærarane og deira mogelegheit for å følgje med i utviklinga i yrkeslivet.

Læraren som førebilete

Lærarane vil i mange samanhengar vere førebilete for elevane. Det inneber at lærarane må setje klare krav til seg sjølve på same måte som dei set krav til elevane. Lærarane må våge å stå fram som gode eksempel når det gjeld haldningar og innstillingar som opplæringa skal formidle. Å vere eit godt førebilete føreset respekt for den enkelte, for faga og for eige og andre sitt arbeid. Lærarane må vere førebilete m.a. gjennom sitt engasjement i fagleg arbeid og gjennom evne til samarbeid med andre.

Dette føreset at elevane identifiserer seg med lærarane, og at elevane opplever lærarane som personar som likar dei, vil dei vel, respekterer deira integritet, er rettferdige og samtidig merksame overfor ulike føresetnader og behov. Lærarane må vere personar som elevane kan stole på og snakke ope med. Dei må ta seg tid til å rettleie den enkelte elev med respekt for dei erfaringane og ressursane han eller ho har. Lærarane må vise at dei har tru på at alle barn, unge og vaksne har mogelegheiter, og at dei stadig er i utvikling. På den måten kan dei få framtidshåp og tillit til sine egne evner.

I eit fleirkulturelt samfunn er det svært viktig å ha lærarar med innvandrarbakgrunn med tanke på funksjonen som førebilete og den mogelegheita elevane har for å identifisere seg med læraren.

Læraren som omsorgsperson

Endringane i samfunnet med utvida institusjonalisering har gitt barnehagen, skolen og skolefritidsordninga større omsorgsoppgåver.

Rammeplanen for barnehagen byggjer på eit læringssyn der læring og omsorg utgjer ein heilskap. Læring og omsorg står sentralt også i arbeidet i grunnskole og vidaregåande opplæring. Optimal utvikling og læring skjer først når grunnleggjande behov blir tilfredsstilte. Å oppleve god omsorg gir grunnlag for læring, samtidig som det å leggje til rette for allsidig utvikling og læring, er god omsorg. Denne vekselverknaden er grunnleggjande i all opplæring, men dei praktiske omsorgsoppgåvene til læraren blir endra i takt med alderen til elevane.

Elevane kjem til skolen med lærelyst, med behov for å bli tekne på alvor, for å bli avhaldne som dei dei er, og med trong til utfordringar. Lærarane bør vise omsorg ved å møte barna og dei unge både med forventningar og krav, og med velvilje og varme. Omsorga kan ytre seg som sjenerøsitet, det vil seie at lærarane tek ansvar for elevanes ve og vel, og med vilje til å yte ein ekstra innsats når elevane sine behov tilseier det. Omsorga viser seg også i førebuinga til dei daglege oppgåvene og i viljen til å gi kvar enkelt den menneskelege støtte og faglege hjelp som er nødvendig for framgangsrik utvikling. Opplæringa skal møte barn, unge og vaksne på deira egne premisser. Alle elevar må få utfordringar, støtte og hjelp - men dei som kjem til kort og som står i fare for å miste motet, krev særleg merksemd og omsorg.

God omsorg inneber å vise respekt for heimen til elevane og gi elevane mogelegheit til positiv identitetsutvikling med tilknytning til sin eigen kulturelle bakgrunn. Samtidig skal opplæringa også byggje bruern mellom ulike kulturar.

Omsorg inneber både å gi mogelegheit til positiv utfolding og å setje grenser. Lærarane må ha eit kunnig blikk som set dei i stand til å registrere og oppmuntre til positiv sosial åtferd, og til å setje inn tiltak mot uheldig elevåtferd og mobbing. Å førebyggje og hindre åtferdsproblem er ein viktig del av lærargjeringa. Lærarane må arbeide for at alle elevane i ei klasse eller gruppe skal oppleve tilhørsel, samtidig som dei må ta omsyn til at elevane er ulike og må møtast på ulike måter. Det er viktig at lærarane er observante og lydhøre overfor dei signala som kjem frå barn og unge om behov for omsorg og støtte.

Barn og unge som opplever livskriser, for eksempel møter sjukdom, død, skilsmisse, incest eller blir mobba og utstøytte frå fellesskapet, vil i periodar krevje ekstra omsorg. Omsorgsoppgåvene til lærarane føreset grunnleggjande kunnskap om kva slags behov barn og unge har. Dei må oppfatte når ein elev treng hjelp og vere fortrulege med alders- og utviklingsbestemde endringar. Dei må kjenne att symptom som viser behov for å setje inn spesielle tiltak for enkeltelevar. Dei må også vite kvar og korleis dei skal søkje hjelp dersom elevar treng meir omsorg enn det barnehagen eller skolen kan gi.

Elevane sjølve kan vere viktige som omsorgsgivarar. Dersom lærarane er omsorgsfulle, hjelper dei også barn og unge til å ta omsyn til og vere omsorgsfulle overfor kvarandre.

1.4 OPPGÅVER OG MÅL FOR LÆRARUTDANNINGA

Formål

Lærerutdanning skal gjennom undervisning, forskning og faglig utviklingsarbeid, gi den faglige og pedagogiske kunnskap og praktiske opplæring som er nødvendig for planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning, læring og oppdragelse. Utdanningen skal ta utgangspunkt i ulike forutsetninger hos elever og barnehagebarn og være i samsvar med målene for det opplæringsnivå utdanningen sikter mot. Utdanningen skal fremme studentenes personlige utvikling og yrkesetiske holdning, utvikle evne til refleksjon, vekke interesse for faglig og pedagogisk utviklingsarbeid som er relevant for arbeid i skole og barnehage, og gi forståelse for sammenhengen mellom læreryrket og opplæringssystemets funksjon i samfunnet. (UH-loven, kapittel 10a, §54a)

Yrkesutdanning i samsvar med behova i samfunnet

Lærerutdanninga skal dekkje behova i samfunnet for lærarar på alle trinn og i alle delar av opplæringsystemet. Lærerutdanningsinstitusjonane må derfor tilby utdanning i alle aktuelle fag, fagområde og arbeidsområde. I tillegg til pedagogisk arbeid med barn og unge skal lærerutdanninga i større grad enn tidlegare også førebu for arbeid med vaksenopplæring.

Lærerutdanninga er ei yrkesutdanning på universitets- og høgskolenivå. Det inneber at krava til akademisk standard i forskning og undervisning er dei same som for anna utdanning på dette nivået. Samtidig har lærerutdanninga sitt særpreg ved at alle delar av utdanninga skal vere retta mot læreryrket. Lov og rammeplan for barnehagen, opplæringslova og læreplanverka for skoleslaga er derfor eit forpliktande grunnlag for lærerutdanninga. Særpreget til utdanninga må ivaretakast så vel gjennom innhald, arbeids- og vurderingsformer som gjennom eit samla studiemiljø.

Både den generelle utviklinga i samfunnet og endringar i opplæringsystemet føreset stadig ny kunnskap hos lærarane. All grunnutdanning for lærarar må derfor utformast

slik at ho inspirerer til og gir høve til å kvalifisere seg vidare gjennom etter- og vidareutdanning og forsøks- og utviklingsarbeid.

Den kompetansen lærarstudentane skal utvikle gjennom studiet, kan grupperast i fem hovudområde:

Fagleg kompetanse

Allsidig opplæring som både gir fordjuping og set lærestoffet inn i eit breitt perspektiv, krev at lærarane har solide kunnskapar og sikre ferdigheiter av så vel teoretisk som estetisk og praktisk art. Solid fagkunnskap og dugleik i arbeidsformene til dei ulike faga er viktig, fordi det gir tryggleik i møte med elevane og lærestoffet. Lærarane skal vere faglege ressurspersonar som skal kunne leggje til rette for læring, svare på spørsmål frå elevane og vise veg til å finne svar.

God fagleg kompetanse er nødvendig for at lærarane skal kunne formidle og illustrere med allsidig eksemplifisering. Det krevst solide faglege kunnskapar og dugleik når lærarane fungerer som arbeidsleiarar for elevar som arbeider med prosjekt eller med tverrfaglege oppgåver. Lærarane sine kvalifikasjonar blir utfordra når dei skal rettleie elevar gjennom eksperimentering, problemløysing og eige arbeid. Å omsetje kunnskap til praktisk handling, som for eksempel i yrkesopplæringa, er ei særleg utfordring.

Lærarstudentane må derfor tileigne seg faglege kunnskapar og dugleik. I nokre fag vil også arbeidsteknikkar og bruk av reiskap, verktøy og materiale vere ein viktig del av innhaldet i faget. Lærarutdanninga skal ta utgangspunkt i læreplanane for den delen av opplæringssystemet som utdanninga skal førebu for. Studentane må tileigne seg kunnskap om sentrale perspektiv, teoriar, omgrep og arbeidsformer i dei ulike faga, og om korleis faga blir nytta i yrkes- og samfunnsliv. Dei må også vite noko om korleis ein innan dei ulike faga arbeider for å vinne ny kunnskap. Studentane må kunne sjå forskjellane og likskapane mellom studiefaga og opplæringsfaga og korleis kunnskapsstoff frå dei enkelte faga kan nyttast i tverrfagleg temaorganisert opplæring og prosjektarbeid. Dei må kjenne måla og verkemidla for opplæringa i det enkelte faget i heile opplæringssystemet, men med særskilt vekt på den delen av opplæringssystemet dei sjølve utdannar seg for.

Arbeidet med faga skal fremje både fagleg og personleg utvikling hos lærarstudentane, og gi dei kompetanse for lærargjerninga. Det faglege arbeidet skal også gi grunnlag for å kunne halde seg fagleg og pedagogisk à jour etter fullført grunnutdanning.

Didaktisk kompetanse

Didaktisk kompetanse skal tene to hovudformål. Gjennom arbeidet med dei didaktiske delane i studiet skal studentane både utvikle grunnlag for refleksjon over eiga verksemd og praktisk ferdigheit i lærararbeid. Didaktikk omfattar både generell didaktikk og didaktikk knytt til dei enkelte faga eller yrkesfaga.

Didaktisk kompetanse inneber evne til refleksjon omkring formålet med opplæringa, innhaldet i læreplanen, føresetnadene til elevane og behova og mogelegheitene som ligg i rammevilkåra til den enkelte barnehagen, skolen eller annan opplæringsinstitusjon. Ut frå slike refleksjonar må den enkelte lærar vise fagleg og praktisk innsikt ved å velje og leggje til rette det faglege innhaldet, arbeidsmåtane og samværsformene. Den praktiske gjennomføringa føreset stadige vurderingar og justeringar.

Gjennom utdanninga skal lærarstudentane utvikle evne til refleksjon gjennom innsikt i pedagogisk grunnlagstenking og ved analysar av opplæringssystemet i dag, men også i eit historisk, komparativt og sosiologisk-kulturelt perspektiv. Dei skal trene seg i å reflektere omkring barnehage, skole og yrkesopplæring som delar av eit større system.

Studentane skal gjere seg kjende med basale prinsipp for læring og motivasjon, med grunnleggjande behov hos barn, unge og vaksne, med alders- og utviklingsbestemte endringar i åtferda deira og med barn og unge sin mentalitet under ulike oppvekstvilkår. Dei skal forstå kor viktig sjølvtilitt, tryggleik og meistring er for lærelyst og læringsevne. Med dette som utgangspunkt skal studentane vurdere korleis dei som lærarar, kan tilpasse opplæringa til ulike alders- og utviklingstrinn. Arbeidet skal omfatte elevar både frå majoritetsbefolkninga og frå minoritetskulturar.

Lærarstudentane må utvikle evna til å kunne analysere og realisere læreplanar både aleine og i samarbeid med andre. Med utgangspunkt i lover, læreplanar og andre forskrifter skal dei reflektere over og få trening i å utarbeide lokale arbeidsplanar og individuelle opplæringsplanar. På den måten vil dei kunne utvikle evne til å avvege forholdet mellom felles lærestoff og lokalt og individuelt tilpassa stoff. Studentane må kunne ta ansvar for at elevane systematisk byggjer opp kunnskapar, dugleik og haldningar. Dei må kjenne til og kunne praktisere arbeids- og vurderingsformer som blir nytta i opplæringa, og vite korleis dei kan nyttast i ulike situasjonar.

Studentane skal kjenne både normal utvikling hos elevar og hyppige avvik. Dei skal kjenne hovudtrekk ved både generelle og spesielle lærevanskar, og dei skal kunne observere forskjellar mellom elevane. Studentane må lære korleis lærestoff, arbeidsmåtar, organisering og læremiddel kan leggjast til rette med tanke på at elevane har ulike føresetnader. Dei skal også ha innsikt i korleis lærarar kan medverke til ei inkluderande opplæring slik at elevar med særskilde opplæringsbehov får ta del i det sosiale, faglege og kulturelle fellesskapet på ein likeverdige måte. Lærarstudentane skal dessutan kjenne til instansar som har ansvar for å hjelpe barn og unge med særlege behov eller for å støtte lærarane i deira arbeid.

Studentane skal gjennom utdanninga lære seg å ta utgangspunkt i erfaringane og interessene til barn og unge, og til å la elevane vere medarbeidarar og påverke si eiga læring. Dei skal få innsikt i kvifor opplæring som både tek omsyn til sosial utvikling, og som balanserer mellom krav og kva som er overkomeleg, er viktig for at elevane skal utvikle sjølvrespekt og tru på eigne føresetnader. Studentane skal vidare gjere seg kjende med ulike strategiar for tilrettelegging av eit utviklande miljø og god opplæring. Dette føreset at studentane i si eiga utdanning nyttar varierte arbeidsformer, og at dei får erfaring med ulike typar undervisningsutstyr og læremiddel, m.a. informasjon- og kommunikasjonsteknologi (IKT).

I tilknytning til dei ulike faga må lærarstudentane arbeide med læreplananalyse, prinsipp for val av lærestoff, arbeidsmåtar og vurderingsformer i faga. Dei må også kjenne lærings- og utviklingspsykologiske føresetnader som ligg til grunn for opplæring i faga. Studentane må dessutan tileigne seg kunnskap om tilpassa opplæring i faget og kunne nytte denne kunnskapen i praktisk lærararbeid. Dei må få innsikt i hyppige førekomstar av lærevanskar som er knytte til faget, korleis desse kan diagnostiserast, og kva for tiltak som kan vere aktuelle.

Sosial kompetanse

Sosialt samspel, rettleiing og samarbeid står sentralt i læraryrket. Slik kompetanse bygger m.a. på fagleg og didaktisk dugleik, som igjen gir autoritet og tryggleik i sosiale samanhengar. I samarbeid med foreldre, kollegaer og i samspel med elevane er det også ein føresetnad at lærarane har evne til å observere, lytte og forstå andre sine synspunkt og kunne vere fleksible og kreative.

Lærarutdanninga må omfatte arbeidsformer som gir kunnskapar i sosialt samspel og samhandling, og som gir forståing for krava og normene til fellesskapet. Studentane må delta i studieplanlegging og oppleve situasjonar som føreset tilpassing og gode arbeidsvanar. Dei må tileigne seg kunnskapar om og forståing av gruppeprosessar og leiing og utvikle evne til å analysere og å løyse konflikhtar. Dei må vidare få trening i kommunikasjon der dei må forstå og ta omsyn til andres standpunkt. Samvær med medstudentar og lærarar der det formelt og uformelt blir drøfta erfaringar, aktuelle opplærings-spørsmål og faglege problem er avgjerande både for å utvikle evne til refleksjon og innsikt som lærarar og for å utvikle sosial kompetanse.

Studentane skal også utvikle leiarkompetanse slik at dei blir i stand til å skape faste rammer for arbeidsfellesskap til elevane og for å leie vaksne i eit arbeidsfellesskap når det er aktuelt.

Studentane må få høve til å bli kjende med elevane med ulike føresetnader, erfaringar og med ulik sosial og kulturell bakgrunn. Dei må lære å observere og få trening i å forstå dei behova elevane har for merksemd, utfordringar, omsorg og hjelp. I lærarutdanninga skal studentane derfor utvikle ei lærarrolle som set elevane i fokus, som viser respekt og omsorg, og som prøver å setje seg inn i deira erfarings- og kunnskapsverd. Studentane må skaffe seg spesiell innsikt i kulturelle minoritetsgrupper si ramme for forståing.

Sosial kompetanse blir også utvikla gjennom deltaking i frivillige aktivitetar som idrett, song- og musikkverksemd, revyar og organisasjons- og foreiningsliv. Slike aktivitetar bør derfor vere sentrale i studiemiljøet ved ein lærarutdanningsinstitusjon.

Yrkesetisk kompetanse

Læreryrket inneber hyppige valsituasjonar. Yrkesetisk kompetanse inneber at lærarane må kunne vurdere alternative val i forhold til dei grunnleggjande verdiane som opplæringa byggjer på. Utgangspunktet for den yrkesetiske kompetansen er derfor at

den enkelte lærar forpliktar seg på overordna mål for opplæringa og på fellesverdiane i samfunnet slik dei er uttrykte i barnehagelov, opplæringslov og i nasjonale planar for opplæringa. Dei er også forplikta på internasjonale konvensjonar som Noreg har slutta seg til, så som menneskeretts- og barnekonvensjonen. Den yrkesetiske kompetansen kjem til uttrykk i dei vurderingane og avgjerslene lærarane tek på dette grunnlaget. Som profesjonelle yrkesutøvarar må lærarar kunne forklare og grunngi sine val, prioriteringar og handlingar, m.a. overfor elevar, kollegaer og foreldre.

Lærarar må kvar einaste dag ta verdibaserte val som på ulike måtar har konsekvensar for medmenneske. I den praktiske situasjonen blir ofte slike avgjersler tekne utan at lærarane har tid til å tenkje seg vel om. Lærarar må derfor utvikle ein handlingsberedskap basert på så vel faglege som pedagogiske og etiske vurderingar.

Lærarstudentar må gjere seg kjende med og identifisere seg med måla og dei grunnleggjande verdiane for opplæring. Dei må kjenne rettane som elevane har, og dei plikter og rettar dei sjølve har som lærarar. Studentane må utvikle medvit om det ansvaret dei er pålagde som lærarar, og korleis dei kan ivareta dette ansvaret. Gjennom utdanninga må lærarstudentane få erfaring med yrkesetisk refleksjon knytt til dei ulike oppgåvene lærarar har, og dei må få øving i å grunngi eigne avgjersler og handlingar. Ethiske dilemma der ulike grunnleggjande verdiar kan tilseie ulike løysingar på konkrete problem, utgjør ei særleg utfordring.

Etisk refleksjon må også inngå i arbeidet med dei enkelte faga, m.a. ved val av lærestoff og arbeidsmåtar.

Endrings- og utviklingskompetanse

Lærarane må i framtida i større grad enn tidlegare vere førebudde på endringar i yrkesrolla si og på å delta i utviklings- og fornyingsoppgåver. Det er derfor nødvendig at alle lærarar har kompetanse og vilje til å meistre endring og fornying.

Fornyng i barnehage, skole og opplæring i bedrift kan vere initiert av sentrale styresmakter, slik som ved nasjonale reformer og nye planar. Dette stiller store krav til endring på alle nivå både med omsyn til organisering og innhald.

Fornyng og utvikling lokalt i den enkelte barnehagen, skolen eller annan opplæringsinstitusjon vil ofte springe ut frå vurdering av eiga verksemd. Kollegiet må arbeide for å gi stadig betre tilbod. Felles planlegging, kollegabasert rettleiing og systematisk barnehage- og skolebasert vurdering kan medverke til dette.

Innanfor dei ulike faga går det stadig føre seg ei utvikling. Dei kunnskapane lærarane har frå eige studium, eller den praktiske yrkeserfaringa som yrkesfaglærarane har, kan lett bli forelda. Lærarane vil ut frå eige arbeid ofte bli klare over at dei treng å vidareutvikle og fornye ferdigheitene og kunnskapane sine.

Ikkje minst vil utviklinga innan informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) få konsekvensar for opplæringa i skole og bedrift. Å følgje med i denne utviklinga og

kunne nytte nye moglegheiter på ein føremålstenleg måte i opplæringsssamanheng, er ei stor utfordring for alle lærarar.

Den enkelte lærarutdanningsinstitusjonen er forplikta til å halde seg à jour med utviklinga og nyvinningar innanfor faga og med utviklinga i barnehage, skole og yrkesliv. Lærarutdanninga skal medverke til at studentane får innsikt i utdanningspolitisk og pedagogisk reformarbeid og stimulere dei til å ta del i aktuell debatt. Studentane skal lære å forstå utviklingsarbeid som historiske og samfunnsmessige prosessar som er vilkårsbundne. I utdanninga skal dei derfor bli fortrulege med nasjonal og institusjonsbasert vurdering, med kollegabasert rettleiing og med korleis samarbeid med foreldre, nærmiljø og yrkesliv kan gi grunnlag for skoleutvikling og fornying.

Kunnskap om pedagogisk forskings- og utviklingsarbeid er eit verkemiddel for å stimulere endrings- og utviklingskompetansen hos komande lærarar. Det kan medverke til å styrkje interessa for fornying og forbedring av barnehage og skole og til utvikling av eigen kompetanse for å delta i lokalt utviklingsarbeid. Lærarstudentane må derfor gjere seg kjende med sentrale eksempel på ulike typar forskings- og utviklingsarbeid med relevans for opplæringa.

Lærarutdanninga skal, som anna høgre utdanning, vere forskingsbasert. Det føreset at det ved alle lærarutdanningsinstitusjonar blir drive pedagogisk orientert forskings- og utviklingsarbeid som er relevant for arbeid i barnehage, grunnskole, vidaregåande opplæring eller vaksenopplæring. Så langt det er mogleg, bør lærarstudentar medverke i slikt forskings- eller utviklingsarbeid.

Studentane skal gjennom grunnutdanninga utvikle tilstrekkeleg kompetanse til å ta fatt på lærargjeringa. Samtidig må utdanninga gi ei forståing av det kontinuerlege ansvaret som lærarane har for eiga utvikling, og formidle forventingar om endringar og vidareutvikling på eige initiativ.

2. FAGLÆRERUTDANNING I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK

2.1 FORMÅL OG EGENART

Den treårige faglærerutdanningen i formgiving, kunst og håndverk har som formål å kvalifisere for lærerarbeid i skole og andre pedagogiske miljø. Det primære mål for utdanningen er virksomhet i grunnskole, videregående opplæring, folkehøgskole og voksenopplæring. I tillegg kommer annet arbeid knyttet til faglig og kulturell virksomhet for barn, unge og voksne.

Utdanningen sikter mot å etablere en solid faglig kompetanse innenfor et avgrenset område av kunstfagene med tanke på et bredt spekter av faglige og pedagogiske oppgaver i ulike aldersgrupper og læringsmiljø. Studiet skal gi studentene mulighet til ulik vektlegging av faglig bredde eller faglig fordypning med tanke på arbeid i ulike deler av opplæringssystemet. Faglærere vil på en rekke områder og nivå i opplæringssystemet gå inn i lærerkollegier der lærere med ulik utdanningsbakgrunn samlet skal dekke både krav til allsidighet og til sterkere faglig spesialisering. Faglærerne i formgiving, kunst og håndverk bidrar i denne sammenheng med sin relativt sterke faglige kompetanse i ulike fag innenfor dette fagfeltet. I studiet foregår arbeid med fagstudiene i formgiving, kunst og håndverk parallelt med studier i fagdidaktikk, pedagogikk og praksisopplæring. Et slikt integrert studium gjør at utdanningen har en klar yrkesretting som lærerutdanning gjennom hele studiet.

Faglærerutdanning i formgiving, kunst og håndverk er konsentrert om arbeid med estetisk, skapende og håndverksmessig virksomhet i konkrete materialer. Sentralt står utvikling av evne til å legge til rette for og inspirere barn, unge og voksne til arbeid med oppgaver knyttet til formgiving og opplevelse og vurdering av kunstneriske uttrykksformer og håndverk.

Fagområdet formgiving, kunst og håndverk har sin kunnskapsbase fra vår estetiske og materielle kultur og springer ut av tradisjoner knyttet til å lage bilde, skulptur, kunsthåndverk, design og utøving av håndverk. Fortrolighets- og ferdighetskunnskap knyttet til tegning, form, farge og materialer som leire, metall, tekstil og tre utgjør et viktig grunnlag. Kunnskaper, ferdigheter og holdninger knyttet til formkultur i et historisk og samtidsaktuelt perspektiv er viktig basis og korrektiv til egen estetisk, skapende og håndverksmessig virksomhet. I tillegg gir vitenskapsfagene psykologi, pedagogikk og estetikk vesentlige bidrag til fagområdet. I dag er også informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) et vesentlig element både som uttrykksmiddel i skapende prosesser og som hjelpemiddel til lagring og distribusjon av informasjon. Dette innebærer at faglærerutdanningen i formgiving, kunst og håndverk må hente sitt kunnskapsstoff fra et bredt område og fra mange ulike kunnskapskilder. Utdanningen må omfatte arbeidsformer som fanger hele bredden i fagområdet, og studentene må arbeide med egen skapende virksomhet både som formgivere og som pedagoger.

Praktisk, estetisk, skapende virksomhet er sentral i formgiving-, kunst- og håndverksstudiene. Engasjement, kunnskap, erfaring, følelser og behov er utgangspunkt for skapende arbeid. Forestillinger og ideer utvikles til synlig form i materialer av ulik art. Formede produkt kan innfri forventninger og gi svar på funksjonelle krav, kommunisere og utløse opplevelser. Det utøvende arbeidet er middel til opplevelse, meddelelse og en vei til refleksjon, ny kunnskap og til problemløsning. Vekselvirkningen mellom

praktisk, estetisk handling og refleksjon knyttet til handlingen og fagteori, er en egenartet arbeidsform for fagfeltet. Videre har kunnskap om visuelle og materielle spor fra nåtid og fortid betydning for forståelse av estetisk og materiell kultur, bevaring og fornying av tradisjon og kreativ utvikling innen feltet. Studier i fagområdet vil bidra til å utvikle forståelse for fysiske miljø, et flerkulturelt og nasjonalt fellesskap, kulturell identitet og personlig identitet. Personlighetsdanning, sosialisering og fagutdanning på dette grunnlag gir mulighet for utvikling av bevisste kulturbærere, kulturskaper og aktive deltakere i samfunnet. Samlet innebærer dette at fagstudiene og de pedagogiske studiene gir utdanningen en kulturdannings- og kulturutdanningsprofil.

2.2 OPPTAKSKRAV OG STUDIEGRUNNLAG

Grunnlaget for opptak til faglærerutdanning i formgivning, kunst og håndverk er generell studiekompetanse med formgivingsfag eller kunstfag i fagkretsen. Formgivingsfag og kunstfag brukes her som samlebetegnelse for mange ulike fag som kan studeres både i videregående opplæring, folkehøgskole og innen høgre utdanning.

Disse kan f.eks. være:

- Studieretning for formgivingsfag i videregående opplæring: Formgivingsfag grunnkurs, alle videregående kurs I og II i studieretningen
- Studieretning for andre aktuelle yrkesfag i videregående opplæring: F.eks. trearbeidsfag, tømmer, trykk
- Studieretningsfagene kunst- og kulturhistorie, og form og farge i studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag i videregående opplæring
- Formgivning eller kunst- og kulturfag ved folkehøgskole
- Formgivning eller kunstfagstudier fra høgskoler, universiteter og godkjente private kunstskoler.

Studenter uten eller med liten formell utdanning i formgivingsfag/kunstfag kan gjennom opptaksprøve eller annen relevant kompetansevurdering bli vurdert som kvalifisert for opptak til studiet.

Departementet fastsetter ut fra dette spesielle opptakskrav i egen forskrift.

Selv om det er felles opptaksregler til all faglærerutdanning i formgivning, kunst og håndverk, vil studentenes bakgrunn i ulike fag kunne variere ganske mye. Rammeplanene forutsetter at undervisningen i de ulike studieenheter til vanlig skal starte på et nivå som ligger noe over det som er laveste nivå for opptak. Dette innebærer at studentene i starten vil måtte arbeide mye med fag der de har liten fordypning fra videregående opplæring, mens de vil ha mindre arbeidsbelastning i fag der de eventuelt har stor faglig fordypning.

Studentene har et selvstendig ansvar for egen læring, også når det gjelder fag der de kan ha et svakt faglig utgangspunkt. Samtidig utgjør forskjellene i opptaksgrunnlaget en utfordring til høgskolene. I den grad høgskolene finner behov for det, kan de tilby supplerende kurs for studenter som har svak faglig bakgrunn i enkelte fag eller fagområder. Dette kan også omfatte innføringskurs i bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi for studenter som har liten fortrolighet med slike hjelpemidler.

Kurs av denne typen inngår ikke i vekttallsberegning og gir heller ikke grunnlag for kursvitnemål.

2.3 OPPBYGGING OG ORGANISERING

Generelt

Faglærerutdanningen i formgivning, kunst og håndverk er treårig. Det vil si at normalt studietid er tre år for et heltidsstudium. Omfanget av de ulike studieenheter er beskrevet ved vekttall (vt). 10 vekttall defineres som omfanget av det arbeidet som svarer til ett semesters fulltids studium. Det samlede omfang av faglærerutdanningen utgjør dermed 60 vekttall.

Utdanningen består av:

- *Fellesstudier* som er obligatoriske. Disse finnes innenfor både det pedagogiske feltet og formgiving-, kunst- og håndverksfeltet. Til sammen utgjør disse studiene 35 vt.
- *Valgområder*. Dette er fagstudier innenfor mindre felt eller disipliner av formgiving-, kunst- og håndverksfag. Det skal velges et valgområde på 5 vt. Valgområdet er med å profilere den enkelte students utdanning.
- *Faglig fordypning*. Dette er fagstudier innenfor ulike formgivings-, kunst- og håndverksfag. Denne delen har omfang 20 vt eller 10+10 vt og kan velges innenfor et vidt spekter av områder. Ved valg av fordypningsstudium profilerer studenten sin kompetanse i forhold til nivå og fagfelt.
- *Støttefag* er fag eller fagområder innenfor tilgrensende fagfelt. Innenfor den treårige rammen kan det velges ett støttefag på 10 vt som alternativ til 10 vt faglig fordypning innen formgiving-, kunst- og håndverksfeltet.

Utdanningen omfatter dessuten 12-14 uker praksisopplæring som er en integrert del av de ulike studieenheter.

Faglærerutdanning i formgivning, kunst og håndverk kan organiseres etter to ulike modeller; *MODELL 1* og *MODELL 2* (se figurer s. 31 og s. 32). Den første modellen kjennetegnes ved at pedagogikk avsluttes etter det andre studieåret og at fagdidaktikk i formgivning, kunst og håndverk er integrert i fagstudiene. I den andre modellen inngår pedagogikk i alle tre studieårene. Fagdidaktikk er her i hovedsak skilt ut som egen studieenhet. I begge modeller skal pedagogikk, praksisopplæring og fagdidaktikk være sammenbindende elementer.

Utdanningen omfatter følgende studieenheter:

Fellesstudier:

- Pedagogikk 10 vt
- Fagdidaktikk i formgiving, kunst og håndverk² 5 vt
- Praksisopplæring 12-14 uker
- Grunnstudium i formgiving, kunst og håndverk³ 15 vt el 20 vt
- Kunst og formkultur 5 vt

Valgområder:

- Formidling av kunst og formkultur 5 vt
- IKT i formgiving, kunst og håndverk 5 vt

Faglig fordypning⁴:

- Kunst og håndverk 20 vt el 10+10 vt
- Formgiving 20 vt el 10+10 vt

Støttefag⁵:

10 vt

Figurene i det følgende viser hvordan studieenhetene er satt sammen i de to ulike modellene:

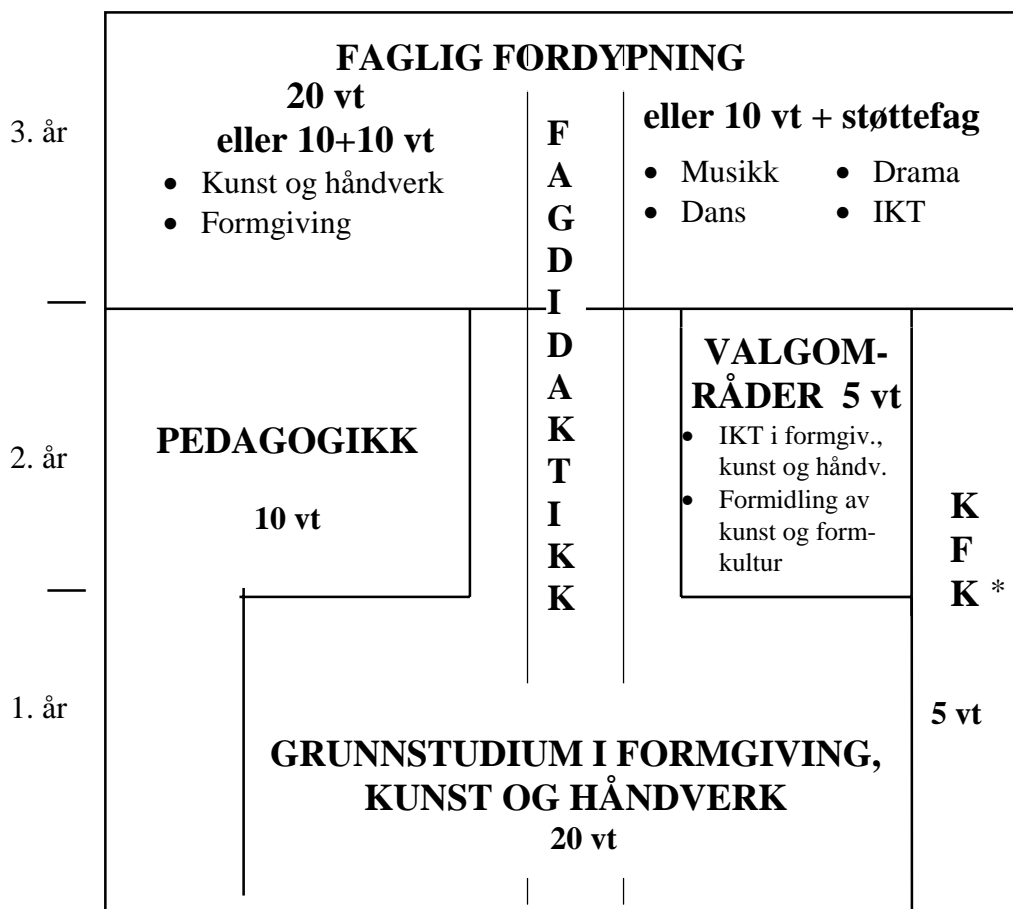
² Gjelder bare for utdanning som er organisert etter *MODELL 2*. Se også fotnote 3.

³ Grunnstudium i formgiving, kunst og håndverk organisert etter *MODELL 1*, har et omfang på 20 vt. Fagdidaktikk i formgiving, kunst og håndverk er integrert i dette studiet. Grunnstudium i formgiving, kunst og håndverk organisert etter *MODELL 2*, har et omfang på 15 vt. Her er fagdidaktikk i formgiving, kunst og håndverk i hovedsak skilt ut som egen studieenhet.

⁴ I tillegg til de to rammeplanene for faglig fordypning som finnes i denne planen, kan lærerutdanningsinstitusjonene utarbeide planer for flere tilbud; eksempelvis innen formgiving i harde materialer (tre, metall), plastiske materialer (leire), tekstil, tegning, form, farge, billedkommunikasjon og nyere medier.

⁵ Støttefag er fag eller fagområder innenfor tilgrensende fagfelt; eksempelvis musikk, dans, drama, norsk, informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

MODELL 1

*) KFK = Kunst og formkultur

Hvert årstrinn profileres slik:

FØRSTE ÅR: Tyngden legges på et breddeorientert praktisk, estetisk fagstudium hvor en også tydeliggjør fagområdets kulturelle basis. Videre fungerer fagstudiene i vekselspill med pedagogikk, fagdidaktikk og praksisopplæring som forberedelse til læreryrket. De ulike studiedelene har følgende omfang:

Pedagogikk: 2,5 vt

Grunnstudium i formgiving, kunst og håndverk, inkludert fagdidaktikk: 15 vt

Kunst og formkultur: 2,5 vt

ANDRE ÅR: Tyngden legges på pedagogikk. De andre fagstudiene bygger opp under den pedagogiske dimensjon med bl.a. tverrfaglig og prosjektbasert arbeid i grunnstudiet. Erfaringer med disse arbeidsformene utdypes i praksisopplæringen. Studiet i kunst og formkultur fortsetter. Gjennom valgområdet vil den enkelte student profilere sin faglige kompetanse. De ulike studiedelene har følgende omfang:

Pedagogikk: 7,5 vt

Grunnstudium i formgiving, kunst og håndverk, inkludert fagdidaktikk: 5 vt

Kunst og formkultur: 2,5 vt

Valgområde: 5 vt

TREDJE ÅR: Studentene profilerer sin faglige kompetanse ytterligere i forhold til nivå og fag. Dette skjer ved valg av faglig fordypningsenhet og ev. støttefag. Kunnskaper, ferdigheter og forståelse ervervet gjennom grunnstudiet, kunst og formkultur og praksis videreføres. Fagdidaktikk og praksisopplæring knyttes til fordypningsenheten og ev. støttefaget. De ulike studiedelene har følgende omfang:

Faglig fordypning, inkludert fagdidaktikk: 20 vt eller 10 +10 vt eller 10 vt + 10 vt støttefag

MODELL 2

3. år	P E D A G O G I K K	F A G D I D A K T I K K	STØTTEFAG 10 vt (Alternativ til faglig fordypning i 3. studieår)	VALGOMRÅDER 5 vt
—			<ul style="list-style-type: none"> • Musikk • Dans • Drama • IKT 	<ul style="list-style-type: none"> • IKT i formgiving, kunst og håndverk • Formidling av kunst og formkultur
2. år			FAGLIG FORDYPNING 20 vt eller 10+10 vt	KUNST OG FORMKULTUR 5 vt
1. år	10 vt	5 vt.	GRUNNSTUDIUM I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK 15 vt	

Hvert årstrinn profileres slik:

FØRSTE ÅR: Tyngden legges på et breddeorientert praktisk, estetisk fagstudium. Videre fungerer dette fagstudiet i vekselspill med pedagogikk, fagdidaktikk og praksisopplæring som forberedelse til læreryrket. De ulike studiedelene har følgende omfang:

Pedagogikk: 3 vt

Fagdidaktikk i formgiving, kunst og håndverk: 2 vt

Grunnstudium i formgiving, kunst og håndverk: 15 vt

ANDRE ÅR: Studentene velger faglig fordypningsstudium og starter dermed profileringen av sin kompetanse når det gjelder fag og nivå. Dessuten inngår studier av kunst og formkultur, pedagogikk og fagdidaktikk i formgiving, kunst og håndverk. Dette innebærer både en avgrensning og en utviding av de kunstfaglige studiene. Den pedagogiske og didaktiske dimensjon føres videre. Praksisopplæringen knyttes til fagstudiene. De ulike studiedelene har følgende omfang:

Pedagogikk: 4 vt

Fagdidaktikk i formgiving, kunst og håndverk: 1 vt

Kunst og formkultur: 5 vt

Faglig fordypning: 10 vt

TREDJE ÅR: I dette studieåret fortsetter studentene sin faglige profilering enten ved at de fortsetter studier innen det faglige fordypningsstudiet eller de velger et støttefag. Dessuten inngår et valgområde, og pedagogikkstudiet fortsetter. Fagdidaktikk og praksis knyttes til det faglige fordypningsstudiet eller til støttefaget.

Pedagogikk: 3 vt

Fagdidaktikk i formgiving, kunst og håndverk: 2 vt

Valgområde: 5 vt

Faglig fordypning: 10 vt eller støttefag: 10 vt

Valgområder, faglig fordypning, støttefag

VALGOMRÅDER

Tilbudet av valgområder vil kunne variere fra institusjon til institusjon. Aktuelle fag til valg i denne planen er: IKT i formgiving, kunst og håndverk og formidling av kunst og formkultur. Valgområdene bør over tid kunne suppleres etter behov. Valgområdene bidrar til å gi ulik profil til den utdanningen studentene velger, og bør kunne brukes med tanke på å innsikte utdanningen mot arbeid i grunnskole, videregående opplæring eller annen pedagogisk virksomhet.

FAGLIG FORDYPNING

Høgskolene skal tilby fordypningsenheter som er relevante for arbeid med kunst og håndverk i grunnskolen, forskjellige formgivingsfag i videregående opplæring og med annen faglig og pedagogisk virksomhet. Dette innebærer at det nasjonalt bør finnes et bredt spekter av fordypningsenheter. Tilbudet av fordypningsenheter vil variere fra høgskole til høgskole. En del valgmuligheter kan derfor bare realiseres ved at studentene har adgang til å bytte studiested i løpet av utdanningen.

I denne planen er det utformet konkrete rammeplaner for to fordypningsenheter: Fordypning i kunst og håndverk og fordypning i formgiving. Dessuten er det gitt prinsipper for utarbeiding av fagplaner innenfor fagfelt som er relevante for undervisningsoppgaver som faglærere i formgiving, kunst og håndverk skal kunne ivareta. De enkelte høgskolene skal legge disse prinsippene til grunn ved utarbeiding av fagplaner for eventuelle nye fordypningsenheter. Dette bør kunne gjelde både spesialiserte studier og mer breddeorienterte. På dette viset vil faglærere i formgiving, kunst og håndverk kunne få varierende kompetanse og kunne utfylle hverandre i ulike pedagogiske sammenhenger.

Fordypningsenheter som kan inngå i grunnutdanningen, kan også benyttes som videreutdanning av faglærere som ikke har tatt disse enhetene i sin grunnutdanning. Fordypningsenheter som er rettet mot grunnskolen, kan dessuten benyttes som videreutdanning for allmennlærere med minst 20 vt forming eller kunst og håndverk i fagkretsen.

STØTTEFAG

Som vist foran, kan faglærerstudentene velge støttefag som alternativ til faglig fordypning i det tredje studieåret. Det må velges innenfor tilgrensende fagfelt, og skal bidra til økt faglig bredde i estetiske fag særlig med sikte på undervisningsoppgaver i grunnskole, musikk- og kulturskole eller folkehøgskole. Eksempler på aktuelle støttefag som kan hentes fra annen lærerutdanning, er musikk, dans, drama, norsk og IKT. Mer spesifikke studier f.eks. innen media, scenografi og dekoratør/utstilling bør også kunne godkjennes som støttefag.

Eksempler på alternative studieveier

Ved valg av ulike studieenheter kan faglærerstudiet bygges opp med varierende profil. Det vil si at en kan sikte inn utdanningen mot undervisningsoppgaver på bestemte trinn i opplæringsystemet eller mot spesielle arbeidsoppgaver. I det følgende er det gitt tre eksempler på ulik sammensetting av utdanningen. Eksempelene omfatter også videreutdanning i et fjerde år for å illustrere hvordan enheter fra grunnutdanningen også kan benyttes i videreutdanning. I alle tre alternativer inngår fellesstudier med samlet omfang på 35 vt som beskrevet foran.

ALTERNATIV I

Fordypning i kunst og håndverk I	10 vt
Valgområde: Formidling av kunst og formkultur	5 vt
Støttefag: Drama	10 vt
- Fjerde studieår:	
Fordypning i kunst og håndverk II	10 vt
Støttefag: Musikk	10 vt

Dette er en bred grunnutdanning som ytterligere går i bredden ved et fjerde studieår. Både med og uten det fjerde studieåret vil utdanningen egne seg godt for arbeid på grunnskolens mellom- og ungdomstrinn og annet kulturarbeid med barn og unge.

ALTERNATIV II

Fordypning i formgivning	20 vt
Valgområde: Formidling av kunst og formkultur	5 vt
- Fjerde studieår:	
Spesialisering i formgivning i tekstil	20 vt

Dette er en noe smalere utdanning som vil kunne rette seg mot grunnkurs og VK I-kurs i videregående opplæring. Kandidater med denne utdanningen vil også være godt kvalifiserte for grunnskolens ungdomstrinn og annet kulturarbeid med barn, ungdom og voksne.

ALTERNATIV III

Fordypning i tegning, form og farge I	20 vt
Valgområde: IKT i formgivning, kunst og håndverk	5 vt
- Fjerde studieår:	
Spesialisering i tegning, form og farge II	20 vt

Dette er en ganske spesialisert utdanning som går i dybden og er rettet mot videregående opplæring. Den kan egne seg for videregående opplærings grunnkurs i formgivning, VK I, VK II innen tegning, form og farge og studieretningsfag i form og farge i studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag - og dessuten for kursvirksomhet i tegning.

2.4 VEILEDNING OG VURDERING

Generelt

Studentene skal gjennom hele studiet få veiledning som hjelper dem til å utvikle de personlige og profesjonelle kvaliteter som de trenger i læreryrket. Veiledning er nødvendig for å kunne forbedre egen kyndighet og utvikle et reflektert forhold til lærerrollen og for å utvikle evne til egenvurdering. Studentene må få trening i både å ta imot veiledning og å gi veiledning til medstudenter og elever. De må kunne bruke den veiledningen de får til å reflektere over egen atferd og til fornyelse. Løpende veiledning skal derfor inngå som en integrert del av læringsprosessen og ha en informerende og utviklende funksjon. Slik veiledning skal bidra til at studentene selv kan vurdere hvor de står i forhold til mål og forventninger i lærerutdanningen, og dermed stimulere dem til innsats i det daglige arbeidet. Veiledning kan også være til hjelp i valg av eventuell videre utdanning.

Vurdering fungerer også som sikring av kvaliteten i lærerutdanningen. Lærerutdanningsinstitusjonene må legge forholdene til rette slik at studentene kan delta i vurdering av ulike sider ved læringsmiljøet både ved lærerutdanningsinstitusjonen og i praksisopplæringen. Slik studievurdering gir gjensidig informasjon om undervisnings- og læringsprosesser som trengs for å vurdere kvaliteten på studietilbudet og planlegge videre arbeid. Vurderingen kan dermed åpne for samspill mellom lærerutdanningens lærere og studenter og bidra til videre utvikling av utdanningen. Å delta i vurdering av eget studium og den utdanning lærerutdanningsinstitusjonen gir, kan også være av betydning når studentene senere som lærere skal samarbeide med egne elever om vurdering av deres opplæring.

Avsluttende vurdering

Arbeid i grunnskolen, videregående opplæring og andre pedagogiske tiltak som faglærere i formgivning, kunst og håndverk kvalifiserer for, krever varierte og allsidige vurderingsformer. Faglærerutdanningen omfatter studieenheter med mulighet for en rekke ulike dokumentasjonsformer. Både med tanke på kvalifisering for vurderingsoppgaver i ulike typer opplæring og for å kunne gjennomføre en allsidig vurdering av studentenes arbeid, bør derfor avsluttende vurdering i faglærerutdanningen omfatte varierte vurderingsformer basert på både skriftlige, muntlige, praktiske og estetiske dokumentasjonsformer. I flere av studieenhetene i faglærerutdanningen i formgivning, kunst og håndverk vil praktiske og estetiske dokumentasjonsformer komme i en særstilling. Dessuten omfatter flere av studieenhetene i faglærerutdanningen både fag og didaktikk. I tillegg er praksisopplæringen regnet som en integrert del av alle studieenheter. Dette tilsier at den avsluttende vurderingen i de ulike studieenhetene som regel bør omfatte både faglige, didaktiske og praktisk-pedagogiske elementer.

Betegnelsen avsluttende vurdering brukes som fellesbetegnelse på:

- Vurdering av obligatorisk arbeid, forprøver o.l. som studentene må ha fullført med tilfredsstillende resultat for å kunne framstille seg til eksamen.
- Eksamen som gir grunnlag for avsluttende karakter.

I rammeplanene for en del studieenheter er det spesifisert krav til obligatorisk arbeid, forprøver o.l. som vilkår for å framstille seg til eksamen. I tillegg til dette kan den enkelte lærerutdanningsinstitusjon fastsette slike krav i sine fagplaner. Denne type arbeider, prøver o.l. blir til vanlig vurdert av lærerne ved institusjonen.

Hvis ikke annet er fastsatt i rammeplanene, skal alle studieenheter avsluttes med eksamen. Etter universitets- og høgskoleloven skal eksamensarbeidene vurderes av minst to sensorer, og minst en av dem skal være ekstern. Eksamen kan omfatte skriftlige, muntlige eller praktiske prøver. Arbeid utført underveis i studiet, som f.eks. prosjektoppgaver eller praktisk-estetiske dokumentasjoner, kan også inngå som komponent i eksamen. Arbeidet må da være dokumentert på en slik måte at sensor kan vurdere resultatet av arbeidet. I rammeplanene for de fleste studieenhetene er det fastsatt enkelte krav til eksamen. Det er imidlertid forutsatt at den enkelte høgskole i sine fagplaner fastsetter mer detaljerte bestemmelser for eksamen, bl.a. hvordan eksamen skal organiseres, hvilke komponenter som inngår og hvordan de er vektet i forhold til hverandre. Individuell prøving skal i alle tilfelle utgjøre minst halvparten av vurderingsgrunnlaget.

Den avsluttende vurderingen skal skje i forhold til målene for studieenhetene slik de er uttrykt i rammeplanavsnittet "Mål og målområder". Eksamenskarakterene skal være et uttrykk for i hvor høy grad disse målene er nådd. Når annet ikke er fastsatt i rammeplanene for de ulike studieenhetene, skal vurderingen uttrykkes med karakterskalaen 1,0-6,0 med tidels intervaller. 1,0 er beste karakter og 4,0 er laveste ståkarakter.

Skikkethetsvurdering

Lærerutdanningsinstitusjonene har ansvar for å vurdere om lærerstudentene er skikket for læreryrket. Vitnemål for fullført lærerutdanning forutsetter at studentene er vurdert

som skikket for læreryrket. Studenter som viser svakheter i forhold til å mestre læreryrket, må så tidlig som mulig i utdanningen få vite hvordan de står i forhold til kravene om lærerskikkethet og eventuelt få råd om å avslutte utdanningen. Konkrete beslutninger om skikkethet kan fattes gjennom hele studiet. En student som ikke er skikket for læreryrket, kan utestenges fra studiet. Vedtak fattes av styret. Skikkethetsvurderingen må bygge på en helhetsvurdering som omfatter både faglige, pedagogiske og personlige forutsetninger. Departementet fastsetter kriterier og prosedyrer for skikkethetsvurdering.

Vitnemål, karakterutskrift

Vitnemål om faglærerutdanning i formgivning, kunst og håndverk skal omfatte alle studieenheter som studenten har fullført, og være påført de karakterene som er oppnådd. Studieenheter skal på vitnemålet ha samme betegnelse som i rammeplanen.

Studenter som ikke har fullført hele utdanningen, kan få utskrift fra eksamensprotokollen for de studieenheter de har bestått. Dersom studentene ikke har fullført og bestått praksisopplæringen, skal dette påføres karakterutskriften.

2.5 FRITAK

Studenter som har bestått eksamen i en studieenhet som bygger på rammeplan for faglærerutdanning i formgivning, kunst og håndverk, har automatisk rett til fritak fra eksamen i vedkommende studieenhet dersom de flytter til en annen utdanningsinstitusjon.

Utdanning som ikke er basert på rammeplan for faglærerutdanning i formgivning, kunst og håndverk, kan på visse vilkår gi grunnlag for fritak i faglærerutdanningen.

Studenter med tidligere utdanning som delvis faller sammen med studieenheter i faglærerutdanningen, kan bli fritatt for tilsvarende deler av studiet.

Fritak kan bare innvilges dersom utdanningen i hovedtrekk samsvarer med rammeplanene for tilsvarende studieenhet i faglærerutdanningen. Utdanning som skal gi grunnlag for fritak, må derfor bl.a. omfatte didaktikk i omtrent samme omfang som studieenheter i faglærerutdanningen.

Høgskolen kan organisere et tilbud om fagdidaktikk dersom dette ikke inngår i utdanningen det skal søkes om fritak for. Et slikt tilbud kan vurderes internt.

Studenter som ønsker fritak på grunnlag av tidligere utdanning, sender søknad til høgskolen der de tar faglærerutdanning. Søknaden avgjøres av høgskolen. Studenter som planlegger å gjennomføre faglærerutdanning i formgivning, kunst og håndverk med fritak av utdanning som ikke er basert på rammeplan for denne faglærerutdanningen, må få råd og veiledning om valg av studieenheter. Høgskolens studierettledning må i

slike tilfelle være forpliktende. Den bør bekreftes i skriftlig form slik at studentene er sikret at den aktuelle utdanningen blir godkjent som del av faglærerutdanningen.

Departementet kan gi nærmere retningslinjer for fritak.

2.6 FRA RAMMEPLAN TIL FAGPLAN

Den enkelte lærerutdanningsinstitusjon har ansvar for å utvikle studietilbud i samsvar med mål og rammer slik de er gitt i de nasjonale rammeplanene. Rammeplanene forutsetter imidlertid en nærmere konkretisering av bl.a. faglig innhold, organisering, arbeidsformer, vurderingsordning, pensumlitteratur og andre kunnskapskilder ved den enkelte institusjon. Lærerutdanningsinstitusjonene skal derfor utarbeide egne fagplaner. Disse planene skal både beskrive vedkommende lærerutdanning som helhet og de enkelte studieenheter i utdanningen.

Rammeplanene for de ulike studieenheter omfatter mål som uttrykker den kompetanse studentene skal ha når studiet er fullført. Disse målene er samlet i 3-5 målområder for hver studieenhet. Dersom annet ikke er fastsatt i rammeplanene, kan lærerutdanningsinstitusjonene selv fastsette innbyrdes vektning av de ulike målområdene.

Rammeplan og fagplaner utgjør til sammen det forpliktende grunnlaget for utdanningsinstitusjon, lærere og studenter. Det er forutsatt at studenter og tilsatte bruker både rammeplanene og institusjonenes fagplaner i det daglige arbeidet. Derfor er det ikke ønskelig at fagplanene gjentar innhold fra rammeplanene. Fagplanene skal primært være en beskrivelse av hvilke virkemidler den enkelte lærerutdanningsinstitusjon velger for å realisere de mål som er gitt i rammeplanene. Lærerutdanningsinstitusjonene velger på denne bakgrunn selv hvordan de ønsker å utforme sine fagplaner. Deler av fagplanene kan kreve forskrifts form. Institusjonene må påse at regler for bl.a. høring og kunngjøring blir fulgt i den sammenheng.

Vitnemål og fagplaner med lister over pensumlitteratur og andre kunnskapskilder er sentrale dokumenter bl.a. i forbindelse med søknader om videre utdanning og eventuell innpassing av deler av lærerutdanningen i andre typer utdanning. Med tanke på at studenter også i ettertid skal kunne få kopi av fagplaner med litteraturlister o.l. som de har studert etter, er institusjonen forpliktet til å ta vare på de aktuelle fagplanene for hvert studentkull.

3. RAMMEPLANER FOR FAGENE I UTDANNINGEN

3.1 GENERELT OM STUDIEENHETENE

Dette kapitlet omfatter planene som setter rammer for arbeidet med de ulike delene av faglærerutdanningen. De enkelte studieenheter har ulike formål og skal supplere hverandre slik at de til sammen gir faglærerstudentene nødvendig kompetanse for å utøve faglæreryrket. Felles mål for studiet er:

Studentene skal

- utvikle formgivings-, kunst- og håndverksmessig kyndighet og pedagogisk profesjonalitet med sikte på arbeid i grunnskole, videregående opplæring, folkehøgskole, voksenopplæring eller frivillig undervisning for barn og unge
- utvikle evne til å forstå og begrunne formgiving-, kunst- og håndverksfagenes rolle og funksjon i opplæringssystemet og i kultur-, yrkes- og samfunnsliv
- utvikle evne til å oppleve, vurdere og verdsette kunst og formkultur og selv kunne utøve og skape med faglig kyndighet
- utvikle ferdighet til å inspirere elever til egenaktivitet, stimulere deres iboende evner til estetisk, skapende og håndverksmessig virksomhet, og stimulere dem til å verdsette og glede seg over å oppleve, utøve og skape
- tilegne seg innsikt og kyndighet til å kunne bruke fagområdet som redskap for identitetsdanning og forståelse av kulturelt mangfold; herunder kunnskap om sami duodji
- tilegne seg forståelse for sammenhengen mellom formgiving-, kunst- og håndverksfagene, fagdidaktikk, pedagogikk og praksisopplæring og ha et bevisst forhold til læreryrket
- tilegne seg fagdidaktisk innsikt og kunne bruke den bevisst og kritisk vurderende
- utvikle evne og vilje til å ta initiativ til og delta i faglig og pedagogisk utviklingsarbeid
- utvikle nødvendig selvinnsikt som grunnlag for egen faglig og pedagogisk videreutvikling etter avsluttet utdanning.

Rammeplanene for de enkelte studieenheter er organisert i tre hovedgrupper:

GRUPPE 1

Gruppen inneholder pedagogiske studier hvor pedagogikk, fagdidaktikk i formgiving, kunst og håndverk⁶ og praksisopplæring inngår.

GRUPPE 2

Gruppen inneholder fagstudier innenfor formgiving, kunst og håndverk med fagdidaktikk inkludert. Her inngår rammeplaner for grunnstudiet i formgiving, kunst og håndverk, fordypning i kunst og håndverk, fordypning i formgiving og valgområdet IKT i formgiving, kunst og håndverk. Disse studieenheter er presentert med en felles innledning.

⁶ Fagdidaktikk i formgiving, kunst og håndverk er i hovedsak skilt ut som egen studieenhet i *MODELL 2*. I *MODELL 1* er disse studiene inkorporert i fagstudiene. Jf. avs. 2.3.

GRUPPE 3

Gruppen inneholder det obligatoriske fagstudiet i kunst og formkultur og valgområdet formidling av kunst og formkultur. Disse studieenheterne er presentert med en felles innledning.

Det er dessuten fastsatt prinsipper for utarbeiding av fagplaner for flere fordypningsenheter enn de to som er presentert i denne rammeplanen. Disse prinsippene er plassert sist i kapitlet.

3.2 PEDAGOGISKE STUDIER

3.2.1 PEDAGOGIKK

(10 vekttall)

INNLEDNING

Om pedagogikk

Spørsmål knyttet til læring, undervisning, oppdragelse og sosialisering er sentrale problemstillinger innenfor pedagogikkfaget. Faget kan bidra til å gi økt innsikt i og forståelse av hvordan barn, unge og voksne tilegner seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger gjennom et samspill med sine omgivelser. Pedagogikkfaget kan framstå som deskriptivt og analytisk ved å beskrive og analysere det som skjer innenfor de ulike arbeidsområdene. Faget kan også framstå som normativt ved å forsøke å foreskrive hvordan undervisning og oppdragelse kan eller bør foregå for å realisere gitte mål.

Pedagogikkfaget har røtter i ulike historiske tradisjoner. Vektleggingen innenfor faget har variert. I perioder er det f.eks. lagt stor vekt på psykologiske og sosiologiske tilnæringer i faget. Mange av spørsmålene pedagogikkstudiet arbeider med, er preget av brytninger og endringer, både når det gjelder verdier, forståelsesformer og handlingsmønstre. Dette reflekterer at det rår forskjellige oppfatninger i samfunnet om undervisning, oppdragelse og oppvekst.

Generelt er pedagogikkfaget verdi-, kultur- og samfunnsorientert, og tilknytningen til praksisopplæringen er sterk. Didaktikken har derfor en sentral plass innenfor faget. Oppmerksomheten er også rettet mot den historiske, politiske, kulturelle og sosiale kontekst som det pedagogiske arbeidet foregår i, og hvordan den enkeltes personlige erfaringer påvirker læreprosessen. Pedagogikk som vitenskapsfag er svært mangfoldig og består av deldisipliner som bl.a. filosofi, idéhistorie og skolehistorie, didaktikk, sosiologi og psykologi.

Ny kunnskap i faget vinnes både ved praktisk erfaring, empiriske undersøkelser og teoretiske studier. I pedagogisk forskning anvender man generelt en rekke ulike metoder som er hentet fra de ulike fagene som pedagogikkfaget er sprunget ut av.

Ved utdanningsinstitusjoner, i arbeidslivet og i samfunnet generelt blir det lagt økende vekt på kompetanseutvikling og omstilling. Dette har ført til økende interesse for å forstå hva som ligger til grunn for læring og sosialisering, både for enkeltindivider, i grupper som utgjør et arbeidsfellesskap, i bedrifter og i institusjoner som helhet. Pedagogisk kompetanse, som kunnskap om læring som en individuell og kollektiv prosess og kyndighet i å planlegge, organisere og lede læreprosesser, vil derfor være ønskelig i flere yrker der det er behov for instruksjon, veiledning og ledelse.

Pedagogikk som fag i opplæringsystemet

Kunnskaper fra pedagogikkfaget brukes som grunnlag for arbeid i barnehage, grunnskole, videregående opplæring, lærebedrifter, voksenopplæring og andre pedagogiske miljøer. I enkelte studieretninger i videregående opplæring inngår noe pedagogisk lærestoff som en del av opplæringen, men i begrenset omfang.

Pedagogikk finnes derimot i betydelig omfang som vitenskapsfag og studiefag ved universiteter og høyskoler. Som studiefag inngår det i flere yrkesutdanninger som f.eks. barnevernutdanning, sykepleierutdanning og lærerutdanning.

Pedagogikk i lærerutdanningen

Pedagogikk inngår som en sentral komponent både i førskolelærerutdanning, allmennlærerutdanning, faglærerutdanning, yrkesfaglærerutdanning og praktisk-pedagogisk utdanning. I førskolelærerutdanningen, faglærerutdanningen, yrkesfaglærerutdanningen og allmennlærerutdanningen går pedagogikkstudiet parallelt med fagstudiene og er lagt over flere år. I praktisk-pedagogisk utdanning gjennomføres pedagogikkstudiet i hovedsak etter at fagstudiene er avsluttet.

Faget har noe ulik profil i de enkelte lærerutdanningene, men de sentrale problemstillingene av pedagogikkstudiet er felles for all lærerutdanning. Det skal bidra til å utvikle en felles plattform for arbeid i barnehage, grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring. Ved siden av det obligatoriske pedagogikkstudiet finnes et bredt tilbud av pedagogiske fordypnings- og videreutdanningsenheter, enten som generell pedagogikk eller som fordypning vinklet mot pedagogisk arbeid på ulike alderstrinn, ulike arbeidsfelt eller mot ulike funksjoner i yrket.

I faglærerutdanning i formgivning, kunst og håndverk har studiet et omfang på 10 vekttall. Dette studiet kan enten gå over to eller tre år. Selv om pedagogikk som fagstudium avsluttes etter andre studieår, ivaretas den pedagogiske dimensjon gjennom alle tre årene ved at fagdidaktikk og praksisopplæring inngår i fagstudiene i tredje studieår. Det vurderes som verdifullt at studentene arbeider med og utvikler sin estetiske, skapende og håndverksmessige kompetanse og sin pedagogiske kompetanse parallelt, slik at kyndighet som faglærer utformes som en helhet.

Planene er strukturert i følgende fem målområde (omfang er angitt med vekttall):

- *Barn, unge og voksne i utvikling og læring (3 vt)*
- *Pedagogiske grunnlagsproblemer (2 vt)*
- *Perspektiver på kultur, samfunn og utdanning (2 vt)*
- *Opplæringsinstitusjoner som lærings- og oppdragelsesmiljø (2 vt)*
- *Læreren, lærerrollen og læreryrket (1 vt)*

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- utvikle innsikt i hvordan opplæringssystemets verdigrunnlag forplikter den enkelte lærer og samtidig kunne vurdere og analysere kritisk de oppgaver skolen er pålagt
- tilegne seg kvalifikasjoner for faglæreryrket gjennom kunnskap om og forståelse for de ideer og verdier som gjennom historien har påvirket oppfatningen av skole og opplæring
- utvikle forutsetninger for handling og refleksjon i forhold til ulike læringsmiljø, særlig grunnskole og videregående opplæring
- tilegne seg ferdighet i å analysere og vurdere læreprosesser ut fra kunnskap om hvordan mennesket utvikler seg og lærer, opplæringsmål og rammebetingelser
- utvikle evne til å respektere den enkelte elev, og kunne reflektere over sin egen holdning til likestilling, likeverd og kulturelt mangfold
- være villige til å reflektere over egen væremåte og egne arbeids- og reaksjonsmåter
- utvikle forutsetninger for å delta i pedagogisk utviklingsarbeid.

Målområder

BARN, UNGE OG VOKSNE I UTVIKLING OG LÆRING (3 VT)

Målområdet omfatter den psykologiske og sosiologiske basis for lærerens arbeid og refleksjoner i møte med barn, unge og voksne med ulike forutsetninger og kulturell tilhørighet. Innsikt i relasjoner mellom individ, gruppe og samfunn danner grunnlag for tilrettelegging av oppdragelse og læring.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for læring som individuell og sosial prosess, og reflektere over forhold som virker inn på hvordan barn, unge og voksne utvikler seg og lærer
- gjøre rede for ulike elevers utviklingsmessige, individuelle og kulturelle læreforutsetninger, og drøfte og begrunne hvordan de kan tilpasse sin pedagogiske virksomhet til disse
- vurdere hvordan yrkesutdanning, yrke, miljø og personlige forhold virker inn på utvikling og læring hos voksne
- drøfte oppgaver og problemer knyttet til likestilling, likeverd, tilpasset opplæring og særskilt tilrettelagt opplæring
- gjøre rede for forebyggende tiltak i forhold til ulike former for atferdsproblemer, bl.a. mobbing og rusmiddelmissbruk.

PEDAGOGISKE GRUNNLAGSPROBLEMER (2 VT)

Pedagogisk filosofi og idéhistorie utgjør premisser for pedagogisk kunnskap og er utgangspunkt for refleksjon over handling og erfaring. Studiet omfatter også kunn-

skapsteoretiske problemer i pedagogikkfaget og hvilke ideer og normer som har vært gjort gjeldende i skolen gjennom ulike tidsepoker.

Studentene skal kunne

- drøfte skolen som samfunnsinstitusjon og kulturbærer til ulike tider og reflektere over sine samfunnsoppgaver som lærere
- gjøre rede for verdigrunnlag og overordnede mål for det norske opplæringssystemet og vurdere forholdet mellom dette og egen undervisningspraksis
- drøfte spørsmål knyttet til læreplananalyse og læreplanutvikling og trekke praktiske konsekvenser av læreplanenes innhold
- gjøre rede for eksempler på problemstillinger innenfor vitenskapsteori og drøfte problemer og metoder knyttet til forskning og utviklingsarbeid.

PERSPEKTIVER PÅ KULTUR, SAMFUNN OG UTDANNING (2 VT)

Innsikt i forholdet mellom opplæringsystem og samfunn i historisk og nåtidig perspektiv danner grunnlag for å kunne analysere og vurdere den oppgave skolen og andre arenaer for læring har i forhold til kultur og samfunn. For faglærere i formgiving, kunst og håndverk er det nødvendig å ha en bevisst holdning til skolens kulturbevarende og kulturskapende funksjon og en god forståelse av de flerkulturelle dimensjonene i samfunnet. Skolen har et særlig ansvar også for kunnskap om samisk kultur.

Studentene skal kunne

- vurdere opplæringssystemets oppgaver og formgiving-, kunst- og håndverksfagernes funksjon ut fra kunnskap om sentrale spørsmål knyttet til oppdragelse og utdanning
- gjøre rede for sentrale sammenhenger innenfor kunnskapssosiologi
- gjøre rede for opplæringstradisjoner i arbeidslivet og drøfte ulike utdanningsinstitusjoners rolle i forhold til lokalsamfunn, yrkesliv og kulturliv
- vurdere skolens oppgaver og muligheter i forhold til kulturelt mangfold og nasjonalt fellesskap
- gjøre rede for og vurdere skolens oppgaver i relasjon til samspillet mellom voksenkultur og barn og unges egen kultur
- vurdere faglærerens oppgaver i forhold til kompetanseutvikling, livslang læring og opplæring av voksne.

OPPLÆRINGSINSTITUSJONER SOM LÆRINGS- OG OPPDRAGELSEMILJØ (2 VT)

Arbeidet med dette området omfatter vurdering av faktorer som påvirker læringsmiljøet. Krav til skolen og hvordan skolens mål kan omsettes i pedagogisk virksomhet er en vesentlig del av pedagogikkfaget i lærerutdanningen, og har sterke tilknytningspunkter til fagdidaktikk og praksisopplæring. Studiet skal også fokusere på nasjonale utdanningstiltak, deres intensjoner og funksjoner i utdanningssammenheng, og hvilken betydning ulike rammefaktorer kan ha.

Studentene skal kunne

- drøfte oppgaver og ansvarsfordeling i skole og i opplæringsystemet generelt

- drøfte skolens oppgave ut fra kunnskap om skolens innhold, organisering, arbeids- og vurderingsformer, skoledemokrati og samarbeidsrelasjoner
- gjøre rede for sentrale linjer og tiltak i skole- og utdanningspolitikk med særlig vekt på livslang læring, tilpasset opplæring og likestilling
- drøfte undervisningsoppgaver og begrunne tiltak ut fra ulike syn på kunnskap og læring
- benytte og vurdere ulike læremidler, bl.a. bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi
- gjøre rede for prinsipper og kriterier for elevvurdering, og benytte dem i eget arbeid ved vurdering av elever både med og uten tanke på karakter.

LÆREREN, LÆRERROLLEN OG LÆRERYRKET (1 VT)

Lov, læreplaner og forskrifter pålegger læreren ansvar for en rekke oppgaver. Samfunnet setter store krav til læreren som profesjonell yrkesutøver i samarbeid med elever, kolleger, foreldre, hjelpeapparat, lokalsamfunn, kultur og yrkesliv.

Studenten skal kunne

- drøfte spørsmål som angår lærerens stilling, oppgave og rolle i forhold til den enkelte elev og til skolens mandat og verdigrunnlag
- vurdere sin egen rolle som forbilde, formidler og veileder og vise evne til å støtte den enkelte elevs faglige og personlige utvikling
- gjøre rede for hvordan læreren kan legge forholdene til rette slik at elevene kan delta i planlegging, gjennomføring og vurdering av læringsprosessen, og drøfte hvordan elevene gjennom dette kan utvikle medansvar og innsikt i sin egen læreprosess
- drøfte og vurdere yrkesetiske spørsmål og være bevisst sitt yrkesetiske ansvar
- drøfte forhold som kan utvikle gode samarbeidsformer i møtet med kolleger og i forholdet mellom skole, hjem, lokalmiljø, kultur- og yrkesliv
- gjøre rede for og begrunne ulike typer foreldresamarbeid med tanke på elevenes utvikling og læring.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Studiet i pedagogikk har et omfang på 10 vekttall og kan fordeles over to eller tre studieår. Studiet fordeles da slik:

- **MODELL 1** (over 2 år): 2½ vekttall i første studieår og 7½ vekttall i andre.
- **MODELL 2** (over 3 år): 3 vekttall i første, 4 vekttall i andre og 3 i siste studieår, eller fordelt likt over alle tre årene

De fem målområder er obligatoriske. Innenfor hvert målområde må faglærer og studenter sammen vurdere en innbyrdes prioritering og hva det til enhver tid er aktuelt å legge vekt på. Lærere i pedagogikk, fagdidaktikk, praksisopplæring og de øvrige fagstudier må samarbeide med tanke på at utdanningen skal framstå som en helhet.

Målområdene er ikke klart atskilte enheter, men overlapper hverandre i innhold. Fagstoff fra ett område kan belyse emner under et annet. Sentrale problemstillinger behandles flere ganger med ulike innfallsvinkler i studiet, og oppdelingen i målområder er ikke til hinder for å arbeide med problemstillinger som går på tvers av flere områder.

Gjennom studiet må studentene få anledning til å erfare, oppleve og drøfte varierte arbeids-, undervisnings- og vurderingsformer. Det må legges vekt på prosjektarbeid og tverrfaglig organisert arbeid. Det kan være aktuelt å samarbeide med fagmiljø utenom høgskolen, f.eks. lokale kunst- og kulturinstitusjoner, i forbindelse med spesielle tema. Studentene bør også få erfaring med å skaffe til veie og presentere aktuelt fagstoff. Det bør legges vekt på varierte presentasjoner, for eksempel visualisering av fagstoff.

VURDERING

I arbeidet med de ulike målområdene kan det stilles krav om dokumentasjon i form av skriftlige eller muntlige framstillinger, prosjektrapport eller et utviklingsarbeid. Høgskolen fastsetter tidspunkt for levering av slike arbeider. Disse arbeidene skal være godkjent av høgskolen før studenten kan framstille seg til eksamen. I vurderingen skal det legges særlig vekt på studentenes evne til å beskrive, analysere, drøfte og begrunne sitt syn på pedagogiske spørsmål.

- Eksamen skal omfatte individuell skriftlig prøve.

3.2.2. FAGDIDAKTIKK I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK

(5 vekttall)

INNLEDNING

Fagdidaktikk har i flere år eksistert som studieområde og som vitenskapsområde ved universiteter og høyskoler. I lærerutdanningen omfatter studiet problemstillinger som oppstår i møtet mellom fagstudier, pedagogikk og praksisopplæring. Det fagdidaktiske studiet danner utgangspunkt for refleksjon i forhold til fagenes grunnlag, utforming, praksis og begrunnelse. Det gir innsikt i undervisningsoppgaver og andre arbeidsoppgaver, og det gir grunnlag for forbedring og fornying av undervisning. Arbeidet med det fagdidaktiske studiet kan bidra til å legge grunnlaget for utvikling av en personlig yrkesprofil.

I faglærerutdanningen settes formgiving, kunst og håndverk inn i en samfunnsmessig og kulturell kontekst. Dette innebærer refleksjon over bl.a. hva som gir fagområdet en plass i skole, yrkes- og kulturliv. Fagdidaktisk analyse danner også bakgrunn for å se fagområdet i forhold til både nasjonal og flernasjonal kultur og i forhold til lokale tradisjoner. Gjennom vurdering og refleksjon skapes lærernes forutsetning for å kunne fordype seg i faglige spørsmål på en selvstendig og kritisk måte, og å kunne se konsekvenser av faglige valg.

Fagdidaktikkstudiet i formgiving, kunst og håndverk er organisert noe ulikt innenfor de to modellene. Innenfor *MODELL 1* er det i sin helhet inkorporert i de ulike fagstudiene, jf. deres målområder. Når det gjelder *MODELL 2*, behandles fagdidaktiske emner og problemstillinger som i hovedsak er aktuelle for hele faglærerutdanningen i en egen studieenhet, fagdidaktikk i formgiving, kunst og håndverk (5 vt), som beskrives her. Mer fagspesifikke spørsmål tas primært opp under den fagdidaktiske komponenten i hvert av fagstudiene.

Rammeplanen for fagdidaktikk i formgiving, kunst og håndverk er utformet med tre målområder (omfang er angitt med vekttall):

- *Undervisnings- og formidlingsoppgaver (2 vt)*
- *Grunnlagsproblemer (1 vt)*
- *Formgiving, kunst og håndverk i skole, kultur og samfunn (2 vt)*

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- utvikle evne til å reflektere over kunnskaper, ferdigheter og holdninger som er tjenlige for lærerarbeid i formgiving, kunst og håndverk

- tilegne seg kunnskaper om tilrettelegging av læring i formgivning, kunst og håndverk og kunne reflektere over premisser for slik læring
- utvikle fortrolighet med grunnleggende fagdidaktiske begreper og kunne anvende dem i tenking og argumentasjon omkring undervisning og faglig virksomhet
- tilegne seg kunnskaper om og kunne drøfte den rolle formgivning, kunst og håndverk har i samfunn, yrkes- og kulturliv
- utvikle evne til å delta i faglig-pedagogisk debatt.

Målområder

UNDERVISNINGS- OG FORMIDLINGSOPPGAVER (2 VT)

Dette målområdet knytter trådene mellom teoretiske overbygninger, læreplaner og konkrete oppgaver i undervisning og oppdragelse. Det gir innsikt i hvordan kunnskap innhentes og formidles, og hvordan læreren kan bidra til å skape interesse for å lære og skape helhet og sammenheng.

Studentene skal kunne

- analysere læreplaner og kunne trekke praktiske konsekvenser av læreplanenes innhold
- beskrive, begrunne, problematisere og vurdere undervisningsoppgaver; herunder drøfte substansen i fagkomponenter og kunne anvende didaktisk relasjonstenkning
- innhente, vurdere og drøfte praktiske erfaringer med tema- og prosjektarbeid innenfor fagfeltet og i tverrfaglige sammenhenger
- vurdere undervisningsoppgaver ut fra den enkelte elevs behov; herunder forhold knyttet til tilpasset opplæring generelt, særskilt tilrettelagt opplæring, likestilling, likeverd og etablering av kulturell bevissthet blant elever med ulik kulturell bakgrunn
- karakterisere og drøfte veiledning og vurdering som handling og virkemiddel i utviklings- og læringsprosesser.

GRUNNLAGSPROBLEMER (1 VT)

Dette målområdet omfatter kunnskaper og begreper som gir grunnlag for fagforståelse, faganalyse, tilrettelegging og vurdering av læring.

Studentene skal kunne

- drøfte faglige og didaktiske problemstillinger med forankring i kunstfilosofisk grunnlagstenkning
- gjøre rede for didaktiske grunnbegreper og strukturer og anvende disse i fag, undervisning, vurdering og læring
- gjøre rede for begreper som utgjør substansen i fag og fagkomponenter, og kunne anvende disse i fagdidaktiske drøftinger.

FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK I SKOLE, KULTUR OG SAMFUNN (2 VT)

Dette målområdet omfatter relasjoner mellom faglige problemer/oppgaver og individ, skole, kultur og samfunn i fortid og samtid. Disse relasjonene og refleksjon over dem

utgjør fagenes legitimitet og er premisser for mål, innhold og arbeidsformer i ulike opplæringsmiljø.

Studentene skal kunne

- identifisere og analysere spørsmål og verdier knyttet til materiell og estetisk kultur
- gjengi hva som til skiftende tider har vært begrunnelser for de fagene som i dag omfattes av formgivning, kunst og håndverk, og kunne reflektere over disse i relasjon til fagutvikling og fagenes egenart i dag
- gjøre rede for ulike fagtradisjoner og hvordan disse til skiftende tider og i ulike miljø har preget mål, innhold og arbeidsformer i fagene, og kunne reflektere over deres relevans i dag
- vurdere fagenes praktiske virke, betydning og verdi i forhold til individ, yrke, samfunn og kulturliv
- være opptatt av og delta i aktuell faglig-pedagogisk debatt.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Studieenheten fagdidaktikk i formgivning, kunst og håndverk har et omfang på 5 vt og går over alle tre studieårene. Studiet er rettet mot de trinn i opplæringsystemet som utdanningen kvalifiserer for. Det vil i første rekke si grunnskole og grunnkurs i videregående opplæring, men det vil også være momenter knyttet til voksenopplæring og andre pedagogiske miljø.

Studiet omfatter de målområdene som er beskrevet foran, og arbeidet med målområdene fordeles i hovedsak slik på de tre studieårene:

Første studieår: *Undervisnings- og formidlingsoppgaver*

Andre studieår: *Grunnlagsproblemer*

Tredje studieår: *Formgivning, kunst og håndverk i skole, kultur og samfunn*

Studieenheten som helhet organiseres i nært samarbeid med øvrige enheter i studiet, spesielt praksisopplæringen og pedagogikkfaget.

VURDERING

Hvert studieår skal studentene, alene eller i gruppe, dokumentere innsikt i det aktuelle målområdet i form av en oppgave, rapport e.l. Arbeidene skal legges fram ved slutten av hvert studieår, og de skal være godkjent av høgskolen før studenten kan framstille seg til eksamen. I vurderingen skal det legges vekt på studentenes evne til å klarlegge og drøfte spørsmål og problemstillinger knyttet til fagområdet, og til å begrunne valg. Det bør legges vekt på refleksjon knyttet til praksisfeltet.

- Eksamen skal omfatte individuell muntlig og/eller skriftlig prøve.

3.2.3 PRAKSISOPPLÆRING

(12-14 uker)

INNLEDNING

Om praksisopplæring

Opplæring til yrke skjedde tidligere i stor utstrekning ved at barn og unge tok del i de voksnes hverdagsliv. De oppgavene barn og unge fikk, ble utvidet etter hvert som forutsetningene tiltok. Mange av de unge overtok foreldrenes yrkesroller og kunne derfor i stor grad utvikle sine yrkesferdigheter i samspillet med dem. Fordi døtre i hovedsak fulgte mor og sønner sine fedre, innebar opplæringen også en sosialisering til ulike kjønnsroller. Innen håndverksfagene ble det i middelalderen utformet en mer formalisert yrkesutdanning gjennom den såkalte “mester-svenn” (“mesterlære”) modellen. Den som skulle bli svenn gikk i lære hos en mester som behersket faget. Mesterens oppgave var å sørge for at lærlingen gjennom aktiv medvirkning i produksjon og tjenesteyting tilegnet seg såvel nødvendige kunnskaper og ferdigheter som de holdninger som skulle prege yrket. Dette er eksempel på yrkesutdanning der veiledet deltaking i et arbeidsfellesskap danner kjernen i utdanningen. Etter hvert som de ulike yrkene har blitt mer sammensatte og kompliserte, har yrkesutdanningen fått tydelige innslag både av teori og praksis. Det er imidlertid stor variasjon i hvordan balansen mellom teoriopplæring og praktisk opplæring blir ivaretatt.

I yrker som særlig omfatter arbeid og samspill med mennesker, innebærer den praktiske opplæringen en todelt utfordring. For det første skal opplæringen bidra til å utvikle kunnskaper, ferdigheter og holdninger innenfor et faglig arbeidsområde. For det andre skal opplæringen gi kompetanse til å samvirke og samhandle med mennesker man skal arbeide med. Utvikling av en slik sammensatt kompetanse krever læring både gjennom teoristudier og praksiserfaringer - og et nært samspill mellom disse.

Betegnelsen praksisopplæring vil i det følgende bli benyttet om én type organisering av læring gjennom praktisk erfaring. Praksisopplæring vil bli brukt om planmessig opplæring som foregår i autentiske yrkessituasjoner under veiledning av person med relevant yrkesutdanning og yrkespraksis.

All praksisopplæring, også praksisopplæring innen lærerutdanning, har et vesentlig element av formidling av såkalt “taus” eller “innforstått” kunnskap. Dette er fellesbetegnelse på erfaringsbasert kunnskap som ikke er verbalisert og hvor deler av denne tause kunnskapen muligens heller ikke er verbaliserbar. Slik kunnskap vokser fram som resultat av lang erfaring, og den kan etter sin natur bare formidles i praktisk-konkrete sammenhenger. Taus eller innforstått kunnskap kommer til uttrykk i handling, og læres gjennom handling. Kunnskapen eksisterer og utveksles bare i et sosialt fellesskap og følger derfor yrkesgruppen eller profesjonen. Læring av slik kunnskap krever aktiv deltaking i et yrkesfellesskap med rom for samspill og vekselvirkning mellom erfarne yrkesutøvere og de som skal lære yrket.

Praksisopplæring i opplæringsystemet

Både i barnehage, grunnskole og videregående opplæring skjer mye læring gjennom barn og unges lek og egne praktiske erfaringer. Barn i barnehage og elever i grunnskole har imidlertid ikke praksisopplæring slik den er definert i denne rammeplanen. I de yrkesfaglige studieretningene i videregående opplæring er derimot praksisopplæring en dominerende læringsform. I opplæring som sikter mot fagbrev og annen yrkesutdanning, blir det i dag gitt praksisopplæring på en arbeidsplass etter innledende mer teoretisk preget opplæring i skole.

I profesjonsstudiene ved universiteter og høyskoler, som f.eks. sykepleier-, tannlege-, lege-, veterinær- og lærerutdanning, inngår praksisopplæring som et vesentlig bindeledd mellom studiene ved utdanningsinstitusjonene og utøvelsen av det yrket studentene utdanner seg for. Et typisk trekk er at arbeidet med teoristoffet søkes integrert i praksisdelen, og at de erfaringene studentene tilegner seg gjennom praksisopplæringen, blir ført tilbake til arbeidet med de ulike studiefagene. Siktemålet med denne måten å organisere studiene på, er at samspillet mellom teori og praksis skal danne grunnlag for utviklingen av den yrkeskompetansen studentene skal tilegne seg. Den vekt som legges på henholdsvis teori og praksis, og hvordan delene samordnes varierer likevel fra utdanning til utdanning.

Praksisopplæring i lærerutdanningen

Praksisopplæring inngår som en sentral komponent både i førskolelærerutdanning, allmennlærerutdanning, faglærerutdanning, praktisk-pedagogisk utdanning og yrkesfaglærerutdanning. I de flerårige lærerutdanningene inngår praksisopplæring til vanlig i alle studieår. Praksisopplæringen går som regel over bare ett år i praktisk-pedagogisk utdanning, men denne utdanningen kan også organiseres slik at opplæringen delvis går parallelt med fagstudiene.

Praksisopplæring i lærerutdanningen har endret seg over tid. Tidligere var det mer vanlig at øvingslærere holdt demonstrasjonsundervisning og at slik undervisning skulle fungere som forbilde og modell for lærerstudenter. Det er nå mer vanlig å basere praksisopplæringen på en handlings- og refleksjonsmodell. Her er instruksjon og imitasjon tonet ned til fordel for forklaring og veiledning i dialog mellom studenter og veiledere. Med utgangspunkt i studentenes erfaringer og bl.a. gjennom førveiledning prøver man å bevisstgjøre studentene på deres egne forestillinger om lærerrollen og deres holdninger til elever og læreryrket - og eventuelt motivere dem for å modifisere sine forestillinger og holdninger. Man tilstreber å gi studentene et kritisk og reflektert syn på opplæring og oppdragelse og på egen praksis. En slik tilnærming kan bidra til å knytte praksiserfaringer til teori og gjøre praksisfeltet både til en arena for refleksjon og bearbeiding av teori. Gjennom samarbeid og kommunikasjon med andre vil studentene bruke begreper og prinsipper fra pedagogikk og fagstudier. Praksisopplæringen vil sammen med teoristudiene dermed kunne gi studentene et utgangspunkt og en beredskap for å handle profesjonelt i forhold til de utfordringer som læreryrket representerer.

Den lærer- og skoleforskning som har foregått de siste tiårene, har medvirket til fornyet interesse for praksisopplæringen i lærerutdanningen. På samme tid har denne forskningen utfordret de etablerte pedagogiske forskningstradisjonene og de didaktiske tilnærmingene innenfor flere fag og disipliner.

Praksisopplæringen i faglærerutdanningen har et omfang på 12-14 uker. Den inngår i alle årene i utdanningen og fungerer som et sammenbindende element. Praksisopplæringen er derfor et felles ansvar for alle de fagene som inngår i utdanningen. Progresjonen i arbeidet skal forene kontinuitet med økende krav til fordypning og til helhetstenkning i forhold til lærerrollen og læreryrket. Med utgangspunkt i observasjon, analyse, beskrivelse og vurdering av egen og andres undervisning, stilles det økende krav til å kunne vurdere og begrunne egne valg og handlinger i forhold til skolens mangfoldige oppgaver.

Rammeplanen for praksisopplæring er utformet i fem målområder:

- *Undervisning og ledelse av læring*
- *Tilpasset opplæring*
- *Yrkesrolle og yrkesidentitet*
- *Kommunikasjon og samarbeid*
- *Skole-/institusjonsutvikling*

Denne oppdelingen er gjort av praktiske og systematiske grunner. I den konkrete praksisopplæringen vil studentene oppleve at flere av målområdene vil overlapse og delvis gå over i hverandre.

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- utvikle evne til å undervise og lede læringsarbeid både for barn og voksne og tilpasse undervisningen til forutsetninger hos den som skal lære
- utvikle evne til å kunne begrunne, planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning/opplæring ut fra opplæringsmål og rammebetingelser
- utvikle ferdighet i å systematisere erfaringer fra praksisfeltet og reflektere over disse ut fra pedagogisk teori
- være villige til å arbeide med og reflektere over egenutvikling og selvforståelse i rollen som lærer og kunne begrunne valg ut fra yrkesetikk
- utvikle evne til å delta i skole-/institusjonsutvikling.

Målområder

UNDERVISNING OG LEDELSE AV LÆRING

Dette målområdet utgjør hovedtyngden av praksisopplæringen. Gjennom dette arbeidet vil studentene kunne tilegne seg innsikt i faktorer som påvirker læringsmiljøet, og erfaring i å begrunne, planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning.

Studentene skal kunne

- observere og gjøre rede for rammebetingelser ved skole og andre pedagogiske miljø og reflektere over hvordan rammebetingelser kan virke inn på læringsmiljøet
- bruke læreplanene som grunnlag for konkret planlegging av undervisning og drøfte sammenhenger mellom mål, innhold, arbeidsmåter og vurdering
- gjennomføre undervisning og vurdere hvilke forhold som skaper gode betingelser for læring
- bruke og drøfte verdier og kvaliteter i ulike arbeids- og undervisningsmåter, deriblant prosjektorientert og tverrfaglig undervisning, og informasjons- og kommunikasjonsteknologi anvendte i ulike sammenhenger
- gjennomføre ulike former for elevveiledning og -vurdering og drøfte problemer knyttet til både kontinuerlig og avsluttende vurdering.

TILPASSET OPPLÆRING

Tilpasset opplæring er et sentralt utdanningspolitisk prinsipp. Det innebærer å legge den enkelte elevs bakgrunn, forutsetninger og behov til grunn i planleggingen, gjennomføringen og vurderingen av undervisnings- og læringsaktivitetene. Temaet omfatter også lærerens oppgaver med å identifisere behov og å sette inn tiltak for elever som trenger særskilt tilrettelagt opplæring.

Studentene skal kunne

- reflektere over forhold som virker inn på den enkelte elevs forutsetninger
- vise evne og vilje til å møte den enkelte elev som medmenneske
- drøfte samspillet mellom skolens krav og elevens forutsetninger
- gjøre rede for de rettigheter og muligheter som finnes for elever som trenger spesielle tiltak, og drøfte skolens oppgave i samarbeid med hjelpeapparatet
- drøfte hvordan de kan utnytte kompetanse og erfaringer i elevens nærmiljø
- gjøre rede for og reflektere over hvordan kulturelt mangfold kan virke på enkelt-elever og på læringsmiljøet.

YRKESROLLE OG YRKESIDENTITET

Læreryrket er sammensatt. De oppgaver, forpliktelser og forventninger som er knyttet til lærerrollen, er mangfoldige og krevende. De ulike sidene ved lærerrollen, som bl.a. tilrettelegger, formidler, arbeidsleder, veileder, medarbeider, forbilde og omsorgsperson, setter læreren i valgsituasjoner som krever innsikt i opplæringens verdi-grunnlag, selvinnsikt og yrkesetisk forståelse.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for de felles verdier læreplanene bygger på, og arbeide med å realisere disse verdiene i undervisningen
- vurdere hvilke krav til kompetanse og egenutvikling som ligger i læreplanene for de delene av opplæringssystemet som utdanningen sikter mot
- vurdere egne arbeids- og reaksjonsmåter og hvordan disse kan utvikles og endres
- vise vilje til å ta imot veiledning og vurdere yrkesetiske spørsmål i relasjon til egen praksis
- begrunne didaktiske valg i forhold til både teoribasert kunnskap, praktisk erfaring og etiske overveielser
- gjøre rede for og drøfte sin yrkesteori.

KOMMUNIKASJON OG SAMARBEID

Opplæringens samlede mål er sammensatte. Skal læreren bidra til å realisere disse målene, er det en forutsetning at læreren kommuniserer og samarbeider med elever, kolleger, ledelse, foreldre og andre personer utenfor opplæringsarenaen.

Studentene skal kunne

- vise evne og vilje til å lytte til elever og arbeide for et godt fellesskap
- reflektere over egne synspunkter og reaksjonsmåter i møte med det kollegiale fellesskapet ved opplæringsinstitusjonene
- drøfte spørsmål knyttet til samarbeid og ledelse
- gjøre rede for skolens hjelpeapparat og drøfte betydningen av ulike tiltak
- samarbeide med foreldre om elevenes utvikling og læring og kunne informere dem om skolens virksomhet.

SKOLE-/INSTITUSJONSUTVIKLING

I dagens skole er det et krav at en skal drive pedagogisk og organisatorisk utviklingsarbeid. Dette kan også gjelde andre institusjoner som driver opplæringstiltak innenfor fagområdet. Målområdet behandler slik virksomhet.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for strategier for skole-/institusjonsutvikling
- vurdere eksempler på utviklingsprosjekter.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Studiene i pedagogikk og fagdidaktikk kan belyse, forklare og gi ideer til handling. Praksisopplæringen skal derfor ha tilknytningspunkter til de ulike målområdene i pedagogikk og fagdidaktikk. Samtidig skal studentene benytte lærestoff fra de ulike faglige studieenheter. Praksisopplæringen stiller dermed store krav til helhet og sammenheng.

Alle parter i utdanningen, lærere i pedagogikk og fagdidaktikk, øvingslærere og studenter, har et felles ansvar for praksisopplæringen. Studentene skal møte lærerarbeid i situasjoner som er karakteristiske for en faglærers funksjon. Faglig og pedagogisk kompetanse utvikles gjennom egne erfaringer og veiledning. Øvingslærerens oppgave er å hjelpe studentene til å legge til rette for, gjennomføre og reflektere over undervisningssituasjoner, til å se konsekvenser av didaktiske valg og til å analysere pedagogisk virksomhet ut fra faglige begreper og faglig innsikt. Øvingslærer har ansvar for at denne prosessen skjer på en systematisk måte og innenfor de lover, læreplaner og forskrifter som gjelder for vedkommende skoleslag eller andre opplæringstiltak.

Praksisopplæringen har et samlet omfang på 12-14 uker. I første semester organiseres praksis til vanlig som punktpraksis. I resten av studiet legges praksis til vanlig i perioder på 2-3 uker. Arbeidsmengden i praksisperioden skal tilsvare en lærers fulle arbeidsuke. I de to første semestrene legges praksis til grunnskolen. I det siste studieåret (eventuelt de to siste studieårene) knyttes praksisopplæringen til studentenes faglige fordypning. Praksis kan dermed legges til grunnskole, videregående opplæring eller folkehøgskole, avhengig av studentenes faglige fordypning. I siste studieår kan det gis mulighet for praksisopplæring utenom det ordinære skoleverket, f.eks. til musikk- og kulturskole for barn og unge, frivillig kursvirksomhet eller ulike voksenopplæringstiltak. Kravet til bredde i kompetanse og variert erfaringsbakgrunn kan også sikres gjennom organiserte ekskursjoner til flere skoleslag/opplæringstilbud. Slike ekskursjoner kommer eventuelt i tillegg til veiledet praksis.

Den sentrale delen av praksisopplæringen er undervisning, og studentene må få rik anledning til å møte elever i ulike læringssituasjoner. Ledelse av opplæring og læring utgjør hovedtyngden i praksisopplæringen, og arbeid med dette målområdet må gå over alle tre studieårene. Studentene bør få erfaring med praksis i grupper, i par og individuelt. Selv om deler av praksistiden må brukes til observasjon av erfarne læreres undervisning og samarbeid med lærere, skal hovedvekten ligge på studentenes erfaring med eget lærerarbeid. I tillegg må studentene få anledning til å delta i samarbeid med administrasjon, kolleger, elever og foreldre. Det bør gis rom for utprøving av spesielle opplegg, f.eks. knyttet til forhold det er arbeidet med i pedagogikk, fagdidaktikk eller fagstudiene, eller som innebærer samarbeid med f.eks. lokale kunstnere og håndverkere eller med kulturinstitusjoner utenom skoleverket. Praksis kan på den måten utgjøre en del av et prosjekt. Praksisinstitusjonene har imidlertid rammer og planer for sin virksomhet, og studentene må forholde seg til disse.

I tillegg til undervisning kan noen av målene for opplæringen bare realiseres ved at studentene lærer å kjenne hele skolesamfunnet. Det kan skje ved at de deltar på lærermøter, planleggingsmøter, møter med skolens ledelse og på møter med foreldre. Det skal være progresjon i praksisopplæringen. Progresjonen kan framgå ved at høgskolene gjennom fagplanen legger vekt på ulike målområder gjennom studiet, men også ved at det stilles økende krav til studentenes ansvar for gjennomføring av undervisning og til studentenes egen vurdering av praksis.

Øvingslærer skal være til stede i undervisningsrommet det meste av praksistiden, enten som utøvende lærer, som studentens kollega og samarbeidspartner eller som observatør.

Det legges stor vekt på en kontinuerlig vurdering av studentenes praksis. Hensikten er først og fremst å gi studentene veiledning, hjelp til selvinnsikt og til å se konsekvenser av valg. Til vanlig gis slik veiledning i grupper, men i hver praksisperiode må hver student få god tid til individuell samtale/veiledning. Denne skal bl.a. hjelpe den enkelte student til å bli klar over egne forutsetninger for læreryrket.

VURDERING

Deltaking i praksisopplæringen med forberedelse, gjennomføring og etterarbeid er obligatoriske arbeidskrav.

Fra og med andre semester skal studenten få en formell vurdering etter hver praksisperiode uttrykt med karakterene *bestått/ikke bestått*. Øvingslærerne fastsetter karakter etter drøfting og i samarbeid med de fag- eller pedagogikklærere som har deltatt i samarbeidet om praksisopplæringen i det enkelte studieår. Alle praksisperioder må være bestått før studenten kan få lærervitnemål. Hver praksisperiode kan gjennomføres inntil to ganger.

Etter avsluttet praksis i tredje studieår gis det en avsluttende vurdering uttrykt med karakterene *bestått/ikke bestått*.

3.3 FORMGIVING-, KUNST- OG HÅNDVERKSTUDIER

FELLES INNLEDNING

Om formgiving, kunst og håndverk

Fagområdet har sin basis i verdier, kunnskaper og erfaringer som har nedfelt seg i kunst og formkultur fra tidligere tider, ulike kulturer og vår samtid. Det springer ut av tradisjoner knyttet til å lage bilde, skulptur, kunsthåndverk, arkitektur, design og utøving av håndverk. Dessuten er bruk av ferdighets- og fortrolighetskunnskap knyttet til tegning, form og farge, samt materialer som leire, metall, tekstil og tre en viktig kunnskapsbase. For dette sammensatte fagområdet som i sterk grad er preget av praktisk - estetisk - skapende - handlende og håndverksmessig virksomhet, er dessuten flere vitenskapsfag og disipliner viktige kunnskapskilder. Disse er bl.a. kunst- og kulturhistorie, estetikk, etnologi, arkitektur, materialteknologi, visuell kommunikasjon og mediekunnskap. I opplæringsammenheng gir dessuten psykologi og pedagogikk viktige kunnskapsbidrag til fagområdet. Formgiving, kunst og håndverk inneholder såvel objektiv, eksakt viten som subjektiv, opplevd innsikt. Både analytiske og intuitive arbeidsmåter er vesentlige i utvikling av kunnskap og utøving av faglig virksomhet. Kunnskap om skapende og utøvende virksomhet vinnes gjennom arbeid med varierte faglige prosesser og uttrykksformer; gjennom arbeid med estetiske virkemidler, organisering og bruk av disse, og gjennom arbeid med materialer, praktisk problemløsning og produksjon. I de seinere år har dessuten bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) blitt en del av fagfeltet. Vekselvirkning mellom praktisk handling og refleksjon er vesentlig. Aktuelle humanistiske, naturvitenskapelige og samfunnsvitenskapelige fag og deres forskning er her viktige referanser og bidragsyttere til kunnskap.

I dagens samfunn spenner formgiving, kunst og håndverk over svært forskjelligartede fagområder og yrker hvor bl.a. kunstnere, kunsthåndverkere, arkitekter, designere, produsenter av kommersielle visuelle kommunikasjonsformer, håndverkere og husflidsarbeidere er profesjonelle utøvere. Faget har betydning for folks møte med de profesjonelles arbeider i ulike medier, miljø og omgivelser og som egenaktivitet i fritiden. Formgiving, kunst og håndverk er en del av vår nasjonale kulturarv med røtter i den vesterlandske kulturkrets. Denne arven og møtet med samtidens og andre kulturers ulike uttrykksformer, er viktige referanserammer for kulturell innsikt og identitet, og for forståelse for kulturelt mangfold. Allmenndannende aspekt knyttes også til praktiske, estetiske, skapende, ferdighetsmessige og kommunikative sider ved egenaktivitet innenfor fagområdet. I tillegg inngår fagområdet i spesifikke yrkesutdanninger.

Formgiving, kunst og håndverk i opplæringsystemet

Fagområdet har lang tradisjon knyttet til opplæring innenfor kunst og håndverk, med røtter til laugsopplæring, overføring av hverdagskunnskap og organisert som kunst- og håndverksskole og akademiutdanning.

Fagområdet har vært og er en naturlig del av barnehagens virksomhet; nå under betegnelsen forming. Det kom inn som skolefag ved etablering av enhetsskolen på 1800-tallet. Da de tre skolefagene håndarbeid, sløyd og tegning ble samlet i ett fag under navnet forming, ble det lagt stor vekt på det estetiske og skapende. Fra 1997 betegnes faget som kunst og håndverk i grunnskolen hvor fagplanen profilerer faget mot kulturelle referanser og den praktiske utøvingen, håndverket, i tillegg til det estetiske og skapende.

I videregående opplæring finnes fagområdet som egen studieretning; studieretning for formgivingsfag med ulike fagdisipliner og et vidt spekter av videregående kurs; eksempelvis formgivingsfag, blomsterdekoratør og fotografi. Dessuten er deler av fagfeltet studieretningsfag for allmenne, økonomiske og administrative fag. Videre er fagområdet representert i folkehøgskole, kunstsoler, musikk- og kultursoler for barn og unge, voksenopplæring og kursvirksomhet av ulike slag.

I høgre utdanning finnes den skapende og utøvende delen av fagområdet både som studietilbud og forskningsdisipliner. Her finnes spesialiserte profesjonsutdanninger innenfor avgrensede felt som kunsthåndverk knyttet til tekstil og keramikk, grafisk design og reklame, dessuten innen industridesign, arkitektur, maleri, grafikk og skulptur. Videre finnes spesialiserte studier i deler av fagområdet, eksempelvis innen vev, folkekunst, produktutvikling og tegning, form og farge. Fagfeltet har, som vist foran, forgreiningar til mange teoretiske fag. Disse finnes også som studie- og vitenskapsfag ved universiteter og høgskoler.

Formgiving, kunst og håndverk i lærerutdanningen

Fagområdet formgiving, kunst og håndverk finnes under ulike benevnelser i lærerutdanning. I førskolelærerutdanningen kalles studiet forming og har 3½ vt. I den fire-årige allmennlærerutdanningen er ett estetisk fag (5 vt) obligatorisk. Faget kunst og håndverk er ett av to alternativ her. Dessuten kan faget utvides med 20 vt som valgt fagstudium. I faglærerutdanning i formgiving, kunst og håndverk utgjør fagstudiene innen feltet til sammen 45/50 vt. Gjennom valg av studieenheter gis denne utdanningen ulike profileringer. Kunstnere og kunsthåndverkere med fagutdanning på universitets- og høgskolenivå, kan utdanne seg til lærere gjennom ettårig praktisk-pedagogisk utdanning. I denne utdanningen kan kandidater med kunstfaglig utdanning velge 5-10 vt fagdidaktikk på dette området. Videre finnes fagfeltet som selvstendige videreutdanningsstudier. Her utgjør hovedfag i forming (40 vt) toppnivået.

3.3.1 GRUNNSTUDIUM I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK

(*MODELL 1*: 20 vekttall, *MODELL 2*: 15 vekttall)

INNLEDNING

Grunnstudiet i formgiving, kunst og håndverk er felles for alle faglærerstudenter i formgiving, kunst og håndverk. Dette fagstudiet er på 20 vt og går over første og andre studieår dersom faglærerutdanningen er organisert ut fra *MODELL 1*. Innenfor *MODELL 2* er det på 15 vt og er plassert første studieår.

Uavhengig av hvilken modell som velges, skal studiet gi oversikt over fagfeltet og danne basis for fordypningsstudier, valgområder og eventuelt støttefag. Fagstudiet skal gi studentene en grunnleggende kompetanse innenfor det brede fagfeltet formgiving, kunst og håndverk som innledningsvis er beskrevet i kapittel 2.

Studiet er organisert i fem målområder:

- *Idé, prosess og produkt*
- *Estetiske virkemidler og komposisjon*
- *Materialer, redskaper og teknikker*
- *Kulturell referanse, teori og analyse*
- *Fagdidaktikk.*

Målområdene vektes noe ulikt avhengig av om studiet er bygd opp ut fra *MODELL 1* eller *MODELL 2*. Under beskrives grunnstudiet ut fra de to modellene.

MODELL 1

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- tilegne seg innsikt og ferdighet i skapende virksomhet i et bredt spekter av uttrykksformer og uttrykksmedier som er tjenlige for lærerarbeid, og som samtidig danner grunnlag for deres utvikling som mennesker
- utvikle innsikt i formgivingsprosesser fra idé til produkt
- tilegne seg estetisk og håndverksmessig ferdighet og fortrolighet i bruk av form, farge, materialer og teknikker
- tilegne seg ferdighet i å bruke kunst og formkultur som referanse for egen skapende virksomhet
- utvikle evne til å beskrive, drøfte og vurdere teori i forhold til erfaringer med eget skapende arbeid

- tilegne seg fagdidaktisk kompetanse for tilrettelegging og refleksjon over undervisning og drøfting av fagfeltets oppgaver i skole, kultur og samfunn.

Målområder

IDÉ, PROSESS OG PRODUKT (2 VT)

I enhver formgivingsprosess inngår utvikling av ideer, og metodene som anvendes, kan variere. Egnerfaring med ulike skapingsprosesser og analyse av prosess og produkt inngår i studiet.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for og bruke et bredt spekter av inspirasjonskilder for idéutforming
- beherske og problematisere forskjellige metoder for planlegging og gjennomføring av idéutviklingsprosesser fram til ferdig produkt
- anvende varierte og tjenlige dokumentasjonsformer som viser idéutviklingsprosesser
- begrunne, analysere og vurdere egne produksjonsprosesser og produkt i forhold til intensjon.

ESTETISKE VIRKEMIDLER OG KOMPOSISJON (5 VT)

Bruk av estetiske virkemidler og komposisjon er grunnleggende i all estetisk virksomhet. I dette målområdet inngår studier av form og farge brukt i varierte organiseringer i to- og tredimensjonale uttrykk.

Studentene skal kunne

- anvende formdannende elementer som punkt, linje, flate, volum, tekstur og struktur og deres funksjoner slik som balanse, rytme, harmoni, bevegelse, kontrast og proporsjon i arbeid med komposisjon i to- og tredimensjonale uttrykk
- bruke farger som formalt virkemiddel i varierte to- og tredimensjonale uttrykk; herunder kunne vise grunnleggende kyndighet i arbeid med kontraster, harmoni og klanger
- anvende grunnleggende prinsipper for mønsterdanning og dekor
- vise hvilke samspill som finnes mellom intensjon, bruk av form, farge og komposisjon
- vise hvilke sammenhenger som finnes mellom bruk av form, farge, komposisjon og kvalitet i produkt.

MATERIALER, REDSKAPER OG TEKNIKKER (5 VT)

Å beherske bruk av materialer, redskaper og teknikker har betydning for å kunne konkretisere ideer. I tilegning av ferdigheter innenfor dette feltet vektlegges studium av grunnleggende og tradisjonelle materialer, teknikker og redskaper innenfor materialområdene leire, metall, tekstil og tre. Tilsvarende gjelder for tegning og maling. Dessuten inngår eksperimentering med nye materialer, redskaper og teknikker og bruk av IKT som redskap.

Studentene skal kunne

- anvende materialer, teknikker og redskaper knyttet til arbeid med leire, metall, tekstil og tre, og tilsvarende for sentrale tegne- og maleteknikker
- bruke IKT som redskap i formgivingsprosesser
- eksperimentere med både tradisjonelle og nye materialer, redskaper og teknikker
- velge ut relevante materialer, teknikker og redskaper og anvende disse i forhold til intensjoner og produkters funksjon og uttrykk
- vedlikeholde aktuelle redskaper og utstyr.

KULTURELL REFERANSE, TEORI OG ANALYSE (4 VT)

Målområdet omfatter opplevelse av og kunnskap om deler av fagområdets kulturelle basis. Det vil si studium av et utvalg av kunst og formkultur, teori om prosesser, analyseredskap, form- og fargelære og materialkunnskap. Den teoretiske innsikten fungerer både som grunnlag for og utdyping av praktisk, estetisk egenerfaring.

Studentene skal kunne

- oppleve og anvende et utvalg av kunst og formuttrykk med vekt på vår samtid, norsk tradisjon og andre kulturer, som kilde til inspirasjon og forståelse for eget skapende arbeid og i tolking av kulturelt mangfold
- gjøre rede for og anvende grunnleggende kreativitets-, prosess- og kommunikasjonsteorier og analyseredskap for billed- og funksjonsanalyse
- gjøre rede for og anvende begreper og grunnleggende teorier innenfor form- og fargelære
- gjøre rede for og vurdere sammenhenger mellom materialegenskaper, bruk av redskaper og teknikker og deres innvirkning på prosess og produkt
- gjøre rede for og vurdere sammenhenger mellom materialer, helse og ressursbruk.

FAGDIDAKTIKK (4 VT)

Målområdet utgjør studium av formgivning-, kunst- og håndverksområdets legitimering, dets premisser og muligheter i opplæring. Dette innebærer studium av grunnlagsproblemer, undervisnings- og formidlingsoppgaver og refleksjon over undervisning i ulike perspektiver.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for fagområdets idégrunnlag og historie, didaktiske grunnbegreper og strukturer
- analysere og vurdere læreplaner for fagområdet og kunne trekke praktiske konsekvenser av læreplanenes innhold
- beskrive, begrunne, problematisere og vurdere undervisnings- og formidlingsoppgaver; herunder forhold knyttet til planlegging, gjennomføring, veiledning og vurdering av undervisning - både innenfor fagfeltet og i tverrfaglig sammenheng
- analysere og vurdere sentrale hjelpemidler og faglitteratur
- vurdere undervisningsoppgaver ut fra den enkelte elevs behov, herunder forhold knyttet til tilpasset opplæring, særskilt tilrettelagt opplæring, likestilling, likeverd og etablering av kulturell bevissthet
- vurdere fagområdets betydning og verdi i forhold til individ, yrkes- og kulturliv.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Det spesifikke ved fagområdet er vekselspillet mellom studentenes estetisk, skapende og håndverksmessige arbeid og deres teoretisk analyserende og drøftende virksomhet. Dette krever en organisering som kan ivareta og utvikle et helhetlig perspektiv på fagområdet, men også en organisering som ivaretar det særegne for de ulike målområdene. Dessuten skal studentene, spesielt i andre studieår, gis erfaring med fagfeltet anvendt i prosjekt i tverrfaglig sammenheng. Dette krever samarbeid med andre fag og/eller faginstitusjoner.

Den handlende og skapende virksomheten blir utført i forskjelligartede materialer, ulike redskaper og teknikker. Dette krever verksteder for et bredt spekter av tradisjonelle aktiviteter innenfor feltet, men også utstyr for bruk av moderne informasjons- og kommunikasjonsteknologi. I verkstedarbeidet skal en ta i bruk arbeidsformer som utvikler studentenes praktiske ferdigheter, formforståelse og uttrykksevne; dessuten arbeidsformer som ivaretar, utvikler og stimulerer til systematisk arbeid, kreativitet og fantasi. Dette forutsetter i hovedsak verkstedarbeid under veiledning, men også analyse, drøfting og vurdering i individuelt samspill med medstudenter og lærere. Bruk av lokalmiljø, utstillinger, gallerier, museer samt studiereiser bør inngå som feltstudier. Felles presentasjoner og utstillinger bør danne grunnlag for drøfting og vurdering av studentarbeid.

Praksisopplæring skal inngå i studiet. Det er en forutsetning at studentene får observere fagområdets praksis i skoleverket og andre pedagogiske miljøer for barn og unge. Videre at de får innsikt i barn og unges utvikling og læring i fagområdet og at de får gjøre egne erfaringer med ledelse og tilrettelegging for faglig virksomhet. Studentene må gjøres kjent med skolen og andre aktuelle pedagogiske institusjoner som organisasjoner. Dessuten skal praksisopplæringen gi erfaring med å anvende fagområdet i tverrfaglig prosjekt. Fagdidaktiske drøftinger og individuell veiledning skal inngå i disse studiene.

VURDERING

Den avsluttende vurdering skal bygge på dokumenterte resultater. Presentasjon av praktisk, estetisk, skapende arbeid - prosesser og produkt - vil være det sentrale. Dessuten skal teoretisk kunnskap som skal dokumenteres skriftlig og eventuelt muntlig, inngå i vurderingsgrunnlaget. For å kunne bestå studieenheten må studentene dokumentere at de har innsikt og ferdighet innenfor alle målområdene.

Eksamen skal omfatte

- presentasjon av et utvalg av praktisk, estetisk, skapende arbeid (prosesser og produkt), deriblant et tverrfaglig prosjekt
- individuell prøve; skriftlig og/eller muntlig.

MODELL 2

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- tilegne seg innsikt og ferdighet i skapende virksomhet i et bredt spekter av uttrykksformer og uttrykksmedier som er tjenlige for lærerarbeid, og som samtidig danner grunnlag for deres utvikling som mennesker
- utvikle innsikt i formgivingsprosesser fra idé til produkt
- tilegne seg estetisk og håndverksmessig ferdighet og fortrolighet i bruk av form, farge, materialer og teknikker
- tilegne seg ferdighet i å bruke kunst og formkultur som referanse for egen skapende virksomhet
- utvikle evne til å beskrive, drøfte og vurdere teori i forhold til erfaringer med eget skapende arbeid
- tilegne seg fagdidaktisk kompetanse for tilrettelegging og refleksjon over undervisning og drøfting av fagfeltets oppgaver i skole, kultur og samfunn.

Målområder

IDÉ, PROSESS OG PRODUKT (2 VT)

I enhver formgivingsprosess inngår utvikling av ideer, og metodene som anvendes, kan variere. Egenerfaring med ulike skapingsprosesser og analyse av prosess og produkt inngår i studiet.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for og bruke et bredt spekter av inspirasjonskilder for idéutforming
- beherske og problematisere forskjellige metoder for planlegging og gjennomføring av idéutviklingsprosesser fram til ferdig produkt
- anvende varierte og tjenlige dokumentasjonsformer som viser idéutviklingsprosesser
- begrunne, analysere og vurdere egne produksjonsprosesser og produkt i forhold til intensjon.

ESTETISKE VIRKEMIDLER OG KOMPOSISJON (4 VT)

Bruk av estetiske virkemidler og komposisjon er grunnleggende i all estetisk virksomhet. I dette målområdet inngår studier av form og farge brukt i varierte organiseringer i to- og tredimensjonale uttrykk.

Studentene skal kunne

- anvende formdannende elementer: punkt, linje, flate, volum, tekstur og struktur og deres funksjoner slik som balanse, rytme, harmoni, bevegelse, kontrast og proporsjon i arbeid med komposisjon i to- og tredimensjonale uttrykk

- bruke farger som formalt virkemiddel i varierte to- og tredimensjonale uttrykk; herunder kunne vise grunnleggende kyndighet i arbeid med kontraster, harmoni og klanger
- anvende grunnleggende prinsipper for mønsterdanning og dekor
- vise hvilke samspill som finnes mellom intensjon, bruk av form, farge og komposisjon
- vise hvilke sammenhenger som finnes mellom bruk av form, farge, komposisjon og kvalitet i produkt.

MATERIALER, REDSKAPER OG TEKNIKKER (4 VT)

Å beherske bruk av materialer, redskaper og teknikker har betydning for å kunne konkretisere ideer. I tilegning av ferdigheter innenfor dette feltet vektlegges studium av grunnleggende og tradisjonelle materialer, teknikker og redskaper innenfor materialområdene leire, metall, tekstil og tre. Tilsvarende gjelder for tegning og maling. Dessuten inngår eksperimentering med nye materialer, redskaper og teknikker og bruk av IKT som redskap.

Studentene skal kunne

- anvende materialer, teknikker og redskaper knyttet til arbeid med leire, metall, tekstil og tre, og tilsvarende for sentrale tegne- og maleteknikker
- bruke IKT som redskap i formgivingsprosesser
- eksperimentere med både tradisjonelle og nye materialer, redskaper og teknikker
- velge ut relevante materialer, teknikker og redskaper og anvende disse i forhold til intensjoner og produkters funksjon og uttrykk
- vedlikeholde aktuelle redskaper og utstyr.

KULTURELL REFERANSE, TEORI OG ANALYSE (4 VT)

Målområdet omfatter opplevelse av og kunnskap om deler av fagområdets kulturelle basis. Det vil si studium av et utvalg av kunst og formkultur, teori om prosesser, analyseredskap, form- og fargelære og materialkunnskap. Den teoretiske innsikten fungerer både som grunnlag for og utdyping av praktisk, estetisk egenerfaring.

Studentene skal kunne

- oppleve og anvende et utvalg av kunst- og formuttrykk med vekt på vår samtid, norsk tradisjon og andre kulturer, som kilde til inspirasjon og forståelse for eget skapende arbeid og i tolking av kulturelt mangfold
- gjøre rede for og anvende grunnleggende kreativitets-, prosess- og kommunikasjonsteorier og analyseredskap for billed- og funksjonsanalyse
- gjøre rede for og anvende begreper og grunnleggende teorier innenfor form- og fargelære
- gjøre rede for og vurdere sammenhenger mellom materialeegenskaper, bruk av redskaper og teknikker og deres innvirkning på prosess og produkt
- gjøre rede for og vurdere sammenhenger mellom materialer, helse og ressursbruk.

FAGDIDAKTIKK (1 VT)

Målområdet utgjør studium av formgiving-, kunst- og håndverksområdets muligheter i opplæring. Med utgangspunkt i egen skapende virksomhet og refleksjon over denne, vektlegges studium av rammer for opplæring og faktorer som inngår i opplæring i fagområdet.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for mål og innhold i rammeplan og fagplan for studieenheten
- reflektere over relasjoner mellom faginnhold, arbeidsformer og vurdering i eget fagstudium og i praksisopplæringen
- analysere og vurdere sentrale læremidler og faglitteratur
- anvende fagdidaktisk innsikt i praksisopplæring og kunne reflektere over egne erfaringer med undervisning.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Det spesifikke ved fagområdet er vekselspillet mellom studentenes estetisk, skapende og håndverksmessige arbeid og deres teoretisk analyserende og drøftende virksomhet. Dette krever en organisering som kan ivareta og utvikle et helhetlig perspektiv på fagområdet, men også en organisering som ivaretar det særegne for de ulike målområdene.

Den handlende og skapende virksomheten blir utført i forskjellige materialer, ulike redskaper og teknikker. Dette krever verksteder for et bredt spekter av tradisjonelle aktiviteter innenfor feltet, men også utstyr for bruk av moderne informasjons- og kommunikasjonsteknologi. I verkstedarbeidet skal en ta i bruk arbeidsformer som utvikler studentenes praktiske ferdigheter, formforståelse og uttrykksevne; dessuten arbeidsformer som ivaretar, utvikler og stimulerer til systematisk arbeid, kreativitet og fantasi. Dette forutsetter i hovedsak verkstedarbeid under veiledning, men også analyse, drøfting og vurdering i individuelt samspill med medstudenter og lærere. Bruk av lokalmiljø, utstillinger, gallerier, museer samt studiereiser bør inngå som feltstudier. Felles presentasjoner og utstillinger bør danne grunnlag for drøfting og vurdering av studentarbeid.

Praksisopplæring skal inngå i studiet. Det er en forutsetning at studentene får observere fagområdets praksis i skoleverket. Videre at de får innsikt i barn og unges utvikling og læring i fagområdet og i skolen som organisasjon, samt gjøre de første erfaringer med ledelse og tilrettelegging for faglig virksomhet. Fagdidaktiske drøftinger og individuell veiledning skal inngå i disse studiene.

VURDERING

Den avsluttende vurderingen skal bygge på dokumenterte resultater. Presentasjon av praktisk, estetisk, skapende arbeid - prosesser og produkt - vil være det sentrale. Dessuten skal teoretisk kunnskap som skal dokumenteres skriftlig og eventuelt munt-

lig, inngå i vurderingsgrunnlaget. For å kunne bestå studieenheten må studentene dokumentere at de har innsikt og ferdighet innenfor alle målområdene.

Eksamen skal omfatte

- presentasjon av et utvalg av praktisk, estetisk, skapende arbeid (prosesser og produkt)
- individuell prøve; skriftlig og/eller muntlig.

3.3.2 FAGLIG FORDYPNING I KUNST OG HÅNDVERK

(20 vekttall)

INNLEDNING

Faglig fordypning i kunst og håndverk kan velges det tredje året i faglærerutdanningen dersom denne er organisert etter *MODELL 1*, eller det andre og tredje året hvis den er organisert etter *MODELL 2*. Studieenheten er på 20 vt, men den kan også organiseres som to 10 vekttalls enheter som bygger på hverandre. Hvilke organiseringer som velges, avgjøres ved den enkelte høgskole.

Fagstudiet er særlig rettet mot grunnskolens obligatoriske fag kunst og håndverk for mellom- og ungdomstrinnet, samt musikk- og kulturskoler for barn og unge. Det karakteristiske for studieenheten er faglig bredde innenfor selve faget og en tydelig didaktisk profil rettet mot oppdragelses- og opplæringsoppgaver for barn og unge. Praktisk, estetisk virksomhet som er relevant for disse oppgavene, er det sentrale. Den estetiske dimensjon skal inngå i alle fag i grunnskolen. Dessuten skal tema- og prosjektarbeid være viktige arbeidsformer. Disse forholdene gjør at en faglærer som skal undervise i kunst og håndverk, må være orientert om flere fags særtrekk og muligheter når det gjelder tverrfaglig arbeid. I dagens samfunn har den visuelle påvirkningen rettet mot barn og unge, stor innflytelse på ungdomskulturen. Til sammen utgjør dette faglige og pedagogiske utfordringer for studieenheten og praksisopplæringen. Det samme kan sies om behovet for fortsatt faglig og pedagogisk kompetanseutvikling etter fullført lærerutdanning. Studentenes utviklingsarbeid skal spesielt ses i dette perspektivet.

På grunnlag av de generelle kunnskaper som grunnstudiet gir, skal kravet til innsikt, refleksjon og kritisk vurdering øke. Pedagogisk handlingskompetanse og evne til å begrunne faglig praksis i grunnskolen og musikk- og kulturskoler for barn og unge skal stå sentralt.

Studiet er organisert i seks målområder:

- *Kunst og formkultur*
- *Bilde*
- *Skulptur*
- *Bruksform og arkitektur*
- *Fagdidaktikk*
- *Forskning og utviklingsarbeid*

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- utdype sin faglige kunnskap og forståelse slik at de kan formulere og begrunne fagets muligheter til utvikling av kulturell forståelse, og til identitetsdanning, kreativitet og kommunikasjon hos barn og unge
- utvikle trygghet og selvstendighet overfor egen uttrykks- og formgivningsevne
- utvikle evne til å oppleve, skape og reflektere over varierte formuttrykk
- tilegne seg kunnskaper om og ferdigheter i å anvende estetiske, skapende, håndverksmessige, materielle og kommunikative kvaliteter
- tilegne seg fagdidaktisk kompetanse til å initiere, tilrettelegge og vurdere tiltak som gir barn og unge muligheter til opplevelse, utvikling og læring
- tilegne seg innsikt i faglig og didaktisk kunnskapsutvikling gjennom erfaring med utviklingsarbeid.

Målområder

KUNST OG FORMKULTUR

Målområdet kunst og formkultur utgjør den kulturelle forankringen for egen skapende virksomhet, estetisk opplevelse, innsikt og kommunikasjon. Studieenheten omfatter studium av kunst og formkultur i samtiden, stilhistorie og håndverkstradisjoner.

Studentene skal kunne

- oppleve og gjøre rede for utvalgte retninger innen samtidens kunst og kunsthåndverk, industridesign, massemedieuttrykk og/eller mote
- analysere og reflektere over kvaliteter ved den bygde kulturen i ulike lokalmiljø
- oppleve og gjøre rede for sentrale norske håndverkstradisjoner og deres uttrykksformer; deriblant sami duodji
- gjøre rede for hvordan utvalgte fagtemaer, møte med kunstnere og andre utøvere kan være kilde til opplevelse og kunnskap, impuls og korrektiv til eget skapende arbeid, og kunne vurdere slike erfaringer i relasjon til formidling
- gjøre rede for kunst og formkultur som uttrykk for tradisjon og nyskaping.

BILDE

Målområdet utgjør studium av bilde som medium for egen praktisk, estetisk skaping, visuell kommunikasjon og uttrykk. Dette innebærer studium av varierte billeduttrykk, budskap, virkemidler, materialer og teknikker med spesiell relevans til grunnskolen. I tillegg til eget praktisk, estetisk billedarbeid inngår det å oppleve og reflektere over egne og andres bilder.

Studentene skal kunne

- gi inntrykk og opplevelser et personlig billedmessig uttrykk; kunne skape og vurdere varierte uttrykksformer som f.eks. saklig fortellende, fabulerende, ekspressive og nonfigurative

- vurdere eget skapende billedarbeid i relasjon til kunstneriske uttrykksformer og kommersielle medier, symbolbruk og/eller budskap
- analysere, anvende og vurdere form, farge og komposisjon, visuelle koder og symboler som midler i billedprosesser og produkt
- vise hvordan skissering og ulike dataprogrammer kan benyttes som redskap til utvikling av varierte billedideer og uttrykksformer
- innhente erfaring med og ha forståelse for hvordan materialer og teknikker virker inn på uttrykket. Herunder ha ferdighet i å bruke og vurdere sentrale tegne- og maleteknikker, enkle teknikker innen grafikk, foto, IT/video, dessuten egnede teknikker innenfor materialområdene leire, metall, tekstil eller tre
- vedlikeholde aktuelle redskaper og utstyr.

SKULPTUR

Målområdet utgjør studium av skulptur som medium for egen praktisk, estetisk skaping og visuell kommunikasjon. Dette innebærer studium av et bredt spekter av skulpturale uttrykk, virkemidler, materialer og teknikker med særlig relevans for grunnskolen. I tillegg til eget praktisk, estetisk arbeid med skulptur inngår det å oppleve og reflektere over egne og andres skulpturer.

Studentene skal kunne

- gi inntrykk og opplevelser et personlig skulpturalt uttrykk, kunne skape og vurdere varierte skulpturale uttrykk som f.eks. figurativ, nonfigurativ skulptur og installasjon
- vurdere eget skapende skulpturalt arbeid i relasjon til kunstneriske uttrykksformer, symbolbruk og/eller budskap
- analysere, anvende og vurdere form, farge og komposisjon som midler til skulpturale uttrykk og relieff
- innhente erfaring med og ha forståelse for hvordan ulike materialer og teknikker virker inn på uttrykket; herunder ha ferdighet i å bruke og vurdere sentrale harde, plastiske og fleksible materialer, deres overflateegenskaper, behandlingsmåter, konstruksjonsmuligheter og metoder, dessuten kunne eksperimentere med nye materialer og materialkoblinger
- gjøre rede for materialteknologi/kjemi for de sentrale materialene, begrunne materialvalg og vurdere materialbruk i ressurs- og miljøperspektiv
- vedlikeholde aktuelle redskaper og utstyr.

BRUKSFORM OG ARKITEKTUR

Målområdet bruksform og arkitektur omfatter studier av bruksgjenstander, miljø og arkitektur og relasjoner mellom disse områdene. Dette gjøres dels gjennom egen formgivning. Videre inngår analyse av prosesser og produkt, deres forhold til fysisk bruk, estetikk, miljø og personlige behov.

Studentene skal kunne

- gi bruksformer et personlig uttrykk og/eller tilpasning til miljø; herunder kunne vise ferdighet i funksjonsanalyse og idéutvikling gjennom skisser, modeller, bruk av IT-programmer, kunne løse funksjonelle problemer og behandle estetiske, materielle, tekniske og funksjonelle krav i samspill med hverandre
- arbeide med sami doudji innenfor et avgrenset felt
- arbeide formende med arkitektur, byggeskikk og byggeaktiviteter ut fra varierte innfallsvinkler som f.eks. historisk kunnskap, lokalmiljø, bruksbehov, barns opplevelse av rom og funksjon
- reflektere over de sammensatte forhold som formgivingsprosesser består av, og se disse i relasjon til kvalitet for individ og miljø
- anvende sentrale materialer (leire, metall, tekstil, tre) i bruksformer og miljøutforming, kunne eksperimentere med nye materialer og materialkoblinger, dessuten kunne bearbeide materialene med hensiktsmessige redskaper og teknikker i f.eks. overflatebehandling og sammensettingsmåter
- gjøre rede for materialteknologi/kjemi for de sentrale materialene; herunder kunne begrunne materialvalg og vurdere materialbruk i ressurs- og miljøperspektiv
- vedlikeholde aktuelle redskaper og utstyr.

FAGDIDAKTIKK

Studier av kunst og håndverksfagets mål og muligheter i forhold til opplæring og oppdragelse i grunnskole og samfunn er det sentrale i dette målområdet. Her utgjør studier av fagets innhold og metoder med vekt på tverrfaglig samarbeid og prosjektarbeid en vesentlig del.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for og drøfte verdier knyttet til skapende virksomhet, materiell og estetisk kultur og se disse i lys av elev-, skole- og samfunnsutvikling
- foreta faganalyse, være opptatt av og delta i aktuell faglig og pedagogisk debatt
- planlegge, gjennomføre og vurdere varierte undervisningsoppgaver i faget i grunnskolen og i musikk- og kulturskoler for barn og unge
- gjøre rede for tverrfaglig prosjektarbeid i grunnskolen og/eller musikk- og kulturskoler for barn og unge, drøfte og vurdere ulike former for tverrfaglig arbeid i relasjon til læring
- gjøre rede for og vurdere hvordan læreren kan møte barn og unges ulike læringsbehov og kunne inspirere, drive aktiv elevveiledning og vurdering for å utvikle en søkende arbeidsform, glede ved å forme og å utvikle personlig stil hos eleven
- anvende fagdidaktisk kunnskap og erfaring fra praksis som grunnlag for personlig og profesjonell vekst, til kritisk vurdering og videreutvikling av faget og opplæringen.

FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

Målområdet omfatter studium av hvordan kunnskap innhentes og utvikles, og hvilken betydning faglig fornying har.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for noen sentrale trekk ved forskning og utviklingsarbeid innenfor kunst- og håndverksfagets emneområder, fagdidaktikk og skoleutvikling de senere år
- gjøre rede for sentrale metoder og tilnæringsmåter for innhenting av viten i faget
- utføre utviklingsarbeid; herunder kunne avgrense problemfelt, utforme problemstilling, bruke kildemateriale, presentere og vurdere resultater
- formulere fornyingsbehov i faget.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Det spesifikke ved fagområdet, vekselspillet mellom faglig utøvende og skapende virksomhet, fagteori, fagdidaktikk og kulturell basis, må ivaretas slik at en fremmer helhetstenking. Dette krever organiseringsformer der ulike målområder dels studeres separat, og dels slik at de utfyller hverandre og ses i sammenheng. Det handlende og skapende arbeid krever både systematiske og kreative arbeidsformer i verksted og laboratorier. Utvikling av egen form- og uttrykksevne og håndverksmessige ferdigheter krever i hovedsak individuelt arbeid. Tverrfaglig prosjektarbeid med relevans til grunnskolen skal inngå i fagstudiet. Dette forutsetter at studentene tilegner seg innsikt i noen sentrale grunnskolefag. Dette kan bl.a. skje gjennom samarbeid med grunnskolen/praksisopplæringen og/eller andre fagmiljø. Aktiv veiledning av studentene er en viktig del av prosessen. Bruk av lokalmiljø, utstillinger, gallerier, museer samt studiereiser bør inngå som feltstudier. Studentene bør dessuten få erfaring med å samarbeide med f.eks. kunstnere, andre aktuelle utøvere og institusjoner i lokalmiljøet. Felles presentasjoner og utstillinger bør danne grunnlag for drøfting og vurdering av studentarbeid. En skal ta i bruk moderne informasjons- og kommunikasjonsteknologi som hjelpemiddel i kunnskapsinnhenting og i visualiserings- og produktutviklingsprosesser. Studentene skal dessuten gjennomføre et utviklingsarbeid under veiledning.

Opplaget av fagstudiet forutsetter at studentene får praktisk lærererfaring innenfor kunst og håndverksfaget i grunnskolen og/eller musikk- og kulturskoler for barn og unge. Tverrfaglig prosjektarbeid skal inngå i praksisopplæringen. Studentene skal samarbeide med øvingslærere, pedagogikklærere og faglærere om å planlegge, gjennomføre og vurdere undervisningsopplegg.

Dersom studieenheten organiseres som to 10 vekttalls enheter, må disse bygge på hverandre. Det faglige innhold må tilpasses i to fagplaner ut fra de rammer som 20 vekttalls studiet setter. I den første av de to 10 vekttalls enhetene skal det legges vekt på studium av bilde, skulptur og tverrfaglig prosjektarbeid, mens målområdene skulptur, bruksform og arkitektur og forskning og utviklingsarbeid skal vektlegges i den andre.

VURDERING

Den avsluttende vurderingen skal bygge på dokumenterte resultater. Individuelt praktisk, estetisk, skapende arbeid vil være sentralt sammen med dokumentert teoretisk kunnskap som viser sammenheng og helhet. For å bestå studieenheten må studentene dokumentere innsikt og ferdighet innenfor alle målområdene.

Eksamen skal omfatte

- presentasjon av et utvalg av praktisk, estetisk, skapende arbeid (prosesser og produkt)
- presentasjon av et utviklingsarbeid
- individuell prøve; muntlig og/eller skriftlig.

3.3.3 FORDYPNING I FORMGIVING

(20 vekttall)

INNLEDNING

Faglig fordypning i formgiving kan velges det tredje studieåret i faglærerutdanningen dersom denne er organisert etter *MODELL 1*, eller det andre og tredje året hvis den er organisert etter *MODELL 2*. Studieenheten er på 20 vt, men den kan også organiseres som to 10 vekttalls enheter som bygger på hverandre. Hvilken organisering som velges, avgjøres ved den enkelte høgskole.

Fagstudiet er særlig rettet mot undervisning i grunnkurs i formgivingsfag i videregående opplæring, men studiet er også relevant i forhold til undervisning i valgfagene form og farge og forming, form og farge i videregående opplæring. Studieenheten kan også danne grunnlag for arbeid med andre undervisningsmessige og faglige oppgaver knyttet til formgiving. Studieenheten er en fordypningsenhet som vektlegger design og produktutvikling og tematikk knyttet til kreative prosesser i arbeid med håndverksmessige og kunstfaglige produkter og prosjekter. Formgivingsoppgaver relatert til yrkesfeltet skal være gjenstand for undersøkelse og drøfting.

I grunnkurs formgivingsfag fokuseres arbeid med basiselementer for formgiving, og elevene skal kunne arbeide prosjektbasert og tverrfaglig. Grunnkurset danner grunnlag for utdanning innenfor spesifikke formgivingsfag; eksempelvis blomsterdekortørfag, frisørfag, gullsmedfag og formgivingsfag med fagretning mot f.eks. harde og plastiske materialer. I dagens samfunn må formgivere kunne forholde seg til at visuell påvirkning har stor innflytelse på stil og smak, og samtidig må de ha utviklet en personlig uttrykksform og selvstendig stil. Med bakgrunn i dette må lærere i grunnkurset ha faglig dybde i sine kunnskaper og ferdigheter samtidig som de må ha et breddeperspektiv på formgivingsfagets arbeidsmåter, anvendelsesområder, muligheter og utfordringer. Til sammen utgjør dette faglige og pedagogiske utfordringer for fordypningsstudiet i formgiving og praksisopplæringen. Det samme kan sies om behovet for fortsatt faglig og pedagogisk kompetanseutvikling etter fullført lærerutdanning. Studentenes utviklingsarbeid skal spesielt ses i dette perspektivet.

Studiet er organisert i seks målområder:

- *Idé, prosess og produkt*
- *Komposisjon og uttrykk*
- *Materialer, redskaper og teknikker*
- *Kulturell referanse, teori og analyse*
- *Fagdidaktikk*
- *Forskning og utviklingsarbeid*

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- utdype sin faglige kunnskap og forståelse slik at de kan formulere og begrunne fagets muligheter til utvikling av kulturell og yrkesfaglig forståelse, og til identitetsdanning, kreativitet og kommunikasjon hos elever
- utvikle trygghet og selvstendighet overfor egen uttrykks- og formgivningsevne
- utvikle evne til idéutvikling, utforming, vurdering og presentasjon av varierte formuttrykk
- utvikle kunnskaper om og ferdigheter i å anvende estetiske, håndverksmessige, materielle og kommunikative kvaliteter
- tilegne seg fagdidaktisk kompetanse til å initiere, tilrettelegge og vurdere tiltak som gir unge og voksne muligheter for opplevelse, utvikling og læring
- utvikle ferdighet i å planlegge, gjennomføre og vurdere skapende virksomhet og produksjonsprosesser og tilegne seg erfaring med utviklingsarbeid.

Målområder

IDÉ, PROSESS OG PRODUKT

I målområdet idé, prosess og produkt står skapende virksomhet sentralt. Dette omfatter utvikling av ideer, bruk av visuelle hjelpemidler og koder, analyse og vurdering av egne kreative prosesser fram til ferdige produkt.

Studentene skal kunne

- beherske kreative prosesser som problemløsnings-, design-, produktutviklings- og uttrykksprosesser
- bruke varierte designmetoder hvor bl.a. problemdefinering, idéskapning, innhenting av opplysninger, utvelging, analyse, syntese, gjennomføring og vurdering inngår
- bruke skissering, modeller og IT-programmer som støtte for tenkning og idéutvikling, som instruksjon og illustrasjon og som middel til kommunikasjon av ideer
- gjennomarbeide relasjoner mellom form, funksjon, materialbruk, utførelse, uttrykk, ressursbruk, økonomi og miljø i formgivning av produkter
- beherske prosesser ut fra ideer med forankring i ytre iakttakelse, indre forestillinger og fantasi, problematisering av innhold
- beherske bruk av visuelle koder og uttrykksmessige kvaliteter i formidling av idé eller innhold.

KOMPOSISJON OG UTTRYKK

I arbeid med målområdet komposisjon og uttrykk vektlegges kunnskap om og erfaring med komposisjonsprinsipper og varierte uttrykksformer i både to- og tredimensjonal form.

Studentene skal kunne

- være kreative i forhold til etablerte form- og komposisjonsprinsipper

- beherske bruk av strek, flate og farge til å skape form, illusjon av rom og volum, og kunne bruke og vurdere varierte komposisjonsprinsipper
- beherske bruk av volum, rom, lys, skygge og tekstur, og kunne bruke og vurdere varierte komposisjonsprinsipper
- bruke farge beskrivende, formalt og symbolsk
- eksperimentere med saklig beskrivende, ekspressive, fabulerende og dekorative uttrykksformer i visualisering av ideer og i søking etter en personlig stil.

MATERIALER, REDSKAPER OG TEKNIKKER

Konkrete erfaringer med materialer, redskaper og teknikker vektlegges. Målområdet omfatter studier og bruk av et utvalg av harde, plastiske og fleksible materialer og tilhørende teknikker. Dessuten inngår studier av grafiske og koloristiske teknikker og bruk av IT-programmer. Studiene skal kunne åpne for relevante valg og vurderinger i formgivingsprosessen.

Studentene skal kunne

- utforske og vurdere samspillet mellom materialer, redskaper og teknikker i skapende prosesser og produkter, og kunne utnytte mulige fornyingspotensialer
- anvende og vurdere materialeegenskaper, form- og uttrykksmuligheter i harde, plastiske og fleksible materialer
- utforske og beherske grafiske og koloristiske teknikker og medier
- utforske og bruke hensiktsmessige materialer, redskaper og teknikker i modellering, skjæring/hogging og bygging
- bruke IT-programmer som redskap i formgivingsprosesser og til utvikling av digitale uttrykk
- vedlikeholde aktuelle redskaper og utstyr.

KULTURELL REFERANSE, TEORI OG ANALYSE

Målområdet omfatter grunnlagsproblemer knyttet til mange sider av fagfeltet. Dette spenner fra studier av estetikk, samtidsuttrykk, håndverksprodukter, form-, farge- og materiallære til å kunne vurdere formgivning i miljømessig og samfunnsmessig perspektiv. Fagstoffet tjener til anvendelse i eget skapende arbeid, til analyse, problematisering og kritisk vurdering.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for sentral estetisk teori
- reflektere over billedkunst, skulptur, installasjoner, arkitektur, kunsthåndverk, industridesign og mote som uttrykk i samtiden, kunne vurdere uttrykkene i relasjon til tradisjon og nyskaping og benytte dem som inspirasjon til, forståelse av, korrektiv til og kritisk vurdering av egen skapende virksomhet
- gjøre rede for og reflektere over kvaliteter i produkter skapt av håndverkere som f.eks. skreddere, blomsterdekoratører, fotografer, frisører, gull- og sølvsmeder med tanke på egen formgivning
- anvende teorier i form-, farge- og komposisjonslære i eget skapende arbeid og i vurdering av andres uttrykk

- vurdere materialer, redskaper og teknikker i forhold til ønsket visuelt og/eller funksjonelt uttrykk
- vurdere redskapsbruk, materialbruk og gjenstandsproduksjon i forhold til ergonomi og helse, fysisk miljø, ressursbruk, miljøhensyn og økonomi
- vurdere hvilke funksjoner formgivning har i dagens samfunn.

FAGDIDAKTIKK

Målområdet omfatter studium av formgivingsfagets mål og muligheter - spesielt i forhold til læring og utvikling hos elever i videregående opplæring. Studier av fagets innhold og metoder med vekt på tverrfaglig samarbeid og prosjektarbeid inngår i studiet.

Studentene skal kunne

- foreta faganalyser, være opptatt av og delta i aktuell faglig-pedagogisk debatt
- planlegge, gjennomføre og vurdere ulike undervisningsoppgaver i faget generelt og i videregående opplæring spesielt
- gjøre rede for tverrfaglig prosjektarbeid og kunne drøfte og vurdere ulike former for tverrfaglig arbeid i relasjon til læring, produktutvikling og yrke
- drøfte og vurdere hvordan læreren kan møte unge og voksnes læringsbehov og kunne inspirere og veilede for å utvikle en aktivt søkende arbeidsform og personlig stil hos elevene
- drøfte og vurdere formgivning som profesjon og som mulighet for yrkesvalg hos elever
- anvende fagdidaktisk kunnskap og erfaring fra praksis som grunnlag for personlig og profesjonell vekst, til kritisk vurdering og videreutvikling av faget.

FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

Målområdet omfatter studium av hvordan kunnskap innhentes og utvikles, og hvilken betydning faglig fornying har. For formgivingsfaget står produktutvikling i en særstilling i denne sammenhengen.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for sentrale trekk ved forskning og utviklingsarbeid innenfor formgivingsfagets emneområder og yrkesfelt
- gjøre rede for sentrale metoder og tilnæringsmåter for innhenting av viten i faget
- utføre utviklingsarbeid; herunder kunne avgrense problemfelt, utforme problemstillinger, bruke kildemateriale, presentere og vurdere resultater
- formulere fornyingsbehov i faget.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Det spesifikke ved fagområdet, vekselspillet mellom faglig utøvende og skapende virksomhet, fagteori, fagdidaktikk og kulturell basis, må ivaretas slik at en fremmer helhetstenking. Dette krever organiseringsformer der ulike målområder dels studeres

separat, og dels slik at de utfyller hverandre og ses i sammenheng. Det handlende og skapende arbeid krever både systematiske og kreative arbeidsformer i verksted og laboratorier. Utvikling av egen form- og uttrykksevne og håndverksmessige ferdigheter krever i hovedsak individuelt arbeid. Tverrfaglig prosjektarbeid skal inngå i fagstudiet. Dette forutsetter samarbeid med praksisopplæringen i videregående opplæring/andre aktuelle pedagogiske miljø, eventuelt andre yrkes- og fagmiljø. Veiledning er en viktig del av prosessen. Bruk av lokalmiljø, bedrifter, utstillinger, museer og studiereiser bør inngå som feltstudier. Felles presentasjoner og utstillinger bør danne grunnlag for drøfting og vurdering av studentarbeid. En skal ta i bruk moderne informasjons- og kommunikasjonsteknologi som hjelpemiddel i kunnskapsinnhenting og i visualiserings- og produktutviklingsprosesser. Studentene skal dessuten gjennomføre et utviklingsarbeid under veiledning. Dette arbeidet bør, i den grad det er mulig, skje i samarbeid med yrkesfeltet. Håndverkere, designere, kunsthåndverkere og småbedrifter er eksempler på aktuelle samarbeidspartnere.

Opplegget av fagstudiet forutsetter at studentene får praktisk lærererfaring innenfor formgivingsfag i videregående opplæring, folkehøgskole og/eller andre pedagogiske miljø for voksne. Tverrfaglig prosjektarbeid skal inngå i praksisopplæringen. Studentene skal samarbeide med øvingslærere, pedagogikk-lærere og faglærere om å planlegge, gjennomføre og vurdere undervisningsopplegg.

Dersom studieenheten organiseres som to 10 vekttalls enheter, må disse bygge på hverandre. Det faglige innhold må utformes i to fagplaner ut fra de rammer som 20 vekttalls studiet setter. I den første av de to 10 vekttalls enhetene skal det legges hovedvekt på studier knyttet til todimensjonale uttrykk og prosjektarbeid hvor innholdet i målområdene tilpasses denne avgrensingen. I den andre 10 vekttalls enheten skal hovedvekten ligge på studier knyttet til tredimensjonale uttrykk med tilsvarende avgrensing av innholdet i målområdene. Forskning og utviklingsarbeid skal vektlegges i den andre enheten.

VURDERING

Den avsluttende vurdering skal bygge på dokumenterte resultater. Individuelt praktisk, estetisk, skapende arbeid vil være sentralt sammen med dokumentert teoretisk kunnskap som viser sammenheng og helhet. For å bestå studieenheten må studentene dokumentere innsikt og ferdighet innenfor alle målområdene.

Eksamen skal omfatte

- presentasjon av et utvalg av praktisk, estetisk, skapende arbeid (prosesser og produkt)
- presentasjon av et utviklingsarbeid
- individuell prøve; muntlig og/eller skriftlig.

3.3.4 IKT I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK

(5 vekttall)

INNLEDNING

Studieenheten er et valgområde som kan inngå i andre eller tredje studieår, avhengig av valgt studiemodell. Arbeidet legges i andre studieår etter *MODELL 1* og i tredje studieår etter *MODELL 2*. Så langt det er mulig kobles erfaringer fra dette studiet sammen med øvrige fagstudier.

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) er et sentralt hjelpemiddel innenfor mange områder i samfunnet, også innenfor opplæring i formgivning, kunst og håndverk. IKT kan anvendes til innhenting av informasjon, for å skape digitale uttrykksformer, som hjelpemiddel i en skapende prosess i konkrete materialer eller som en multimediapresentasjon. IKT inngår i utdanningen både som hjelpemiddel til informasjonsinnhenting og som uttrykksmiddel. Det er viktig å vurdere bruken i forhold til planer for grunnskole og videregående opplæring. Så langt det er mulig, bør det også legges til rette for bruk av IKT i praksisopplæringen.

Studiet er organisert i følgende tre målområder:

- *Utstyr og teknikk*
- *Idé, prosess og produkt*
- *Fagdidaktikk*

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- utvikle kyndighet i bruk av informasjonsteknologi innenfor fagområdet
- tilegne seg innsikt i og kunne vurdere aktuell maskin- og programvare
- utvikle en kritisk og vurderende holdning til teknologien
- utvikle evne til å reflektere over de konsekvenser bruk av IKT kan ha for arbeid innenfor fagområdet.

Målområder

UTSTYR OG TEKNIKK

Teknisk kunnskap og ferdighet i å kunne anvende teknologien er en viktig del av studiet. Oppøving av ferdighet i bruk av teknologien innenfor fagområdet danner bakgrunn for å kunne vurdere teknologiens muligheter og begrensninger.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for aktuell maskin- og programvare
- anvende teknologien
- bruke Internett, CD-ROM og andre lagringsmedier som informasjonsbase.

IDÉ, PROSESS OG PRODUKT

Målområdet omfatter studium i bruk av IT som et hjelpemiddel i eget skapende arbeid og i opplæring innenfor fagområdet. I skapende arbeid kan IT også anvendes som et hjelpemiddel for arbeid med konkrete materialer.

Studentene skal kunne

- bruke IT som verktøy i skapende arbeid innenfor områder som f.eks. billedskapende arbeid, grafisk design, mønsterforming og tredimensjonal formgivning
- bruke og vurdere de uttrykksmuligheter teknologien gir
- gjøre rede for og vurdere muligheter i bruk av multimedia
- begrunne, analysere og vurdere egne produksjonsprosesser og produkter.

FAGDIDAKTIKK

Målområdet omfatter studium av teknologiens muligheter og begrensninger i opplæring innenfor fagområdet. Refleksjon over de konsekvenser teknologien kan få, er en viktig del av studiet.

Studentene skal kunne

- analysere og vurdere bruk av IKT i forhold til aktuelle læreplaner
- drøfte og vurdere aktuell maskin- og programvare i forhold til skolens opplæringsbehov
- drøfte bruk av IKT i forhold til likestilling mellom gutter og jenter og som hjelpemiddel i spesielt tilrettelagt opplæring
- drøfte og reflektere over bruk av teknologien i forhold til verdier i fag, kultur og samfunn.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Kunnskap, erfaring og holdninger bygges først og fremst opp gjennom bruk av maskin og programvare. Den vesentlige delen av studiet foregår derfor som veiledet praktisk arbeid.

For noen studenter vil teknologien i seg selv kunne være en terskel. Erfaringslæring kan dessuten være en tidkrevende prosess. Studentene må derfor ha god tilgang til maskiner også utenom lærerledet undervisning og veiledning. Studenter som ikke har tilstrekkelige grunnleggende kunnskaper og ferdigheter fra før, kan få tilbud om supplerende kurs. Det er dessuten viktig at faglærerstudentene, uavhengig av kjønn, stimuleres til å utforske og vurdere IKT som hjelpemiddel i forhold til opplæring innenfor fagområdet.

VURDERING

Den avsluttende vurderingen skal bygge på dokumenterte resultater av eget arbeid.

Eksamen skal omfatte individuelt praktisk, estetisk, skapende arbeid utført ved hjelp av IKT, samt refleksjon over det utførte arbeidet - inkludert didaktiske vurderinger. Refleksjonen kan presenteres skriftlig eller muntlig.

3.4 STUDIER AV KUNST OG FORMKULTUR OG FORMIDLING AV KUNST OG FORMKULTUR

FELLES INNLEDNING

Om kunst og formkultur

Fagområdet har sin basis i verdier, kunnskaper og erfaringer som har nedfelt seg i kunst og formkultur på tvers av tids- og landegrensene. Det er forankret i en integrering av historie, kunsthistorie, sosiologi, antropologi, språkvitenskap, massemedie- og teknologihistorie. Feltet bygger på en estetisk forståelse av bl.a. billedkunst, arkitektur, folkelig byggeskikk, kunsthåndverk, folkekunst, håndverk, sami duodji, design, massemediebilder og masseproduserte gjenstander. En søker å skape forståelse for et mangfold av visuelle uttrykksformer som virker i et sammensatt samspill med individ, kultur og samfunn.

Kunst og formkultur har, på tross av det tverrfaglige aspektet som er poengtert foran, sterk tilknytning til vitenskapsfaget kunsthistorie med dets historiske metode. Dette faget vektlegger det foranderlige. Endrede oppfatninger og ny kunnskap kaster stadig nytt lys over tidligere epoker og vår samtid. Eksempelvis er vår samtids visuelle uttrykk vanskelig tilgjengelige uten forståelse for historiske endringer, ulike ideologier, samfunnsmessige og sosiale forhold. Mens kunsthistorie før gjerne la vekt på visuelle uttrykksformer fra begrensede sosiale miljøer; såkalt "det beste" i europeisk kulturtradisjon, er faget nå endret til også å gjelde visuelle uttrykksformer fra større områder både sosialt og geografisk. Det vil si bilder og gjenstander fra hverdagskultur, masse- og populærkultur og fra ulike kulturer.

Kunstnere, arkitekter og designere skaper kunst, og de former våre omgivelser. Kunsthistorikere og kritikere ordner, analyserer og vurderer det de observerer. De visuelle uttrykksformene er en vesentlig del av det kulturelle miljø og påvirker ethvert menneske. Opplevelse av, kunnskap om og refleksjon knyttet til kunst og formkultur er derfor viktig for forståelse av vår kulturelle referanse. Fagets legitimitet knyttes til verdier ved kunnskap om historie og kultur både nært og fjernt; kunnskap om estetiske og etiske verdier og innsikt i det arbeid som ligger bak ethvert verk. Fortrolighet med kunst og formkultur er en nøkkel til å kunne registrere, vurdere, forstå og verdsette vårt menneskeskapt miljø og vår billedkunst. Fagfeltet er vesentlig for selv å kunne være kulturbevarer, medskaper, bruker og kritisk mottaker. Å oppleve og ha forståelse for kunst og formkultur kan ha verdi for den enkeltes vekst og utvikling, ha betydning i kommunikasjon med medmennesker og gi innhold, mening og glede ved tilværelsen.

Kunst og formkultur fra tidligere tider og samtid er en del av vårt nasjonale felleseie, men samtidig en del av det internasjonale. Med økende internasjonalisering er mulighetene og behovet for innsikt i såvel nasjonal som europeisk og andre kulturers kunst og kultur blitt stadig større. Kunst og formkultur er en viktig referanse for kulturell innsikt, identitet og forståelse for kulturelt mangfold.

Kunst og formkultur i opplæringssystemet

Kunst og formkultur representerer et fagfelt som først og fremst har hatt plass på høgere nivå i utdanningssystemet. I barnehagen står kunst og formkultur sentralt som et erfaringsområde. Her vektlegger en selve opplevelsen og setter den til dels i sammenheng med barnas egne uttrykk. En kan si tilsvarende om grunnskolens laveste trinn, men med økende alder vektlegger en i grunnskolen også kunnskap om og refleksjon over kunst og formkultur. Den mer systematiserte kunnskap ser en først formidlet i videregående opplæring. Dette gjelder for studieretning for formgivingsfag, musikk, dans og drama og for studieretningsfaget kunst og kulturhistorie i studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag. Kunstsamlingenes og museenes formidling av kunst og formkultur til barn, unge og publikum for øvrig fungerer både som del av den organiserte opplæring i samarbeid med skoleverket og som del av den frivillige opplæring i samfunnet. I friundervisning for voksne tilbys kurs i ulike emner fra området kunst- og kulturhistorie.

I høgre utdanning finnes feltet først og fremst som studier og forskning i kunsthistorie. Men feltet har også forgreininger til mange andre teoretiske fag. Videre inngår kunst og formkultur med ulike innfallsvinkler og ulikt omfang i profesjonsutdanninger for bl.a. arkitekter, kunsthåndverkere og billedkunstnere.

Kunst og formkultur i lærerutdanningen

I lærerutdanning finnes kunst og formkultur dels som eget fagstudium og dels som disiplin innen større fag. I førskolelærerutdanningen er feltet en del av formingsfaget. Tilsvarende gjelder for kunst og håndverksfaget i allmennlærerutdanningen. I disse utdanningene fungerer kunst og formkultur først og fremst som studium for å tydeliggjøre den kulturelle bakgrunn, dessuten å legge et grunnlag for utvikling av estetisk sans og skaperevne hos barn og unge.

I faglærerutdanning i formgiving, kunst og håndverk bidrar faget med tre ulike hovedperspektiv. Kunst og formkultur er dels bidragsyter til de estetisk, skapende studiene hvor en bl.a. ser fagfeltet som kulturell referanse, inspirasjon og korrektiv til egen skaping og forståelse av denne. Videre inneholder studiet en mer systematisert viten gjennom eget fagstudium. Endelig fokuseres det på å formidle kunst og formkultur. Til sammen ivaretar dette to ulike lærerkompetanser, å se egen og elevenes skapende virksomhet i et vidt kulturelt perspektiv og å dyktiggjøre seg faglig og didaktisk for formidling av viten. Disse ulike funksjonene har som følge at fagområdet er delt opp på ulikt vis og med forskjellig innhold. Deler av faget finnes som integrert del av ulike formgivings-, kunst- og håndverksstudier gjennom alle tre år. Andre deler finnes innenfor det obligatoriske studiet i kunst og formkultur og i valgområdet formidling av kunst og formkultur.

3.4.1 KUNST OG FORMKULTUR

(5 vekttall)

INNLEDNING

Studieenheten kunst og formkultur er obligatorisk. Den inngår i første og andre studieår dersom faglærerutdanningen er organisert etter *MODELL 1*, og i det andre studieåret hvis den er organisert etter *MODELL 2*.

Studiet er organisert i fire målområder:

- *Kunst*
- *Arkitektur og byggeskikk*
- *Gjenstandskultur*
- *Opplevelse, analyse og vurdering av kunst og formkultur*

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- utvikle evne til å se kunst og formkultur som kilde til opplevelse, kunnskap og forståelse og kunne anvende kunnskapsområdet for egen læring og i undervisning og oppdragelse
- tilegne seg innsikt i sentrale trekk ved eldre og nyere kunsthistorie, samtidskunst, håndverkstradisjoner, kunsthåndverk, industridesign og massemedieuttrykk
- utvikle forståelse for kunst og formkultur som uttrykk for ideer i tiden og forandringer i kultur og samfunn
- tilegne seg ferdighet i å anvende fagterminologi i tolking, vurdering og formidling
- tilegne seg kunnskap om formidlingsformer tilpasset ulike mottakergrupper og situasjoner.

Målområder

KUNST

Målområdet omfatter hovedsakelig linjene i europeisk kunst fra de tidligste tider til dagens kunstuttrykk. Det er lagt vekt på ulike stilepoker og retninger, deres opprinnelse og utvikling.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for hovedtrekkene i oldtidens egyptiske, greske og romerske kunst og middelalderens romanske og gotiske kunst
- gjøre rede for hovedtrekkene ved europeisk og norsk kunst fra ungrenessansen og fram til modernismen med vekt på endringer ved institusjonaliseringen av kunsten

- gjøre rede for begrepet modernisme og hovedtrekkene ved sentrale retninger i vårt århundres kunst og visuelle massemedier
- reflektere over sammenhenger mellom ideer i tiden, forandringer i kultur og samfunn og teknologiens innvirkning på endringer i visuelle uttrykk og kunstens funksjon.

ARKITEKTUR OG BYGGESKIKK

Målområdet omfatter arkitektur og byggeskikk i historisk perspektiv og som en del av vår samtid.

Studentene skal kunne

- gjengi noen hovedtrekk ved europeisk arkitekturhistorie fra oldtiden til vår samtid
- gjøre rede for noen vesentlige utviklingstrekk ved stilhistorie innenfor interiør
- gjøre rede for typiske trekk ved norske byggeskikker
- reflektere over arkitektur og byggeskikk som uttrykk for ideer i tiden, kultur, samfunn og verdivurderinger.

GJENSTANDSKULTUR

Målområdet omfatter gjenstandskultur som belyses ut fra fellestrekk og forskjeller i perspektiv av tid, kultur og samfunn.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for eksempler på håndverks-, form- og materialtradisjoner hos et utvalg av etniske kulturer
- gjøre rede for utvikling og karakteristiske trekk ved håndverkstradisjoner, folkekunst, husflid, kunsthåndverk, kunstindustri, moderne design og industriell masseproduksjon
- reflektere over bruksgjenstander som uttrykk for ideer i tiden, kultur, samfunn og verdivurderinger.

OPPLEVELSE, ANALYSE OG VURDERING AV KUNST OG FORMKULTUR

Målområdet omfatter ulike tilnæringsmåter til kunst og formkultur hvor etablerte analyseredskaper og metoder utgjør hovedvekten. Studiet ses også i sammenheng med erfaringer fra praktisk arbeid.

Studentene skal kunne

- bruke relevant fagterminologi og analysemetoder til analyse, vurdering og drøfting av kunst og formkultur
- tolke og vurdere verk fra ulike stilepoker og retninger
- gjøre rede for ulike syn på kunstopplevelse, hovedtrekk i estetikkens historie og kunne reflektere over egne opplevelser av kunst og formkultur
- formidle egne kunstopplevelser og vurdere hvordan forskjellige formidlingsformer kan tilpasses ulike målgrupper.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Det spesifikke ved studiet av kunst og formkultur er at det i sterk grad handler om studier av materielle kulturytringer og refleksjon knyttet til disse. Dette forutsetter at originaler og/eller kopier (foto, dias, film, elektroniske bilder) er tilgjengelige. Møte med originalverk er viktige kilder til kunnskap, og feltstudier bør derfor være en vesentlig studieform. Her er museer, gallerier, utstillinger, samlinger, arkitektur og byggeskikk i lokalmiljø viktige arenaer for læring. Vekselspillet mellom opplevelse av og refleksjon over kunst og formkultur er et viktig grunnlag for faglige drøftinger og som impuls til forståelse av egen skapende virksomhet og varierte formidlingsformer. Studentenes arbeid med kunst og formkultur må koordineres med andre fagstudier når det gjelder innhold, progresjon og studieopplegg slik at de kunstfaglige studiene gjensidig kan belyse og supplere hverandre. Fagkunnskap fra kunst- og formkulturstudiene skal benyttes i praksisopplæringen der studentene bør få erfaring med et utvalg av metoder for formidling.

VURDERING

Vurderingen skal omfatte alle målområdene. I løpet av studiet skal studentene ha gjennomført en oppgave der de viser kyndighet i presentasjon, analyse og vurdering av et avgrenset fagemne. Oppgaven kan formes som et essay, være et formidlingsprosjekt eller rapport fra en feltstudie. Oppgaven skal være godkjent før studentene kan framstille seg til eksamen.

Eksamen skal omfatte individuell, muntlig eller skriftlig prøve.

3.4.2 FORMIDLING AV KUNST OG FORMKULTUR

(5 vekttall)

INNLEDNING

Formidling av kunst og formkultur er et valgområde som kan inngå i andre studieår dersom faglærerutdanningen er organisert etter *MODELL 1*, eller i tredje studieår dersom utdanningen er organisert etter *MODELL 2*. Studiet bygger på fagstudiet i kunst og formkultur.

Studiet er organisert i tre målområder:

- *Kultur-, kunst- og estetisk teori som grunnlag*
- *Rammer og vilkår for formidling*
- *Didaktiske og praktiske innfallsvinkler til formidling*

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- utvikle egen evne til å oppleve kunst og formkultur og kunne benytte kunstfaglig og didaktisk kunnskap i formidlingsperspektiv
- utvikle evne til å forstå kunstens og formkulturens verdi og funksjon for enkeltmenneske, miljø og samfunn
- tilegne seg kunnskap om basis og rammer for formidling
- utvikle ferdighet i å formidle variert kunst og formkultur fra fortid og samtid
- utvikle ferdighet i å vurdere formidlingstiltak og -situasjoner.

Målområder

KULTUR-, KUNST- OG ESTETISK TEORI SOM GRUNNLAG

Kultur-, kunst- og estetisk teori er store humanistiske fagdisipliner. Kjennskap til teorier innenfor feltet vil ha innflytelse på holdninger og tilnæringsmåter overfor formidling av kunst og formkultur. Målområdet omhandler studier og drøfting av noen sentrale teorier.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for sentrale kulturteorier og ulike kunst- og kultursyn og kunne drøfte kunstens og formkulturens funksjon i lys av disse
- drøfte sentrale estetiske teorier knyttet til estetisk opplevelse, kunstneriske prosesser, virkemidler og kvalitetsnormer
- drøfte formidling av kunst og formkultur i lys av de aktuelle teoriene.

RAMMER OG VILKÅR FOR FORMIDLING

Målområdet omfatter studier av politiske og institusjonelle forhold som virker inn på formidling av kunst og formkultur.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for og drøfte kultur- og utdanningspolitiske mål og virkemidler for formidling innenfor feltet
- gjøre rede for ulike formidlingsinstitusjoners virksomhet og kunne samarbeide med slike institusjoner
- gjøre rede for vilkår og arbeidsområder for kunstnere, formgivere og andre utøvere, og kunne samarbeide med disse i formidlingssammenheng.

DIDAKTISKE OG PRAKTISKE INNFALLSVINKLER TIL FORMIDLING

Målområdet omfatter studier hvor erfaring med å konkretisere og drøfte varierte formidlingsformer er en hovedsak. I disse studiene inngår både praktisk tilrettelegging, gjennomføring av formidlingssituasjoner, didaktisk teori og refleksjon.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for og drøfte teorier om kunst- og kulturformidling/tilegnelse; herunder varierte formidlings- og presentasjonsformer, formidlerroller og metoder
- drøfte relasjoner mellom kunstner, produkt, formidler og mottaker
- utforme ulike typer utstillinger og benytte forskjellig utstillingsdesign og -teknikk
- planlegge, gjennomføre og vurdere varierte formidlingsmåter, med spesiell vekt på utstilling som presentasjonsform, innsiktet mot ulike målgrupper og situasjoner.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Kunnskap om kunstopplevelse og innsikt i rammer som kunsten, formkulturen og selve formidlingen befinner seg innenfor, er av vesentlig betydning for fagdidaktisk refleksjon og praktisk handling. Dette innebærer at studentene dels må tilegne seg teoretisk kunnskap om møte med kunst i ulike sammenhenger, men også at feltstudier er av vesentlig betydning. Egne og andres opplevelser av varierte uttrykksformer er et viktig grunnlag for drøfting. Institusjoner og organisasjoner som har ansvar for kunstformidling, må benyttes aktivt for innhenting av viten om kunstobjekter, formidlingsperspektiv og -former. Utstillings- og presentasjonsformer slik de planlegges og gjennomføres i gallerier, museer og andre samlinger, er her viktige kilder til innsikt. Dessuten bør Internett tas i bruk i kunnskapsinnhenting og formidling. Studentene skal få erfaring med å lage utstillinger, presentere, analysere og vurdere varierte uttrykk. Her bør ulike sjangere benyttes. Formidlingen kan skje overfor medstudenter, innenfor skoleverket og/eller frivillige organisasjoner. Det bør foregå fagdidaktiske drøftinger på grunnlag av erfaring med slike formidlingsprosjekt. Praksisopplæringen bør spille en viktig rolle der studentene bl.a. må få erfaring med å integrere kunst og formkultur i flere av skolens fag. Varierte arbeidsformer skal hjelpe studentene til å integrere kunnskap fra mange felt og gi dem erfaring med å problematisere og vurdere de erfaringene de gjør.

VURDERING

I løpet av studiet skal studentene ha gjennomført en oppgave individuelt eller i grupper der de dokumenterer innsikt i alle målområdene. Oppgaven skal være godkjent før studentene kan framstille seg til eksamen.

Eksamen skal omfatte presentasjon av formidlingsprosjekt; utstilling og individuell muntlig og/eller skriftlig dokumentasjon.

3.5 PRINSIPPER FOR UTARBEIDING AV FAGPLANER FOR NYE FORDYPNINGS-ENHETER

Fagfeltet formgiving, kunst og håndverk er et tverrfaglig område som omfatter mange mindre fag og fagområder med hver sin spesialkunnskap. I faglærerutdanningen for dette fagområdet skal alle studenter tilegne seg innsikt i dette brede feltet gjennom det obligatoriske grunnstudiet i formgiving, kunst og håndverk og studieenheten kunst og formkultur. Gjennom valg av fordypningsenhet profilerer studentene utdanningen mot ulike opplæringsoppgaver, oppgaver som enten krever fagkompetanse i bredden eller dybden. I opplæringssektoren vil det imidlertid være behov for faglig og pedagogisk kyndighet på mange ulike områder innen fagfeltet. Dette vil f.eks. gjelde formgiving i harde materialer (tre/metall), formgiving i plastiske materialer (leire), formgiving i tekstil der ulike teknikker som strikking, veving, broderi og trykk er aktuelle studieområder. Kyndighet i tegning, form, farge og nyere visuelle medier og billedkommunikasjon er vesentlig, og det kan være behov for spesialkompetanse innenfor bilde, skulptur eller bruksform. Dessuten er fagområdet i stadig endring, og det kan trenge opplæring innen nye felt.

Dette innebærer at det bør finnes et variert tilbud av fordypningsstudier på nasjonalt plan. Studenttallet for en del av disse studieenheter vil være begrenset. Innenfor noen felt vil det totalt være tilstrekkelig med ett til to studietilbud i landet. I samsvar med de grunnleggende ideene med Norgesnett, er det ønskelig med en arbeidsdeling mellom de institusjonene som har både faglig og pedagogisk spesialkompetanse på de aktuelle feltene. Tilsvarende gjelder utdanningsinstitusjonenes forpliktelser overfor nye utfordringer og etablering av nye tiltak. Hvilke fordypningsenheter som skal inngå, må til enhver tid vurderes ut fra faglig utvikling og opplæringssektorens og samfunnets behov.

Med utgangspunkt i denne rammeplanen kan institusjoner som gir faglærerutdanning i formgiving, kunst og håndverk, etablere nye studieenheter som fordypningsfag. Med tanke på nasjonal samordning er det fastsatt noen grunnleggende prinsipper for utforming av fagplaner for slike studieenheter:

- Fordypningsenhetene skal definere sine opplæringsmål ut fra behov i opplærings-systemet og andre relevante faglige og pedagogiske oppgaver i samfunnet
- Planverket for grunnskole og videregående opplæring, samt rammer og mål for musikk- og kulturskoler og liknende pedagogisk virksomhet, skal danne basis for fagplanene
- Planene skal være utformet med tanke på å forberede studentene på videre utvikling og skape endringsberedskap
- Felles mål for studieenheter slik de er beskrevet i denne planen i innledningen til kapittel 3, skal gjelde for alle fordypningsenheter
- Fordypningsenhetene skal ha omfang på 20 vt, men likevel utformet slik at studietilbud kan organiseres som 10+10 vt
- Fagdidaktikk og praksisopplæring skal inngå i fordypningsenhetene

- Fagplaner for nye fordypningsenheter skal utformes på samme måte som de to rammeplanene for fordypningsenheter som er gitt i foreliggende plan og innefor de rammer som er gitt i avs. 2.6.
- Fagplaner som i hovedsak er rettet mot arbeid i grunnskolen, utarbeides på grunnlag av mål som naturlig inngår i de følgende målområdene:
 - Bilde, skulptur, bruksform (to- og tredimensjonal form)*
 - Kunst og formkultur*
 - Fagdidaktikk*
 - Forskning og utviklingsarbeid*
- Fagplaner som i hovedsak er rettet mot arbeid i videregående opplæring, folkehøgskole og andre pedagogiske miljø på dette nivå, utarbeides på grunnlag av mål som naturlig inngår i de følgende målområdene:
 - Idé, prosess og produkt*
 - Materialer, redskaper og teknikker*
 - Komposisjon og uttrykk*
 - Kulturell referanse, teori og analyse*
 - Fagdidaktikk*
 - Forskning og utviklingsarbeid*

Før beslutning om etablering av nye studietilbud av denne type, skal institusjonene innhente høringsuttalelser fra andre utdanningsmiljø og fra potensielle brukere av faglærere.

4. FORSKRIFT OM FAGLIG INNHOLD OG VURDERINGSORDNINGER FOR FAGLÆRERUTDANNINGEN I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK

Fastsatt av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 22. juni 1999 med hjemmel i lov av 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler § 46, nr. 2.

§ 1 Organisering og innhold

Faglærerutdanning i formgivning, kunst og håndverk er treårig (60 vekttall). Utdanningen består av følgende hoveddeler og studieenheter med angitte vekttall:

Fellesstudier:	
Pedagogikk	10 vt
Grunnstudium i formgivning kunst og håndverk*	15 vt
Fagdidaktikk	5 vt
Kunst og formkultur	5vt
Praksisopplæring	
Valgområder:	5 vt
Faglig fordypning og støttfag:	20 vt

§ 2 Fastsetting av fagplan

Bestemmelser om faglig innhold, praksisopplæring, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger innenfor det som følger av rammeplanen, fastsettes av høyskolens styre, eller vedkommende avdeling etter styrets bestemmelse, og tas inn i en fagplan.

§ 3 Praksisopplæring

- Utdanningen skal omfatte praksisopplæring i 12 – 14 uker. Praksis er en integrert del av de ulike studieenheterne.
- Studenten skal få en formell vurdering etter hver praksisperiode uttrykt med karakteren bestått/ikke bestått. Dersom studenten ikke består en praksisperiode, kan samme periode bare gjennomføres en gang til. Etter avsluttet praksis i tredje studieår gis det en avsluttende vurdering uttrykt med karakteren bestått/ikke bestått.

§ 4 Eksamensbestemmelser

- Eksamen skal ta utgangspunkt i målene for studieenheten slik de er uttrykt i avsnittet mål og målområder i rammeplanen.
- Eksamenskarakter skal være et uttrykk for i hvor høy grad målene er nådd.

§ 5 Vurderingsuttrykk

* Grunnstudium og fagdidaktikk kan integreres i en studieenhet med omfang 20 vt.

Når ikke annet er fastsatt i rammeplanene for de ulike studieenheter, skal vurderingen uttrykkes med karakterskalaen 1,0-6,0 med tidels intervaller. 1,0 er beste karakter og 4,0 er laveste ståkarakter.

§ 6 Vitnemål

Vitnemålet skal omfatte alle studieenheter som er nødvendige etter rammeplanen, og påføres de karakterer som er oppnådd. Studieenheter skal på vitnemålet ha samme betegnelse som i rammeplanen.

§ 7 Fritak fra eksamen eller prøve

Eksamen eller prøve som ikke er basert på rammeplan for faglærerutdanning i formgiving, kunst og håndverk, kan gi grunnlag for fritak, jf. § 49 i universitets- og høyskoleloven. Utdanning som skal gi grunnlag for fritak, må i hovedtrekk samsvare med rammeplanen for tilsvarende studieenhet i faglærerutdanningen og omfatte fagdidaktikk.

§ 8 Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft 01.08.1999.